

**JAARBOEK
VAN DE
KONINKLIJKE ACADEMIE
VOOR NEDERLANDSE TAAL EN LETTEREN

2020**

Aan de samenstelling van dit *Jaarboek* werkten mee: de personeelsleden van de KANTL.
Willy Vandeweghe (vaste secretaris tot eind 2019), Peter Theunynck (vaste secretaris vanaf begin 2020) en
Bert Van Raemdonck (directeur) verleenden hun medewerking aan de redactie.
Verantwoordelijke uitgever: Peter Theunynck

Te bestellen bij het
Secretariaat van de Koninklijke Academie voor Nederlandse
Taal en Letteren
Koningstraat 18
B-9000 Gent (België)
secretariaat@kantl.be

ISSN 0770-7762

JAARBOEK

VAN DE
KONINKLIJKE ACADEMIE
VOOR NEDERLANDSE TAAL EN LETTEREN

2020

REDACTIE: JUDITH VAN DOORSELAER

Gent, Koninklijke Academie voor
Nederlandse Taal en Letteren, 2020

Hoofdstuk 1:

Administratieve gegevens

1.1 WETTEN EN DECRETEN

De Academie werd onder de naam Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde opgericht bij K.B. van 8 juli 1886. Bij K.B. van 20 april 1972 werd de naam gewijzigd tot Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (zie Belgisch Staatsblad 14 november 1972, p. 12.596). Ook het nieuwe decreet van 2018 (zie verderop) bevat een naamswijziging: de Academie heet sindsdien Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren.

Het bestaan van de Academie werd bekrachtigd bij decreet van 13 februari 1980 van de Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap (zie Belgisch Staatsblad van 18 maart 1980, p. 3455-3457, met een rechtzetting in het Staatsblad van 3 april 1980, p. 4148). De tekst van het K.B. van 8 juli 1886 is voor het laatst gepubliceerd in *Jaarboek 1966*, p. 5-10. De tekst van het decreet van 13 februari 1980 betreffende de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde is het meest recent afgedrukt in *Jaarboek 1997*, p. 7-11. De tekst zoals in 2006 aangepast door het Decreet houdende aanpassing van diverse decreten aan de nieuwe benaming van de wetgevende vergaderingen van de gemeenschappen en gewesten (B.S.20/11/2006) kan geraadpleegd worden op de website van de Vlaamse Codex (<https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1007217¶m=inhoud>).

Op 12 oktober 2018 werd er een nieuw decreet aangenomen. De integrale tekst daarvan werd afgedrukt in *Jaarboek 2019*, p. 1-6. Ook het Memorie van Toelichting bij het ontwerp van dit decreet werd in hetzelfde *Jaarboek* afgedrukt, namelijk op p. 6-12.

1.2 STATUTEN

In opvolging van het nieuwe decreet van 2018 keurde de Algemene Vergadering van de Academie nieuwe Statuten goed in haar vergadering van 19 december 2018. Die verschenen in het Staatsblad op 31 december 2018. De integrale tekst daarvan werd afgedrukt in *Jaarboek 2019*, p. 12-18.

1.3 INTERNE REGLEMENTEN

1.3.1 HUISHOUDELIJK REGLEMENT VAN DE ACADEMIE

De tekst van het Huishoudelijk Reglement (HR) werd op 17 juni 1998 door de Algemene Vergadering goedgekeurd, en werd bevestigd bij M.B. van 26 oktober 1998 (zie *Jaarboek 1999*, p. 2-24).

In het werkjaar 2014 is een aanvang gemaakt met een grondige vereenvoudiging en actualisering van het Huishoudelijk Reglement. Die operatie werd sinds 2016 opgenomen in een ruimere context van reorganisatie. Vanaf 2019 werd gewerkt aan een nieuw Huishoudelijk Reglement. Tot wanneer dit voltooid is, geldt het HR van 1998.

1.3.2 REGLEMENT LITERAIRE EN WETENSCHAPPELIJKE PRIJZEN

Aangezien de vaak heel specifiek geformuleerde doelstellingen de zinvolheid van een aantal prijzen aan het begin van de eenentwintigste eeuw sterk gereduceerd heeft, en het kapitaal van een aantal afzonderlijke prijzen door de opeenvolgende devaluaties sterk was aangetast, werd de formule verschillende keren geactualiseerd en gestroomlijnd.

Sinds 2016 worden elk jaar twee prijzen uitgereikt, een literaire en een wetenschappelijke.

De nieuwe regeling werd afgedrukt in de jaargangen 2016, 2017 en 2018 van het *Jaarboek*.

Een overzicht van de literaire en wetenschappelijke prijzen van de KANTL vanaf 2016:

Eerste jaar van uitreiking	Literaire prijs	Wetenschappelijke prijs
2016	Prijs van de KANTL voor Proza	Leon Elautprijs voor een studie over de geschiedenis van de culturele Vlaamse Beweging
2017	Prijs van de KANTL voor Podiumteksten	Prijs van de KANTL voor Taalkunde
2018	Prijs van de KANTL voor Essay	Leonard Willemsprijs voor de studie van de oudere taal, literatuur en cultuur in de Nederlanden
2019	Prijs van de KANTL voor Poëzie	Prijs van de KANTL voor Literatuurstudie

Vanaf 2020 start een nieuwe cyclus van vier jaar.
Met ingang van 2016 werd het bedrag van de literaire en wetenschappelijke prijzen van de KANTL vastgelegd op 5.000 euro. Het bedrag kan op voorstel van de Raad van Bestuur aangepast worden door de Algemene Vergadering.

1.4 STAAT VAN DE ACADEMIE OP 1 JANUARI 2020

1.4.1 BESCHERMHEER

Zijne Majesteit de Koning.

1.4.2 BESTUUR EN RAAD VAN BESTUUR

1.4.2.1. Bestuur en Raad van Bestuur 2019

Leen van Dijck werd voorzitter in 2019 en Frank Willaert werd ondervoorzitter. Zij vormden samen met de vaste secretaris Willy Vandeweghe het Bestuur. Behalve uit de leden van het Bestuur bestond de Raad van Bestuur ook nog uit de bijkomende leden Erik Vlamincx en Wim Vandenbussche.

Samenkomsten Raad van Bestuur: 12 maart 2019, 4 juni 2019, 17 september 2019, 12 november 2019, 3 december 2019.

1.4.2.2. Bestuursverkiezingen voor 2020

Bij beslissing van de Algemene Vergadering op 16 oktober 2019 wordt Willy Vandeweghe vanaf 1 januari 2020 als vaste secretaris van de KANTL opgevolgd door Peter Theunynck. Het dagelijks bestuur van de KANTL is vanaf 1 januari 2020 bijgevolg op deze manier samengesteld:

- Peter Theunynck, vaste secretaris
- Helena van Dijck, voorzitter
- Frank Willaert, ondervoorzitter

Behalve de hierboven genoemde drie leden van het dagelijks bestuur maken ook deze twee leden deel uit van de Raad van Bestuur:

- Wim Vandenbussche
- Erik Vlamincx

1.4.3 LEDEN, NAAR ANCIËNNITEIT

Op 1 januari 2020 telde de Academie de volgende leden (tussen haakjes: jaar van intrede): 1. Frank Willaert (1996), 2. Jozef Van Loon (1997), 3. Frans De Haes (2000), 4. Anne Provoost (2002), 5. Dirk Geeraerts (2002), 6. Willy Vandeweghe (2005), 7. Geert van Istendael (2006), 8. Philippe Hiligsmann (2006),

9. Jacques De Decker (2006), 10. Luc Devoldere (2008), 11. Ann Marynissen (2009), 12. Marcel De Smedt (2010), 13. Hans Smessaert (2010), 14. Piet Couttenier (2010), 15. Miriam Van hee (2010), 16. Jan Nuyts (2011), 17. Erik Vlamincx (2011), 18. Geert Buelens (2012), 19. Stefan Hertmans (2012), 20. Leen van Dijck (2013), 21. Walter Daelemans (2013), 22. Kris Humbeek (2013), 23. Leen Huet (2015), 24. Wim Vandenbussche (2015), 25. Annelies Verbeke (2016), 26. Peter Theunynck (2016), 27. Marc Van Vaeck (2016), 28. Reinhild Vandekerckhove (2016), 29. Dirk De Geest (2019), 30. Jacques Van Keymeulen (2019), 31. Veerle Fraeters (2019).

1.4.4 ERELEDEN, NAAR ANCIËNNITEIT

Op 1 januari 2020 telde de Academie de volgende binnenlandse ereleden. De twee jaartallen na de naam slaan op de periode van lidmaatschap, het tweede jaartal markeert dus het begin van het erelidmaatschap.

1. Odon Leys 1970-2002, 2. Jan Veulemans 1987-2003, 3. Sera De Vriendt 1998-2005, 4. Rudolf van de Perre 1988-2006, 5. Willy Spillebeen 1988-2008, 6. Paul Hadermann 1975-2008, 7. Luc Van Durme 1995-2008, 8. Hendrik Van Gorp 1999-2010, 9. Mark Donckers (ps. Mark Insingel) 2003-2010, 10. Georges De Schutter 1991-2010, 11. Ludo Abicht 2004-2011, 12. Guido Haerynck (ps. Gwy Mandelinck) 1999-2012, 13. Willy Van Langendonck 2004-2013, 14. Karel Porteman 1992-2013, 15. Jan Goossens 1976-2014, 16. Monika van Paemel 1999-2014, 17. Siegfried Theissen 2000-2015, 18. Stefaan van den Brecht 2000-2016, 19. Werner Waterschoot 2000-2016, 20. Walter van den Broeck 2008-2016, 21. Bart Vervaeck 2014-2017, 22. Roland Willemyns 1983-2019, 23. Anne Marie Musschoot 1999-2019, 24. Michel Dupuis 1999-2019, 25. Patrick Lateur 2004-2019, 26. Hugo Brems 2005-2019.

Op 1 januari 2020 telde de Academie de volgende buitenlandse ereleden (tussen haakjes: jaar van intrede):

1. Margaretha H. Schenkeveld (Nederland) (1984), 2. Norbert Morciniec (Polen) (1985), 3. Willy Sanders (Zwitserland) (1986), 4. Martien J.G. de Jong (Nederland) (1992), 5. Piet J. Buijnsters (Nederland) (1992), 6. Edith H. Raidt (Zuid-Afrika) (1993), 7. Maria (Riet) Schenkeveld-van der Dussen (Nederland) (1998), 8. Jaap L. Goedegebuure (Nederland) (1999), 9. Robert S. Kirsner (Verenigde Staten) (2001), 10. Frits van Oostrom (Nederland) (2003), 11. Gillis Dorleijn (Nederland) (2003), 12. Philippe Noble (Frankrijk) (2005), 13. Dieter Stellmacher (Duitsland) (2007), 14. Hans Bennis (Nederland) (2007), 15. Franco Paris (Italië) (2008), 16. Theo Hermans (Groot-Brittannië) (2008), 17. Herman Pleij (Nederland) (2009), 18. Peter Auer (Duitsland) (2009), 19. Marlene van Niekerk (Zuid-Afrika) (2011), 20. Charlotte Mutsaers (Nederland) (2012), 21. Arie Jan Gelderblom (Nederland) (2014), 22. Irina Michajlova (Rusland) (2015).

1.4.5 COMMISSIES

1.4.5.1 Werkingscommissie

Deze commissie adviseert de algemene vergadering voor programmering van activiteiten en andere aspecten die de werking betreffen, zoals herdenkingen, publicaties, website en externe communicatie. Leden waren in 2019: Piet Couttenier, Patrick Lateur, Willy Vandeweghe, Leen van Dijck en Jef Van Loon. Als vertegenwoordigers van het KANTL-personeel maakten ook Bert Van Raemdonck en Nicolas Leus deel uit van deze commissie. De Werkingscommissie vergaderde voor het laatst op 26 februari en werd kort nadien opgeheven. Voor overleg over programmatie en projectwerking zal voortaan op een andere manier (met een kleinere werkgroep) worden gewerkt.

1.4.5.2 Canoncommissie

De Canoncommissie begeleidde in 2019 verder het project ‘Canon van de Nederlandstalige literatuur’ (zie Hoofdstuk 6). De leden zijn: Erik Vlaminck (voorzitter), Hugo Brems, Luc Devoldere, Leen van Dijck, Frank Willaert, Willy Vandeweghe, Leen Huet, Annelies Verbeke (allen KANTL-leden), Bert Van Raemdonck (coördinator van de KANTL) en Samuel Mareel (lid van de Jonge Academie). Nicolas Leus en Judith Van Doorselaer zijn aanwezig als personeelsleden van de KANTL. De commissie kwam samen op 5 maart, 29 april, 25 juni en 13 november 2019.

1.4.5.3 Vaste commissies bibliotheek, archief en publicatiebeleid

Bibliotheek- en archiefcommissie

Samenstelling in 2019: Willy Vandeweghe (voorzitter), Marcel De Smedt, Patrick Lateur, Ann Marynissen, Anne Marie Musschoot, Leen van Dijck en Werner Waterschoot.

Onder meer vanwege de sterk gereduceerde bibliotheekwerking heeft deze commissie in 2019 niet vergaderd.

Redactieraad Verslagen & Mededelingen

Het tijdschrift *Verslagen & Mededelingen van de KANTL (V&M)* verschijnt onder de hoofdredactie van de vaste secretaris, Willy Vandeweghe. Het redactiesecretariaat werd in 2019 waargenomen door Georges De Schutter, erelid van de KANTL, en (vanaf maart) door Judith Van Doorselaer, medewerker publicaties, projectwerking en communicatie, in overleg met Bert Van Raemdonck (directeur KANTL). De kernredactie bestond voorts uit: Marcel De

Smedt (literatuur), Dirk Geeraerts (taalkunde), Jozef Van Loon (taalkunde), Werner Waterschoot (literatuur), Frank Willaert (literatuur).

1.5 FONDSSEN, LEGATEN EN PRIJZEN

Legaten en schenkingen leidden in de loop der jaren tot het instellen van diverse fondsen, waaruit geput kan worden voor het toekennen van prijzen.

1.5.1 HISTORISCH OVERZICHT FONDSSEN

Een overzicht van de fondsen tot 1965 is opgenomen in *Jaarboek 1966*, p. 90-98. Een overzicht van de overige fondsen is het meest recent opgenomen in *Jaarboek 1997*, p. 57.

Het overzicht van de situatie in 2001, en het procentuele aandeel van elk onderdeel in het totale fondsenbedrag: zie *Jaarboek 2015*, p. 7.

1.5.2 PRIJZEN TOEGEKEND IN 2019

In 2019 werd de Prijs van de KANTL voor Poëzie (bedrag: € 5000) toegekend, zie 3.3.2. Voorts werd Prijs van de KANTL voor Literatuurstudie toegekend (bedrag: € 5000), zie 3.3.1.

1.5.3 JURY'S VOOR DE PRIJZEN IN 2019

1.5.3.1 Literaire prijzen

- Proza: Hugo Brems (voorzitter), Piet Couttenier, Leen Huet, Kris Humbeeck en Peter Theunynck.
- Podiumteksten: Patrick Lateur (voorzitter), Geert van Istendael, Anne Marie Musschoot en Annelies Verbeke.
- Essay: Frans De Haes (voorzitter), Ludo Abicht, Anne Marie Musschoot, Leen van Dijck en Hendrik Van Gorp.
- Poëzie (toegekend in 2019): Miriam Van hee (voorzitter), Geert Buelens, Stefan Hertmans, Gwy Mandelinck en Willy Spillebeen.

1.5.3.2 Wetenschappelijke prijzen

- Leon Elautprijs: Anne Marie Musschoot (voorzitter), Piet Couttenier, Wim Vandenbussche, Leen van Dijck.
- Taalkunde: Willy Vandeweghe (voorzitter), Hans Smessaert, Ann Marynissen, Wim Vandenbussche, Reinhild Vandekerckhove.

- Leonard Willemsprijs: Frank Willaert (voorzitter), Ann Marynissen, Karel Porteman, Jozef Van Loon, Werner Waterschoot.
- Literatuurstudie (toegekend in 2019): Hugo Brems, Piet Couttenier, Arie J. Gelderblom, Anne Marie Musschoot.

1.6 PERSONEEL

1.6.1 PERSONEELSFORMATIE

In 2019 had de KANTL 9 contractuele personeelsleden in dienst.

Aansturing personeel

Bert Van Raemdonck, directeur (80%)

Cindy Holtyzer, verantwoordelijke personeelsadministratie en financiën (100%)

Teamleden

Ron van den Branden, senior onderzoeker (90%)

Wim de Waegeneer, medewerker secretariaat en logistiek (60%)

Annick Florin, medewerker bibliotheek en gebouw (100%)

Nicolas Leus, medewerker publiekswerking, evenementen & communicatie (80%)

Sofie D'hoore, medewerker secretariaat (80%)

Yamina Yassini, poetsvrouw (40%)

Judith Van Doorselaer, medewerker publicaties, projectwerking & communicatie (60%)

1.6.2 OVERZICHT EN PERSONEELSBEWEGINGEN

In 2019 waren 9 personeelsleden werkzaam bij de KANTL, goed voor 6.9 vte's.

Reëel werden 5,60 vte's gepresteerd, rekening houdend met verloven en langdurige ziektes.

Het contract van Jorge Van de Sompel werd op 5 maart niet verlengd. Yamina Yassini heeft op 6 maart 2019 zijn plaats ingenomen. Op 1 maart 2019 werd Judith Van Doorselaer in dienst genomen.

Hoofdstuk 2: Het verhaal van de Academie in 2019

zoals opgetekend door de vaste secretaris, Willy Vandeweghe

Het afgelopen jaar was voor de Academie het eerste binnen de context van het nieuwe decreet van oktober 2018, waarin taak en opdracht van de KANTL voor de komende jaren zijn vastgelegd. De hierop gebaseerde nieuwe statuten werden goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de Academie, en afgedrukt in het Belgisch Staatsblad op 31 december 2018. De teksten van decreet en statuten werden opgenomen in het *Jaarboek* van 2019.

Een van de vernieuwingen van het nieuwe decreet houdt een uitbreiding in van het aantal werkende leden, van dertig naar veertig. In 2019 werden binnen de omschrijving van die extra tien al drie nieuwe leden verkozen, en in de decembervergadering geïnstalleerd: de literatuurwetenschappers Dirk De Geest en Veerle Fraeters, en de taalwetenschapper Jacques Van Keymeulen. Op bestuurlijk gebied kwam er aan het mandaat van vast secretaris Willy Vandeweghe per 31 december een einde, zijn opvolger vanaf 1 januari 2020 is Peter Theunynck.

Binnen het decreet kreeg de Academie in de plaats van de vroegere bibliotheekwerking een nieuwe kerntaak: het stimuleren van de kennis van en liefde voor literatuur in het bredere veld door het opzetten en onderhouden van een canon van de Nederlandse literatuur. Aan de canonwerking is in dit *Jaarboek* een apart hoofdstuk gewijd.

Naast die culturele rol blijft ook de wetenschappelijke opdracht voor de KANTL een prioriteit. Die vertaalt zich zoals in het verleden in de organisatie van studiedagen en colloquia, werken aan tekstedities en bronnenstudie, de uitgave van monografieën en de regelmatige publicatie van een wetenschappelijk tijdschrift, *Verslagen & Mededelingen*.

Er werden voor de wetenschappelijke werking ook een aantal publieksinitiatieven genomen. In het voorjaar van 2019 vond in het KANTL-gebouw een gesmaakte reeks van zondagochtendlezingen over taalkunde plaats. Twee keer kwam Joop van der Horst spreken over taalgeschiedenis, de andere lezingen waren van Peter Hagoort ('Het talige brein') en Luc Steels ('Taal en artificiële intelligentie'). Ook in het voorjaar vond een reeks canonlezingen buitenshuis plaats. Die werden verzorgd door Bert Van Raemdonck ('Zin en onzin van een canon'), Carl De Strycker ('Poëzie in de canon'), en voorts de leden Frank

Willaert en Luc Devoldere, die canonwerken uit verschillende periodes bespraken. Op 29 mei vond een studiemiddag over Stijn Streuvels plaats, i.s.m. het Streuvelsgenootschap.

Voor boekvoorstellingen bood de Academie in 2019 als vanouds een podium. Daaronder waren er twee voorstellingen van KANTL-publicaties. De eerste vond buitenshuis plaats (in de gebouwen van AMSAB, eind oktober) en betrof de uitgave *Ik denk nog het best met een pen in de hand - Het dagboek 1939-1944 van August Vermeylen*, bezorgd door Ruben Mantels, Hans Vandevoorde en Janna Aerts. De tweede gebeurde binnenshuis. Ter gelegenheid van het jaarlijkse *Taal en Tongval*-colloquium in december werd een taalkundige studie getiteld *Klankatlas van het veertiende-eeuwse Middelnederlands - Het dialectvocalisme in de spelling van lokale oorkonden* voorgesteld, van oud-CTB-medewerker Chris De Wulf. In het kader van de samenwerkingsovereenkomst met de Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns werd in mei 2019 op de KANTL een boek over het Afrikaans voorgesteld: Wannie Carstens, *Die Storie van Afrikaans*.

Sinds de canon een kerntaak werd, deed de Academie ook inspanningen om voor leraren en het onderwijs relevante bijeenkomsten te beleggen. Op inspiratiedagen voor leerkrachten werd bruikbaar materiaal aangereikt. Een bijzonder publieksevenement was in oktober de goed onthaalde 'Nacht van de canon', met heel wat acts van dichters en auteurs en performers die de liefde voor de canon moesten aanwakkeren. In 2019 werkte de Canoncommissie aan de vijfjaarlijkse herziening van de literaire canon, waarvan de bekendmaking gepland is in 2020.

De laatste jaren heeft de Academie zich meer en meer ingezet voor de positie van de Nederlandse taal en literatuur in het onderwijs. In 2019 droeg zij actief bij aan de werking van het 'Platform voor de neerlandistiek', samengesteld uit vertegenwoordigers van de diverse universitaire centra in Vlaanderen. In oktober organiseerde dit platform in het Academiegebouw een druk bijgewoonde studiedag. Daarop gingen vertegenwoordigers van de universitaire neerlandistiek en het schoolvak Nederlands met elkaar in gesprek, wat gebeurde in aanwezigheid van eindtermencommissieleden, filologen en didactici, leraren en studenten van de lerarenopleiding. De synopsis van wat er die dag besproken werd, is terug te vinden onder 8.7.4.

Samenwerkingsverbanden vormen als vanouds een belangrijke grondslag voor evenementen en andere aspecten van de werking. In de Gentse Feestenperiode vond een nieuwe aflevering van de reeks ‘Zomerlief’ plaats, georganiseerd i.s.m. Trefpunt en het Vermeeylenfonds. Gedurende acht dagen hadden twee sprekers, in de regel een auteur en een (bekende) lezer, het over literair werk. De KANTL droeg eind augustus ook bij aan het evenement ‘Zomerland’ in het Huis van Herman Teirlinck, dit jaar gewijd aan het werk van Gerard Walschap. Voor evenementen werkte de Academie ook samen met PEN Vlaanderen en het Poëziecentrum.

In overleg met (en op vraag van) het vroegere Vlaams Fonds voor de Letteren, intussen herdoopt tot ‘Literatuur Vlaanderen’, nam de KANTL in het najaar van 2019 de zorg op zich voor de subsidiëring van auteursgenootschappen. Voorheen werd die verzekerd door het toenmalige VFL en de provinciale departementen voor Cultuur, waarvan de werking sinds het begin van 2018 is ontbonden.

Naast de zorg voor het erfgoed worden van de Academie ook standpunten verwacht over actuele kwesties die taal en literatuur betreffen. In het afgelopen werkjaar nam de Academie een afwijzend standpunt in over de afschaffing van een uur Nederlands in de eerste graad van het katholieke secundair onderwijs. Wat het buitenland betreft, drukte zij in solidariteit met ALLEA haar bezorgdheid uit omdat de Hongaarse regering-Orbán de wetenschappelijke instellingen in Hongarije, en meer in het bijzonder de Hongaarse Academie van Wetenschappen, aan directe regeringscontrole probeert te onderwerpen.

Al die activiteiten laten zien dat de Academie groeit en bloeit, al kreeg het elan een fikse knauw toen eind 2019 bekend werd dat de KANTL net als de meeste culturele verenigingen een besparing van 6% kreeg opgelegd. In 2020 zal worden gezocht naar manieren om de financiering en werking van de Academie op peil te houden. Immers, de waarden waar de Academie voor staat en haar missie als hoeder van de Nederlandse taal en letteren, blijven even actueel als altijd.

Hoofdstuk 3: Verslag van de ledenwerking in 2019

3.1 DE LEDENVERGADERINGEN IN 2019

3.1.1 OVERDRACHT VAN HET VOORZITTERSCHAP

In de ledenvergadering van 16 januari 2019 droeg Frank Willaert, na één jaar voorzitterschap, het ambt over aan zijn opvolger Leen van Dijck.

Met de invoering van een nieuw decreet werd de termijn voor het voorzitterschap van de KANTL recent aanzienlijk uitgebreid. Terwijl die termijn traditioneel tot slechts één jaar beperkt bleef, werd het voorzitterschap verlengd tot een periode van vier jaar. Nadien is er een hervervkiezing voor een nieuwe termijn mogelijk.

Frank Willaert treedt vanaf januari 2019 als ondervoorzitter op.

De toespraken zijn te vinden onder 8.1.

3.1.2 HERDENKINGEN EN IN MEMORIAMS

Op 6 februari 2019 overleed D.P. Blok, buitenlands erelid sinds oktober 1981, en voormalig directeur van het P.J. Meertens-Instituut in Amsterdam.

Op 24 oktober overleed buitenlands erelid W.P. Gerritsen onverwachts in zijn slaap. Een in memoriam werd uitgesproken door Frank Willaert op de vergadering van 20 november 2019. Dit is terug te vinden onder 8.8.

3.1.3 LEZINGEN EN LITERAIRE SALONS TIJDENS DE MAANDELIJKE VERGADERINGEN IN 2019

3.1.3.1 Chronologisch overzicht

16 januari 2019

10u45. Ochtendvergadering: Leen Huet, ‘Biografie Martial Van Schelle (1899-1943)’

20 februari 2019

14u00. Algemene vergadering: M. van Vaeck, ‘Volgens den ouden trant der emblemata’? De bundel *XXIV Emblemata* (Bussum, 1932) met houtsneden van M.C. Escher en spreukverzen van A.E. Drijfhout [G.J. Hoogewerff].

20 maart 2019

10u45. Ochtendvergadering: Stefaan van den Bremt, bespreking van nieuw werk: (1) bloemlezing uit eigen werk, getiteld *Aalst* (2) integrale vertaling van Charles Van Lerberghe's *Chanson d'Ève*. [literair salon]

14u00. Algemene vergadering: Hans Smessaert, 'Diagrammen in de taalkunde'

17 april 2019

10u45. Ochtendvergadering: Willy Spillebeen, poëziebundel *Microkosmos*. [literair salon]

14u00. Algemene vergadering: Anne Provoost, 'Kunst van de wereld, wereld van de kunst'

15 mei 2019

10u45. Ochtendvergadering: W. Daelemans, 'Automatische analyse van thema's en emoties in literaire tekst'

19 juni 2019

10u45. Ochtendvergadering: Georges De Schutter, 'Heeft Willem die Madoc maecte zijn nachtrust ook gelaten om over verstechniek te piekeren?'

14u00. Algemene vergadering: Peter Theunynck, 'Tijdrijder. Over leven en schrijven in tijden van versnelling'. [literair salon]

21 september 2019

11u30. Gezamenlijke vergadering KANTL-KVAB in het Huis van Oombergen te Gent

Hubert J.M. Hermans (Radboud Universiteit Nijmegen), buitenlands lid KVAB, 'Het spanningsveld tussen fragmentatie en ordening in onze innerlijke wereld: Expositie van de Dialogical Self Theory'

Wim Vandenbussche (Vrije Universiteit Brussel), werkend lid KANTL, 'Taalbeleid in academia, tussen droom en daad'

16 oktober 2019

15u00. Openbare openingsvergadering: Kris Humbeeck, 'Foute boel! Over Hugo Claus' roman *Belladonna* (1994)'

20 november 2019

10u45. Ochtendvergadering: Piet Couttenier, "'De doos van Streuvels" of de terugkeer van brieven van de familie Gezelle.'

14u00. Algemene vergadering: Luc Devoldere, 'Heilige Rots' [literair salon]

3.1.3.2 Alfabetisch overzicht met abstracts van lezingen

1. Couttenier, Piet: “De doos van Streuvels” of de terugkeer van brieven van de familie Gezelle.’

In 1949 bracht Stijn Streuvels een dossier met brieven van de familie Gezelle uit het Gezellemuseum in veiligheid. De doos met zowat 200 brieven bleef tot aan zijn overlijden in zijn bezit en na een omzwerving in Gent en Antwerpen keert die momenteel terug naar het Gezellearchief te Brugge. De verkenning van die collectie vormt een onderdeel van een groter project: de ontsluiting van alle brieven van de familie Gezelle.

In deze lezing vragen wij ons af of de aparte collectie familiebrieven van Streuvels inderdaad, zoals hij in zijn dagboek schrijft, de ‘toestand in het gezin Gezelle openbaren’. Vervolgens concentreren we ons op de vele brieven van Jozef Gezelle. Ze waren in het bezit van Caesar Gezelle toen die in 1918 zijn biografie van Guido Gezelle schreef. Ze hebben mee het eerste beeld van de dichter gevormd. Daarom is het zinvol even stil te staan bij de graad van betrouwbaarheid van Jozefs (of Seppens) verhaal.

2. Daelemans, Walter: ‘Automatische analyse van thema’s en emoties in literaire tekst.’

De spreker stelt een recent gestart project voor met als doel het ontwikkelen van software voor de longitudinale studie en vergelijking van auteurs.

Met een aantal werken van Claus en Elsschot als voorbeeld laat hij zien hoe zo’n ‘distant reading’ aanpak gebruikt kan worden voor de studie van specifieke stilistische, taalkundige en thematische evoluties in het werk van auteurs over de tijd. Er zijn ook niet-literaire toepassingen mogelijk: in het geval van Claus laat de aanpak mogelijk toe de aanvang van zijn ziekte te detecteren door de analyse van de evolutie van zijn taalgebruik. Ook de evolutie bij Elsschot werd onderzocht.

3. De Schutter, Georges: ‘Heeft Willem die Madoc maecte zijn nachtrust ook gelaten om over verstechniek te piekeren?’

Van den Vos Reynaerde wordt terecht geprezen om zijn compositorische kwaliteiten en de meesterlijke verteltechniek, maar de auteur krijgt even terecht lof toegezwaaaid vanwege zijn superieure taalbeheersing. Met name manifesteert die zich in het ongeëvenaarde meesterschap bij de rijmkeuze. Een recent artikel van Wouter Haverals (*Tiecelijn* 2018) brengt ook de verregaande modernisering van de verstechniek in de discussie. In de lezing wordt geprobeerd om,

uitgaande van de hedendaags-Nederlandse klemtoonmetriek, na te gaan of en in hoeverre het aloude epische vers, gebaseerd op het gebruik van semantisch gemotiveerde heffingen, er bij Willem die Madoc maecte een metrische laag bovenop gekregen heeft. Zo'n fonologisch bepaalde laag, met een regelmatige afwisseling van sterker en zwakker beklemtoonde lettergrepen, blijkt een belangrijke rol te spelen in de verstechniek van *Van den Vos Reynaerde*. Daarbij komen zowel jambische als trocheïsche patronen in beeld. Een nauwkeurige analyse van die twee basispatronen toont aan dat Willem *die Madoc maecte* vooral in het jambisch bepaalde ritme een hulpmiddel gevonden heeft om regelmaat in de versbouw te bereiken. Dat hij dat bewust toegepast zou hebben, wordt door het materiaal zelf meer dan onwaarschijnlijk gemaakt, het is wel een verdere indicatie van wat boven zijn superieure taalbeheersing wordt genoemd.

4. Hermans, Hubert J.M. (Radboud Universiteit Nijmegen), buitenlands lid KVAB: *'Het spanningsveld tussen fragmentatie en ordening in onze innerlijke wereld: Expositie van de Dialogical Self Theory'*

Terwijl voorheen het menselijke zelfbeeld vooral in het teken stond van eenheid en continuïteit, hebben sociale wetenschappers sinds enige decennia meer oog gekregen voor diversiteit en discontinuïteit in de psychische werkelijkheid. Psychologen benoemen dit als de 'plurality of the self' en sociologen als de 'multiplicity of identity'. Dit roept de vraag op op welke wijze het individu ordening aanbrengt in deze diversiteit en welke krachten verantwoordelijk zijn voor een functionele of disfunctionele ordening ervan. De Dialogical Self Theory geeft daarop een radicaal antwoord door het menselijke zelf te beschouwen als een 'innerlijke maatschappij van ik-posities', naar analogie van de maatschappij in het groot. In deze lezing zal de spreker enige verrassende implicaties laten zien van deze visie.

5. Huet, Leen: 'Biografie Martial Van Schelle (1899-1943)'

Leen Huet schetst kort de bewogen en picareske levensloop van Martial Van Schelle (Merksplas, 1899 - Breendonk, 1943), olympisch atleet, zakenman en verzetsman. Ze gaat dieper in op haar redenen om een biografie aan deze avontuurlijke man te wijden en ze reflecteert over verschillende opvattingen van non-fictie.

6. Humbeeck, Kris: 'Foute boel! Over Hugo Claus' roman *Belladonna* (1994)'

Alhoewel de roman *Belladonna* in 1994 met veel tamtam werd aangekondigd en bij zijn verschijnen druk besproken werd in kranten en tijdschriften,

is het vandaag een van de minder verkochte, minder bekende alsook minder bestudeerde titels in het rijke oeuvre van Hugo Claus. Dat heeft vermoedelijk te maken met de losse, scenische opbouw van het werk, de volgehouden niet-serieuze toon en het ontbreken van een duidelijk thema. Hoe dan ook is *Belladonna* een tekst waarin veelvuldig gealludeerd wordt op historische feiten en gebeurtenissen uit het leven van de schrijver – in die mate zelfs dat recensenten woorden als ‘sleutelroman’ en ‘afrekening’ in de pen namen. Maar dat is niet de opzet van deze Bruegeliaanse evocatie van Vlaanderen, zo wil ik tenminste betogen in mijn lezing.

7. Provoost, Anne: ‘Kunst van de wereld, wereld van de kunst’

De spreekster werd voor de AthenA-lezing eind vorig jaar gevraagd wat de wereld betekent voor haar kunst, en wat kunst nog kan zijn voor de wereld. Bedoeling was dat zij het onderwerp ‘persoonlijk’ zou invullen. Zij schreef de lezing met een zelfopgelegde formele uitdaging. Zij wilde een ‘slam’ schrijven, dus bekijken wat slam kan betekenen voor een prozaschrijver. Zij had het over de wereld op zijn einde.

8. Smessaert, Hans: ‘Diagrammen in de taalkunde’

In deze presentatie worden de fundamenteën besproken van een typologie voor diagrammatische representaties in de taalkunde. We maken een onderscheid tussen taalkundige parameters, die betrekking hebben op WELKE informatie we representeren, en diagrammatische parameters, die slaan op HOE we die informatie visueel representeren. Tot de taalkundige parameters behoren onder meer binaire opposities zoals (i) ééntalig vs. meertalig, (ii) statisch vs. dynamisch, (iii) object-niveau vs. meta-niveau en (iv) kwalitatief vs. kwantitatief. Binnen de diagrammatische parameters hebben we enerzijds (i) de concreet-iconische vs. de abstract-symbolische representatie, en anderzijds (ii) de statische vs. dynamische representatie.

De spreker illustreert kort hoe de verschillende types van taalkundige diagrammen kunnen worden geanalyseerd in termen van de interactie tussen taalkundige en diagrammatische parameters.

9. Vandenbussche, Wim: ‘Taalbeleid in academia, tussen droom en daad’

Over taalbeleid in het hoger onderwijs is de voorbije jaren veel inkt gevloeid. Ook de KANTL en de KVAB lieten zich niet onbetuigd in die discussie. De blik bleef vaak gericht op de vermeende verengelsing van het universitaire onderwijsaanbod, met een bijbehorende plejade aan didactische, politieke, sociale en historische argumenten om daar al dan niet tegen te rebelleren.

Dat taalbeleid heel wat meer behelzen moet, laat zich moeilijk vatten in korte schotschriften of standpunten. Toch tonen heel wat testresultaten en andere onderzoeksdata dat de zorg om talenbeheersing een cruciale opdracht blijft voor elke instelling die op een verantwoorde wijze kansen wil bieden aan nieuwe generaties jongeren. Dat heel wat universiteiten buiten Vlaanderen en België ook met die uitdaging kampen relativeert onze bezorgdheid maar is niettemin weinig geruststellend; dat er buiten onze landsgrenzen maar schaars voorbeelden te vinden zijn van een volwaardig universitair taalbeleid is dat evenzeer. Ik probeer aan de hand van feiten en voortschrijdend inzicht een blauwdruk te geven van wat een geloofwaardig talenbeleid zou moeten zijn voor het hogere onderwijs in Vlaanderen, in de volle wetenschap dat het niet nodig is te slagen om te volharden, wars van dogma's en politieke belangen.

10. Van Vaeck, Marc: 'Volgens den ouden trant der *emblemata*'? De bundel *XXIV Emblemata* (Bussum, 1932) met houtsneden van M.C. Escher en spreukverzen van A.E. Drijfhout [G.J. Hoogewerff]'.

In 1932 verscheen bij C.A.J. Van Dishoeck in Bussum de bundel *XXIV Emblemata* in de vorm van een bibliothele uitgave. De houtsneden waren vervaardigd door de bekende grafische kunstenaar M.C. Escher tijdens diens verblijf in Rome; de spreukverzen werden geschreven door A.E. Drijfhout (naar algemeen wordt aangenomen een pseudoniem voor de toenmalige directeur van het Nederlands Instituut te Rome, Godefridus Johannes Hoogewerff).

Het embleemgenre was in Europa – en in de Nederlanden – een bijzonder productief en wendbaar genre vanaf de zestiende tot zowat het einde van de achttiende eeuw, met uitlopers in de vroege negentiende eeuw. Daarna lijkt het genre te zijn weggedeemd en worden embleemboeken gekoesterd door bibliofielen en boekverzamelaars. Binnen een nieuwe context duikt het genre in de twintigste eeuw sporadisch weer op, vaak binnen de contouren van modernisme en postmodernisme. Een directe link met het oude embleemgenre ligt daarbij niet altijd voor de hand en beschouwingen in dit verband ogen vaak vrijblijvend. In dit opzicht is het initiatief van Escher en A.E. Drijfhout/Hoogewerff een opmerkelijk initiatief waaraan binnen het Escher-onderzoek overigens nauwelijks aandacht werd besteed. In de lezing wordt zowel ingegaan op de samenwerking tussen Escher en Drijfhout binnen een specifiek sociaal-culturele context, m.n. het verblijf van Escher in Italië en te Rome in de jaren 1924-1935 en de positie en eigen betrachtingen van Hoogewerff in het toenmalige Rome als directeur van het NIR. Tegelijk wordt vanuit deze context de specifieke eigenheid van de *XXIV Emblemata* als moderne embleembundel t.o.v. de oude embleemtraditie geëxpliciteerd. De bundel blijkt daarbij scherp voort te borduren op oudere embleembundels, maar nu vanuit een nieuwe context.

3.1.3.3 Literaire salons

1. Devoldere, Luc: ‘Heilige Rots’

Op zijn nooit eindigende reis langs de grenzen van het Imperium Romanum bevindt hij zich vandaag op de Tempelberg in Jeruzalem. De poorten van de Rotskoepel en de Al Aqsa-moskee gaan voor ons open. Deze Europeaan beseft dat hier de open zenuwen van onze geschiedenis liggen.

2. Spillebeen, Willy: ‘Microkosmos’

De dichter schetst kort de voorgeschiedenis van ‘Microkosmos’, en bespreekt de opbouw van de bundel. Het geplande gedicht ‘Microkosmos’ dat de bundel moest afsluiten, is er (nog) niet gekomen.

De dichter, die zichzelf ziet als een symbolist, leest een aantal gedichten voor.

3. Theunynck, Peter: ‘Tijdrijder. Over leven en schrijven in tijden van versnelling’

De auteur leest voor uit zijn nieuwe bundel ‘Tijdrijder’ en vertelt hoe de bundel ontstaan is.

4. Van den Breemt, Stefaan: bespreking van nieuw werk: (1) bloemlezing uit eigen werk, getiteld *Aalst* (2) integrale vertaling van Charles Van Lerberghe’s *Chanson d’Ève*.

Wie de plaatsnaam ‘Aalst’ hoort, denkt al gauw aan carnaval en misschien ook aan Louis Paul Boon. ‘Blijf waar ge zijt,’ adviseerde Boontje hem in mijn jonge jaren. Maar hij kon niet blijven in ‘Vastenavondland’. In zijn nawoord bij zijn bloemlezing *Aalst* (68 gedichten over mijn jeugd in mijn geboortestad) legt hij – de waarheid liegend – uit waarom.

Daarnaast presenteert de spreker zijn vertaling van *La Chanson d’Ève* van Charles Van Lerberghe en situeert hij de bundel in het Franstalig Belgische symbolisme; daarbij legt hij de klemtoon op wat het Belgische symbolisme zo specifiek maakte in vergelijking met de symbolistische school uit Frankrijk.

3.1.4 OPENBARE VERGADERING BEAUVOORDE, 3 JULI 2019

Naar jaarlijkse traditie werden er bloemen neergelegd bij het graf van jonkheer Merghelynck, die het kasteel Beauvoorde bij legaat ter beschikking stelde van de Academie. Het verslag van het publieksevenement KANTeLing 2019 is terug te vinden onder 5.3.1.

3.1.5 PLECHTIGE OPENINGSVERGADERING, DATUM 16 OKTOBER 2019

Op de feestelijke zitting ter opening van het nieuwe academisch jaar opende de voorzitter de vergadering. Zij heette de bezoekers welkom, droeg het gedicht ‘Weer’ voor uit de bundel *Het huis van liefde* van Hugo Claus. Zij stelde het middagprogramma voor. De vaste secretaris schetste de ‘Staat van de Academie in 2019’, zie daarvoor 8.2. Kris Humbeeck hield een lezing met als titel ‘Foute boel! Over Hugo Claus’ roman *Belladonna* (1994). De korte inhoud daarvan is terug te vinden onder 3.1.3.2.

Vervolgens werd de Prijs van de KANTL voor Literatuurstudie uitgereikt aan Linde De Potter, voor haar proefschrift *Elk zijn genre, elk zijn Claus: Hugo Claus en de populaire verhaalcultuur*. Anne Marie Musschoot, juryvoorzitter, las het juryverslag voor. De laureaat sprak een dankwoord uit. Beide teksten zijn terug te vinden onder 8.6. De voorzitter sloot de vergadering af, en nodigde de aanwezigen uit op een receptie in de salons van de Academie.

3.2 INSTALLATIEVERGADERINGEN

Op 18 december verwelkomde de KANTL drie nieuwe leden. Het programma was als volgt:

Installatie van **Veerle Fraeters** als nieuw lid

- verwelkoming door Frank Willaert
- oratie door Veerle Fraeters, ‘Hadewijch-meditatie van Van Mierlo tot vandaag’.

Installatie van **Jacques Van Keymeulen** als nieuw lid

- verwelkoming door Willy Vandeweghe
- oratie door Jacques Van Keymeulen: ‘Jozef Vercoullie, de eerste dialectoloog van de Gentse Universiteit’

Installatie van **Dirk De Geest** als nieuw lid

- verwelkoming door Marcel De Smedt
- oratie door Dirk De Geest: ‘Altijd verder een onuitlegbaar, beter doel. Maurice Gilliams’ bootjes als model voor de neerlandistiek’

De teksten van deze toespraken zijn te vinden onder 8.3.

3.3. WETENSCHAPPELIJKE EN LITERAIRE PRIJZEN: VERSLAGEN

3.3.1 WETENSCHAPPELIJKE PRIJS VAN DE KANTL

In 2019 werd de Prijs van de KANTL voor Literatuurstudie uitgereikt. Voor de KANTL-prijs van 2019 kwamen alle literatuurstudies uit de periode tussen 2015 en 2018 in aanmerking. Linde De Potter is de laureaat van 2019. Ze ontvangt de prijs voor haar proefschrift *Elk zijn genre, elk zijn Claus: Hugo Claus en de populaire verhaalcultuur*.

Over het boek

Elk zijn genre, elk zijn Claus: Hugo Claus en de populaire verhaalcultuur handelt over de manier waarop Hugo Claus elementen uit de populaire verhaalcultuur in zijn oeuvre heeft verwerkt. Het boek is volgens de jury ‘een rijke, vernieuwende en inspirerende studie die ruimte creëert voor verder vergelijkbaar onderzoek en projecten in het onderwijs. Ze vormt een substantiële bijdrage tot de Clausstudie en excelleert door durf en originaliteit.’ De Potter neemt ‘een positie in als lezer die op reis gaat in Clausland of Clausitanië, waarbij ze nieuwe landschappen en streken verkent, geleid door een kompas dat een route uitprobeert.’ Die methode leidt volgens de jury tot ‘enkele interessante, verrassend nieuwe analyses [...] die bovendien telkens worden aangeboden in een uitgebreide dialoog met de eigentijdse én latere receptie van de werken.’

Over de laureaat

Linde De Potter (1989) promoveerde in december 2017 aan de Universiteit Gent op een proefschrift over de romans van Hugo Claus (1929-2008) en de populaire verhaaltraditie. Ze is conservator van de collectie moderne drukken in de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience (Antwerpen). Ze publiceert over moderne Nederlandse literatuur.

Juryverslag

Het juryverslag is terug te vinden onder 8.6.1.

3.3.2 LITERAIRE PRIJS VAN DE KANTL

In 2019 werd Prijs van de KANTL voor poëzie uitgereikt. Voor de KANTL-prijs van 2019 kwamen alle poëziebundels uit de periode tussen 2015 en 2018 in aanmerking. De jury koos voor *Meervoudig afwezig*, een bundel van Ester Naomi Perquin (Van Oorschot, 2017).

Over het boek

In haar vierde bundel *Meervoudig afwezig* wordt Ester Naomi Perquin persoonlijker en scherper dan in haar vroegere werk, terwijl ze onderzoekt wat het betekent om ergens te vertrekken. Waar ze in eerder werk graag in andermans hoofd verdween (een stem gaf aan vreemden, verschoppelingen en fabels) vraagt ze zich nu af waarom ze die beweging eigenlijk zo graag wilde maken. Wat blijft er van ons achter wanneer een deur dichtslaat? In haar vierde bundel is Perquin aanwezig dan ooit.

De KANTL-jury wist de toon en de stijl in deze bundel zeer te waarderen. Ze verkoos daarom *Meervoudig afwezig* te bekronen boven recent werk van Luuk Gruwez, Eva Gerlach en Paul Demets, die ook voor de prijs genomineerd waren met bundels van zeer hoge kwaliteit.

Over de laureaat

Ester Naomi Perquin (1980) debuteerde in 2007 bij uitgeverij Van Oorschot met de dichtbundel *Servetten halfstok*. In 2009 volgde *Namens de ander*, en voor *Celinspecties* ontving ze in 2013 de VSB Poëzieprijs. In 2017 en 2018 was Perquin de Nederlandse Dichter des Vaderlands.

Juryverslag

Het juryverslag is terug te vinden onder 8.5.1.

3.4 INTERACADEMISCHE PARTNERSCHAPPEN

3.4.1 KVAB

3.4.1.1 Commissie NBW

De KVAB geeft het Nationaal Biografisch Woordenboek (NBW) uit in samenwerking met de KANTL en de Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België. De reeks bevat de biografieën van overleden bekende (en minder bekende maar vermeldenswaardige) Belgen en personen die leefden op het

grondgebied van het huidige België. De reeks werd gestart in 1964 en telt nu 23 delen en meer dan 3000 biografieën. Om de twee jaar verschijnt een nieuw deel. Op 24 januari 2019 werd deel 23 voorgesteld.

Werner Waterschoot is voorzitter van de NBW-commissie, Hans Rombaut (KVAB) de redactiesecretaris. Andere KANTL-leden die deel uitmaken van de NWB-commissie zijn Karel Porteman, Anne Marie Musschoot, Frank Willaert en Hendrik Van Gorp.

3.4.1.2 Jonge Academie (JA)

België was in 2013 het twintigste land dat een Jonge Academie oprichtte. Voorzitters van de Jonge Academie zijn momenteel Vincent Ginis en Sylvia Wenmackers, voor de periode april 2019 - maart 2021.

In de adviesraad van de JA zetelen voor de KANTL Willy Vandeweghe (lid) en Frank Willaert (plaatsvervanger). Stefaan van den Breemt adviseert voor de Kunsten.

3.4.1.3 VLAST

De Vlaamse Academische Stem (VLAST) is een vriendenkring van de KVAB, onder leiding van oud-KVAB-voorzitter Mark Eyskens. Al vanaf het begin konden ook KANTL-leden en -ereleden lid worden. Een belangrijk doel van de activiteiten is het bezoek aan tentoonstellingen, architecturaal interessante huizen, musea e.d.

Op 1 januari 2018 zetelden namens de KANTL behalve de vaste secretaris Willy Vandeweghe, de academiëleden Werner Waterschoot, Anne Marie Musschoot en Hugo Brems in de raad van bestuur van VLAST.

3.4.1.4 ACF

De Commissie van het Academisch Cultureel Forum bestaat hoofdzakelijk uit KVAB-leden, en behandelt in hoofdzaak KVAB-gebonden aangelegenheden. Van de KANTL worden de voorzitter en de vaste secretaris op de vergaderingen uitgenodigd.

3.4.2 ALL EUROPEAN ACADEMIES (ALLEA)

ALLEA is de overkoepelende vereniging van Europese academies, voluit genaamd ALL European Academies (zie: www.allea.org). Vanaf het begin zijn KVAB en ARB daar lid van. De KANTL heeft, net als haar Franstalige tegenhanger ARLLF, sinds 2014 het lidmaatschap verworven.

Huidig voorzitter van ALLEA is Antonio Loprieno (Univ Bern, voorzitter van

de Swiss Academies of Arts and Sciences), en dat sinds 2018.

In 2019 vond in Bern (Zwitserland) van 8 tot 10 mei het jaarlijkse congres en op 8 mei de jaarlijkse algemene vergadering plaats, waar ALLEA ook zijn 25ste verjaardag vierde.

EU directeur-generaal voor Research and Innovation Jean-Eric Paquet hield een toespraak geïnspireerd door het thema van het wetenschappelijk symposium van 2019, 'Science and Society in Present-Day Europe'. De ALL European Academies Madame de Staël Price for Cultural Values werd op 8 mei uitgereikt aan econometste Mariana Mazzucato (Universiteit van Sussex). De laudatio werd uitgesproken door Jean-Pierre Bourguignon, voorzitter van de European Research Council.

In verband met de Hongaarse Academie drukte ALLEA haar zorg uit bij het onder curatele stellen door de regering-Orbán. De KANTL sloot zich hierbij aan in een publieke verklaring, zie 8.7.1 en 8.7.5.

3.4.3 PLATFORM VOOR DE NEERLANDISTIEK

In de pers verschijnen er geregeld berichten over wat sommigen de 'crisis in de neerlandistiek' noemen. Het aantal nieuwe studenten dat kiest voor een studie neerlandistiek daalt, de populariteit van het vak Nederlands neemt af terwijl die van STEM-vakken toeneemt, het Engels blijft terrein winnen, en het beroep van leerkracht wordt als minder aantrekkelijk ervaren dan vroeger. Hoog tijd om het tij te keren!

Als antwoord op de onheilsberichten werd er begin 2019, naar het voorbeeld van de Nederlandse Raad voor de neerlandistiek, op initiatief van de KANTL een Platform voor de neerlandistiek opgericht. Dit verenigt neerlandici van verschillende instellingen, en maakt zo overleg mogelijk tussen de opleidingen.

UGent: Yves T'Sjoen, Johan De Caluwe

KULeuven: Marc Van Vaeck, Freek Van de Velde, Hans Smessaert

VUBrussel: Hans Vandevoorde, Wim Vandenbussche, Rik Vosters

UAntwerpen: Dominiek Sandra, Kevin Absillis

KANTL: Frank Willaert, Willy Vandeweghe

Het platform wil in de eerste plaats het debat aanzwengelen. Het wil de identiteit van de neerlandistiek en de inhoud en structuur van de opleiding opnieuw ter discussie stellen. Het wil zich bezinnen over de relatie tussen de universitaire neerlandistiek, het middelbaar onderwijs en de maatschappij.

Het uiteindelijke doel van het platform is om tot een breed gedragen standpunt te komen omtrent de relevantie en toekomst van de neerlandistiek aan de Vlaamse universiteiten, en van het schoolvak Nederlands. En om, met vereende krachten, een plan voor versterking uit te denken.

Het platform organiseerde op 11 oktober 2019 een succesvolle ‘Studiedag neerlandistiek’, waar academici, didactici en leerkrachten uit Vlaanderen en Nederland met elkaar in gesprek gingen over de toekomst van de neerlandistiek. Meer info over dit evenement is terug te vinden onder 5.1.3. Frank Willaert maakte n.a.v. deze studiedag een slotbeschouwing met enkele aanbevelingen voor het beleid. Deze tekst is terug te vinden onder 8.7.4.

3.5 AUTEURSGENOOTSCHAPPEN

3.5.1 ALGEMEEN

Vanaf 2020 verdeelt de KANTL de overheidssubsidies voor auteursgenootschappen. In het verleden reikten twee instellingen de subsidies voor auteursgenootschappen uit:

- Tot en met 2019 reikte Literatuur Vlaanderen (tot eind september 2019 Vlaams Fonds voor de Letteren) basissubsidies uit in de vorm van een forfait.
- Tot en met 2017 reikten de provinciale overheden subsidies uit in de vorm van variërende bedragen. Door de uitdovende cultuurwerking van de provinciale overheden werden deze subsidiemiddelen in 2018 en 2019 door Literatuur Vlaanderen verdeeld.

Vanaf 2020 geeft Literatuur Vlaanderen de opdracht aan de KANTL (Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren) om de overheidssubsidies voor auteursgenootschappen te verdelen. De werking van auteursgenootschappen sluit immers nauw aan bij de missie en expertise van de KANTL.

Om de werking van de auteursgenootschappen te helpen activeren en dynamiseren, zal de KANTL ook initiatieven ondernemen voor een gemeenschappelijke en overkoepelende werking. Op die manier werken Literatuur Vlaanderen en de KANTL aan een geïntegreerd letterenbeleid, dat inspeelt op het versterken van literair erfgoed in Vlaanderen. De start van een belevingscentrum over de literaire canon biedt hiervoor een mooie kans.

3.5.2 SUBSIDIERONDE 2020

7 auteursgenootschappen hebben een dossier ingediend om een basissubsidie van €750 te kunnen ontvangen.

3 auteursgenootschappen hebben een dossier ingediend om een projectsubsidie van max. €1500 kunnen ontvangen.

Na overleg van de dossiers werden volgende subsidies toegekend:

- **Filip De Pillecyn comité:** toekenning van €750 basissubsidie + €1500 projectsubsidies
- **Guido Gezellekring:** toekenning van €750 basissubsidie
- **Louis Paul Boon Genootschap:** toekenning van €750 basissubsidie + €1500 projectsubsidies
- **Maurice Maeterlinck Stichting:** geen toekenning van subsidies
- **Reynaertgenootschap:** toekenning van €750 basissubsidie + €1500 projectsubsidie
- **Streuvelsgenootschap:** toekenning van €750 basissubsidie

De som van alle toegekende subsidies bedraagt €8250. Met wat overblijft van het totale subsidiebedrag zal de KANTL een werking uitbouwen die de auteursgenootschappen ook op andere manieren kan ondersteunen (gezamenlijke studiedag, website, uitwisseling van informatie enz). De genootschappen zullen in 2020 worden uitgenodigd om de modaliteiten daarvan te bespreken.

Hoofdstuk 4:

Resultaten van de wetenschappelijke werking in 2019

De KANTL is een cultureel-wetenschappelijke overheidsinstelling, een onafhankelijk en multidisciplinair genootschap, met rechtspersoonlijkheid. De Academie heeft als doel de studie, beoefening en bevordering van de Nederlandse taal en de Nederlandse letterkunde. Deze missie is decretaal vastgelegd.

4.1 PERIODIEKE PUBLICATIES VAN DE ACADEMIE

4.1.1 JAARBOEK VAN DE KANTL

In juni 2019 verscheen *Jaarboek 2019*.

Het *Jaarboek* beschrijft de stand van zaken in verband met de Academie op 1 januari van het genoemde jaar; de informatie over de werking betreft het voorafgaande kalenderjaar.

De prijs per deel bedraagt € 15,00. Nog verkrijgbaar: 1991 en de volgende, voor € 11,00.

4.1.2 VERSLAGEN EN MEDEDELINGEN

In 2019 zijn er twee afleveringen van *V&M* verschenen. Het gaat om twee themanummers. Eén themanummer, onder gastredactie van Patrick Lateur en Frank Willaert, handelt over het leraarschap van Cyriel Coupé en is getiteld ‘Anton van Wilderode, leraar in de letteren’. Het andere nummer, onder gastredactie van Georges De Schutter, gaat over de ‘sjwa’. Het nummer, getiteld ‘Drie visies op de frequentste klank van het Nederlands’ is een postuum eerbetoon aan Johan Taeldeman. De drie artikelen in dit nummer representeren drie pijlers van Taeldemans denken over taal: de historische klankleer, de Nederlandse taalgeografie en de sociale variatielinguïstiek.

Een jaarabonnement op *V&M* kostte in 2019 €36,00. Er kan worden besteld via het secretariaat van de KANTL of via SKRIBIS, het publicatieplatform van Nevelland Graphics: www.skribis.be.

De online en *open access* publicatie van *V&M* werd geactiveerd bij de levering van het eerste nummer van jaargang 2011. Sedert dat moment verschijnen alle nummers van het tijdschrift integraal online via www.verslagenenmededelingen.be.

4.2 MONOGRAFIEËN EN VERZAMELWERKEN

Een overzicht van alle publicaties van de KANTL is raadpleegbaar op kantl.be/publicaties/publicaties.

Publicaties bestellen kan via de boekhandel of (voor nieuwe publicaties) via de website van de Universitaire Pers Leuven: upers.kuleuven.be.

De KANTL geeft wetenschappelijk en essayistisch werk uit op het gebied van de Nederlandse taal- en letterkunde. Daarnaast publiceren we ook studies in verband met de bredere cultuur en geschiedenis van het Nederlandse taalgebied. Onze publicaties vormen zo een waardevolle aanvulling op de schaarse taal- en letterkundige uitgaven die binnen het commerciële circuit kunnen verschijnen.

Om bepaalde aspecten van onze wetenschappelijke uitgeverij beter te stroomlijnen werken we sinds september 2016 samen met Universitaire Pers Leuven. Daardoor kunnen we ons nog beter op de acquisitie en evaluatie van manuscripten en de redactionele begeleiding van auteurs concentreren.

De KANTL publiceerde in 2019 twee nieuwe titels.

4.2.1 RUBEN MANTELS EN HANS VANDEVOORDE: ‘IK DENK NOG HET BEST MET EEN PEN IN DE HAND’ – HET DAGBOEK 1939-1944 VAN AUGUST VERMEYLEN

Over het boek

‘Ik word vandaag 67 en vind daarin een aanleiding om weer een dagboek te houden’, noteert August Vermeylen op 12 september 1939. Dat deze Vlaamse schrijver, kunsthistoricus en politicus niet alleen essays en romans heeft geschreven, maar ook een verwoed dagboekschrijver is geweest, weten weinigen.

Dit is de allereerste uitgave van de drie schriftjes die de periode van de Tweede Wereldoorlog bestrijken. Ze werpen een licht op Vermeylens schrijverschap, zijn professionele netwerk, zijn omgang met vrienden en vriendinnen en het dagelijkse leven tijdens de bezetting. Bovendien geven ze een inkijk in de gedachtewereld van een artistieke geest en leidend intellectueel. Ze zijn helder en snedig geformuleerd, uitdagend en soms ontroerend.

Deze egodocumenten zijn van groot belang voor de Nederlandse literatuurgeschiedenis en de politiek-culturele geschiedenis van België.

Over de auteurs

Ruben Mantels (1979) is historicus. Hij werkt bij Universiteit Gent (Boeken-toren) en bij archief- en documentatiecentrum Liberas, en publiceert over cultuurgeschiedenis in de negentiende en twintigste eeuw.

Hans Vandevoorde (1960) doceert Nederlandse literatuur aan de Vrije Universiteit Brussel. Hij werkt aan een biografie van August Vermeylen en publiceert over literatuur en cultuur van de negentiende eeuw tot vandaag.

De presentatie

De publicatie werd op vrijdag 25 oktober 2019 gepresenteerd in de gebouwen van Amsab-ISG (het Instituut voor Sociale Geschiedenis in Gent), in partnerschap met dit instituut en met het Vermeylenfonds. Frederik Dezutter, directeur van het Vermeylenfonds, leidde de avond in. Prof. dr. Gita Deneckere trad vervolgens in dialoog met auteur Hans Vandevoorde en medewerker Janna Aerts. Student en Vermeylenfondsstagiair Tinus Sioen gaf zijn visie op de actualiteitswaarde van Vermeylens geschriften. Bert Van Raemdonck, directeur van de KANTL, sprak een dankwoord uit.

Na afloop werd de mini-expo ‘August en Piet Vermeylen, twee generaties socialisten in de oorlog’ geopend, die liep van 25 oktober tot 20 november in Amsab-ISG.

4.2.2 CHRIS DE WULF: KLANKATLAS VAN HET VEERTIENDE-EEUWSE MIDDELNEDERLANDS - HET DIALECTVOCALISME IN DE SPELLING VAN LOKALE OORKONDEN

Over het boek

Middeleeuwse oorkonden verraden een schat aan dialectvariatie. Ze vormen de bron van dit referentiewerk, dat door vakgenoten vóór het verschijnen al monumentaal werd genoemd.

Deze atlas is meer dan een klankatlas van het veertiende-eeuwse Nederlands. Het is ook een atlas van de Nederlandse vocaalontwikkeling en een studie over het Nederlandse grafeemgebruik. Zo omvat deze publicatie kaartcommentaren bij individuele historische klanken en behandelt ze ook uitgebreid de spelling van het Middelnederlands met Latijnse letters. Deze overzichtelijke atlas vormt een onmisbaar naslagwerk voor wie zich met dialectfonologie (diachroon of synchron) bezighoudt.

De Klankatlas is een multimediaal naslagwerk. Tekst, duiding en commentaren zijn verzameld in een mooi uitgegeven, gebonden boek. De bijhorende kaarten, excerpten en andere bijlagen zijn online te raadplegen. De kaartgedeeltes (deel II en III) kunnen ook (gedeeltelijk of afzonderlijk) in boekvorm besteld worden.

Over de auteur

Chris De Wulf is vakcoördinator en docent Nederlandse filologie aan de Universität Zürich.

De presentatie

Op vrijdag 13 december kwamen taalkundigen en historici in de KANTL samen voor een interdisciplinair colloquium waarin historische tendensen en ontwikkelingen in spelling, voornamelijk maar niet uitsluitend in het Nederlands, het thema vormden. Daarbij werd zowel naar de ontwikkelingen vóór als die sinds de opkomst van standaardtaal gekeken, van de middeleeuwen tot en met de negentiende eeuw. Dit evenement was een organisatie van Taal en Tongval, de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren, het Pirenne Instituut en ΔiaLing.

Tijdens dit colloquium werd de *Klankatlas* van Chris De Wulf voorgesteld aan het publiek.

4.3 DE WERKING VAN HET KANTL-ONDERZOEKSCENTRUM CTB IN 2019

4.3.1 TEKSTEDITIE

Guido Gezelle – Digitale brieveneditie

<https://demo.kantl.be/gezelle>

Het CTB verleende assistentie aan vrijwilligers en projectmedewerkers bij vragen over transcriptie en de aanleg en bewerking van registers met extra informatie over externe entiteiten die in de brieven worden aangeduid (personen, plaatsen, gedichten ...). Er werd ook een nieuw register aangemaakt voor brieven, aan de hand waarvan links kunnen worden gelegd tussen brieven in de editie. Op 11 maart 2019 werd een opleidingsmoment georganiseerd voor de vrijwilligers.

Ook werden enkele nuances aangebracht aan de transcriptiepraktijk: er werden notaties toegevoegd voor onzekere editeurstoevoegingen en de aanduiding van beschadigingen aan de drager. Bestaande transcripties werden aangepast aan deze nieuwe notaties, de scripts voor automatische omzetting van Word naar XML werden hieraan aangepast, en de codeerrichtlijnen voor de vrijwilligers werden bijgewerkt. Daarnaast werd de automatische verwerking verbeterd van metadata uit het Vubis bibliotheeksysteem van het Gezelle-archief tot TEI metadata per brief; ook de weergave van die metadata in de editie werd verbeterd.

De demo-editie werd uitgebreid met een ‘inhoudelijke ontsluiting’ van de brieven, waarbij de gegevens in de externe registers worden geïntegreerd in de editie. Deze demo werd goed onthaald op de vergadering van het Guido Gezelle genootschap op 4 mei 2019. Voor deze ‘inhoudelijke ontsluiting’ werd

een nieuwe indirecte zoekstrategie geïmplementeerd die informatie over benoemde entiteiten opzoekt in de respectieve externe registers. Ook werd de ‘ophaling’ van zoekfacetten in de editie verbeterd en aangepast om gebruik te kunnen maken van deze registers. Achterliggend werd de XQuery en XSLT code voor de Gezelle-editie grondig herwerkt op een manier die onmiddellijk bruikbaar is voor andere brievenedities. De code van de overige brievenedities (Streuvelds, Rops, Van Nu en Straks) werd gealigneerd met deze nieuwe organisatie, zodat structurele wijzigingen en nieuwe ontwikkelingen in een van deze edities ook makkelijk kunnen worden gekopieerd naar de andere edities.

Onafhankelijk van de brieveneditie gaf het Gezelle-archief een extern web-designbedrijf opdracht tot een bijwerking van de gezelle.be website. Het CTB maakte afspraken met dit websdesignbedrijf over de voorbereiding van de visuele integratie van de brieveneditie in het nieuwe ontwerp voor de gezelle.be website.

Maurice Gilliams – Elias of het gevecht met de nachtegalen

<https://demo.kantl.be/gilliams/>

De demo-editie werd verbeterd, door de integratie van de leesmodus (waarin een tekstversie kan worden gereconstrueerd en integraal kan worden gelezen) en de vergelijkingsmodus (waarin verschillende tekstversies met elkaar kunnen worden vergeleken) in één scherm. Er werd een automatische segmentering in zinnen toegevoegd, die een fijnmaziger en overzichtelijker in-line weergave van de tekstvergelijking mogelijk maakt. Die tekstvergelijking werd dynamisch gemaakt, zodat gekozen vergelijkingsopties onmiddellijk effect hebben. Indien beschikbaar, worden naast de geselecteerde tekstversie ook de respectieve digitale facsimile’s getoond in de editie. Gebruikers krijgen een handige link om de facsimile voor de huidige pagina te bekijken.

Félicien Rops – Digitale brieveneditie

<http://db.ropslettres.be/existdb/rops/site/>

Het CTB verleende assistentie bij de verdere transcriptie en toevoeging van nieuwe brieven. Daarnaast werd de opslag van en toegang tot de digitale facsimile’s van de brieven verbeterd, en in overleg met de informaticadienst van de provincie Namen werd de serverconfiguratie hiervoor aangepast. Onafhankelijk van de editie kreeg de website van het Musée Rops een update. Dit vereiste ook aanpassingen aan de editie, zowel wat betreft de gewijzigde serverorganisatie als het design van de editie.

Bibliotheek van Middelnederlandse Letterkunde (BML)

<https://bouwstoffen.kantl.be/bml/>

In 2019 pikte het CTB het voorbereidende werk voor de publicatie van de BML weer op. De inhoud van de huidige website (een kopie van de versie op de server van de Universiteit Amsterdam) werd geanalyseerd. Ongeldige links en links naar bestanden met beeldmateriaal waarop mogelijk rechtenclaims rusten, werden gerapporteerd, en waar mogelijk werden alternatieven voorgesteld. Bij uitbreiding werd voor alle BML-bestanden op de webserver van de KANTL (ook die waarnaar niet wordt gelinkt vanop de huidige versie van de BML-website) de rechtenstatus geanalyseerd en werden waar mogelijk alternatieven voorgesteld.

Op basis van die analyse stelde het CTB, in overleg met Willem Kuiper, een gedetailleerd werkplan op om BML voor te bereiden voor publicatie en mogelijke rechtenclaims aan de KANTL te vermijden.

4.3.2 BRONNENSTUDIE

Toponymisch woordenboek van Oost- en Zeeuws-Vlaanderen

<https://bouwstoffen.kantl.be/tw-ozvl/>

In 2019 stelde CJSM een dag per week een medewerker ter beschikking, in de persoon van Dirk De Wulf. Hij werkte het gedeelte Oost-Vlaanderen volledig af en trof voorbereidingen voor het gedeelte Zeeuws-Vlaanderen. De scans werden voorbereid voor verdere redactie. Het CTB bereidde de website voor ten behoeve van het nieuw toe te voegen gedeelte Zeeuws-Vlaanderen, en bood technische ondersteuning bij het redactiewerk van Dirk De Wulf.

Klankatlas van het veertiende-eeuwse Middelnederlands (kamnl14)

<https://bouwstoffen.kantl.be/kamnl14/>

Naar aanleiding van de publicatie van Chris De Wulfs *Klankatlas van het veertiende-eeuwse Middelnederlands* ontwikkelde CTB-medewerker Ron Van den Branden een website waarop delen II-IV van deze publicatie digitaal beschikbaar worden gesteld (zie 4.2.2).

Corpus Dialectmateriaal Pieter Willems (CPWNL)

<https://bouwstoffen.kantl.be/CPWNL/>

Op vraag van Chris De Wulf werd onderzocht of een extra toegang voor de

schriftjes met het materiaal Willems kan worden aangeboden op basis van de opgaven van de dialectenquête. Die toegang is niet geïmplementeerd, maar er zijn wel mogelijke manieren geïdentificeerd om die toegang aan te bieden in een toekomstige uitbreiding. Intussen werd een overzicht van de opgaven van de dialectenquête doorgegeven aan Chris De Wulf, voor intern gebruik. Op vraag van een externe onderzoeker werden de scans van de 63 Duitse schriftjes aangeleverd, die nog niet op de website staan.

Corpus ‘Stemmen uit het Verleden’

Voor dit corpus werden 15 DVD's geback-up't op een externe HDD.

4.3.3 INTERNE DIENSTVERLENING

4.3.3.1 Websites en digitale platformen

KANTL, CTB en Literaire canon

<https://kantl.be>, <https://ctb.kantl.be> en <https://literairecanon.be>

Bert Van Raemdonck, Judith Van Doorselaer en Nicolas Leus zorgden voor de communicatie van de Academie, o.m. door het beheer van de websites, Facebook- en twitteraccounts van de KANTL, het CTB en de literaire canon. Ron Van den Branden verleende assistentie voor het bijwerken van gegevens over de leden van de KANTL, en voor algemene vragen over het gebruik van het CMS voor de website.

Verslagen en Mededelingen

<https://verslagenenmededelingen.be>

Het beheersysteem ‘Open Journal Systems’ (OJS) voor de website van *Verslagen en Mededelingen (V&M)* werd bijgewerkt van versie 2.4.8 naar een grondig herwerkte versie 3.1.2. Nederlandse vertalingen voor verschillende nieuwe onderdelen van deze versie van het beheersysteem werden aangevuld, en bijgedragen aan het open source OJS project.

MOOC Middelnederlands

<https://moocmnl.kantl.be/>

Het Wordpress CMS en plug-ins van deze website werden waar nodig bijgewerkt naar de meest recente versies. De werking van de website werd opge-

volgd en wanneer er zich structurele problemen voordeden, werden die opgelost.

Onderhoud webbronnen (edities, corpora)

De software (Java, Tomcat server, eXist-db, Php) op de webserver werd waar nodig bijgewerkt naar de meest recente versies. Waar mogelijk werden kennis en technieken uit andere projecten toegepast om de stabiliteit, performantie en veiligheid te verbeteren.

4.3.3.2 ICT-ondersteuning

CTB-medewerker Ron Van den Branden staat in voor het ICT-beheer van de KANTL.

Beheer Webserver (HostEurope)

Alle websites die door de KANTL worden beheerd, werden overgeschakeld naar het veiliger HTTPS protocol, door gebruik te maken van gratis Lets-Encrypt SSL certificaten.

Er werden mogelijkheden onderzocht voor een update van de webserver naar een nieuwe versie van het Ubuntu besturingssysteem.

Beheer DNS (Hostbasket/Telenet - TransIP)

De vernieuwing van oude, langlopende contracten voor de registratie van bestaande KANTL domeinnamen bij Hostbasket/Telenet werd opgevolgd. Domeinnamen waarvoor de huidige looptijd afliep, werden tijdig gemigreerd naar de goedkopere registrar TransIP.

Beheer e-mailserver (Neostrada)

Naar aanleiding van een drastische prijsverhoging voor het hostingpakket bij Neostrada werd dit pakket terugged Schroefd naar een goedkoper contract met beperktere opslagruimte.

Beheer dataserver

In samenwerking met de externe ICT-partner Intercare werden problemen i.v.m. back-up en shadow copies op de dataserver opgevolgd en opgelost. Een aanslepend probleem met de vernieuwing van licenties voor de back-upsoft-

ware werd opgevolgd. Problemen i.v.m. regelmatige onbereikbaarheid van de dataserver werden gesignaleerd aan Intercare, en er werd hulp geboden bij diagnostisering en oplossing. De data-partitie van de dataserver werd uitgebreid door herschikking van vrije ruimte op andere partities.

Dagelijkse hulp

Er werd dagelijkse bijstand en advies verleend aan KANTL-medewerkers voor vragen over softwaregebruik en -problemen, e-mail, spam en virusbeveiliging. Nieuwe e-mailaccounts werden aangemaakt voor nieuwe KANTL medewerkers en de nieuwe vaste secretaris. De back-up routines (voor o.a. de mailaccounts, de inhoud van de webserver en van de dataserver) werden opgevolgd. De configuratie van het scantoestel werd bijgewerkt. De registratie van telefoonlijnen in de VoIP telefooncentrale werd bijgewerkt aan het gewijzigde KANTL personeelsbestand. Voor massamailings via het Campaign Monitor platform werden waar nodig e-maillijsten bijgewerkt. Voor betalende KANTL-evenementen werd een ticketverkoop opgezet op het Yapsody platform.

4.3.4 MEDEWERKING AAN WETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN

Ron Van den Branden is technisch redacteur van de *Journal of the Text Encoding Initiative (jTEI)*, een internationaal tijdschrift met *peer reviewing*. [<https://journal.tei-c.org/>]

4.4 BIBLIOTHEEK EN ARCHIEF

4.4.1 BIBLIOGRAFIE VAN DE LITERAIRE TIJDSCHRIFTEN IN VLAANDEREN EN NEDERLAND

Sinds 2011 biedt de KANTL, op vraag van het Letterenhuis, het Centrum voor de Studie van het Vlaams Cultuurleven en het Centrum voor de Bibliografie van de Neerlandistiek, ondersteuning voor het project *Bibliografie van de Literaire Tijdschriften in Vlaanderen en Nederland* (BLTVN). De digitale versie van deze BLTVN is een voortzetting van de reeks die in boekvorm verscheen van 1972 tot en met 2000. De huidige online-versie werd tot 2009 samengesteld door de Koninklijke Bibliotheek (Den Haag) en het Centrum voor de Bibliografie van de Neerlandistiek (Koninklijke Bibliotheek van België), respectievelijk verantwoordelijk voor de Nederlandse en de Vlaamse tijdschriften. Database en website worden onderhouden door de Nederlandse Koninklijke

Bibliotheek.

Medewerking aan dit project is een vorm van structurele dienstverlening aan het werkveld die past binnen de decretale opdracht van de KANTL en binnen het door de overheid gewenste geïntegreerd letterenbeleid.

Men kan dit zoekinstrument voor de literaire tijdschriften raadplegen op <http://bltvn.kb.nl/>.

Verwerking 2019

De jaargang 2019 van de tijdschriften *DW&B*, *NY*, *Het Liegend Konijn*, *Deus ex Machina*, *Poëziekrant* en *Kluger Hans* werd ingevoerd. Tussendoor werden de lacunes voor de *Poëziekrant* verder weggewerkt.

Het tijdschrift *Gierik NVT*, dat nog even een doorstart kreeg als *G.*, hield op te bestaan.

4.4.2 REORGANISATIE ARCHIEF EN BIBLIOTHEEK

De bibliotheek en het archief van de KANTL verkeren in een periode van transitie. In overeenstemming met het beleid van de subsidiërende overheid werd in 2016 beslist om de functie van wetenschappelijke bewaarbibliotheek (gericht op onderzoekers en een publiek van leden en andere geïnteresseerden) af te stoten en het archief en de bibliotheek van de KANTL te herstructureren tot een informatie- en documentatiecentrum dat ten dienste staat van de uitvoering van de kerntaken van de KANTL.

Een groot deel van de collectie moet daardoor een nieuwe bestemming krijgen. Daarbij wordt telkens rekening gehouden met de publieke toegankelijkheid en de duurzame bewaring van het materiaal.

Over twee deelcollecties was in 2017 al een beslissing genomen. Terwijl het archief van Prudens van Duyse aan het Letterenhuis werd geschonken, ging de KANTL voor haar collectie oude en kostbare drukken een samenwerkingsverband aan met de Universiteitsbibliotheek Gent. Die bewaart de oudste boeken van de KANTL niet alleen, ze zorgt er via haar samenwerking met Google

Books ook voor dat al deze werken voortaan ook online raadpleegbaar worden. Deelcollecties die enerzijds geen plaats krijgen in het nieuwe, gereduceerde informatiecentrum van de KANTL en die anderzijds niet in aanmerking komen voor herbestemming, worden in verscheidene fasen gesupprimeerd. De KANTL zette al in 2018 haar deuren open voor een eerste uitverkoop van 2.500 werken uit haar collectie. Zowel poëzie en proza als letterkundige dissertaties en taalkundige studies zochten (en vonden vaak ook) een nieuwe eigenaar. Op 27 april 2019 organiseerde ze een nieuwe boekenverkoop.

Deze boekenverkopen werden ook aangegrepen om de prachtige salons en de grote vergaderzaal van het Academiegebouw voor het publiek open te stellen.

4.4.3 WERKING BIBLIOTHEEK 2019

Als gevolg van de reorganisatie was de bibliotheek in 2019 gesloten voor raadpleging door externen. De dienstverlening aan leden van de KANTL bleef gehandhaafd. Voor raadpleging van het archief konden onderzoekers – na afspraak – terecht in de leeszaal.

N.a.v. de overdracht in 2018 van een aanzienlijk gedeelte van de KANTL-bibliotheek aan de Gentse universiteitsbibliotheek schreef Werner Waterschoot, ex-KANTL-bibliothecaris, een tekst over de aard en de samenstelling van deze verzameling. Deze tekst werd opgenomen in *Jaarboek 2019*.

Hoofdstuk 5: Evenementen

De KANTL wil een open huis zijn. Ze organiseert heel wat evenementen in haar eigen Academiegebouw, en organiseert daarnaast samen met allerlei partners verschillende evenementen buitenshuis. Dit past binnen haar decretale missie om ‘publieksparticipatie in cultuur en wetenschap te bevorderen door openbare activiteiten te organiseren’.

In dit hoofdstuk volgt een overzicht van de KANTL-evenementen in 2019.

5.1 STUDIEDAGEN

5.1.1 STUDIEMIDDAG ROUW & POËZIE (7 MEI 2019)

Tussen poëzie en rouw bestaat al eeuwen een hechte band. Niet alleen vormen de dood en de emoties die hij oproept het thema van veel belangrijke gedichten, poëzie speelt ook een ondersteunende rol tijdens funeraire rituelen en momenten van rouw. Tijdens een studiemiddag onderzochten de deelnemers die wisselwerking tussen rouw en poëzie.

Hoe brengen dichters gevoelens van rouw onder woorden? Welke rol spelen cultuurhistorische visies op de dood? Hoe verhouden afzonderlijke rouwgedichten zich tot het prestigieuze genre van de elegie? Hoe gebruiken de lezers zelf, van kinderen tot volwassenen, gedichten in hun eigen rouwproces?

Zulke vragen stonden centraal in vier academische lezingen. Bram Lambrecht (KU Leuven) belichtte de historische relaties tussen rouw en poëzie. Kornee van der Haven (UGent) sprak over emoties in de ‘lijkzangen’ van Michiel de Swaen. Laurie M.C. Faro (Tilburg University) sprak over rouw in kinderroepzang. Lizet Duyvendak (Open Universiteit Heerlen) ging in op rouwgedichten van stads- en actualiteitsdichters. Hester Knibbe bekeek het thema ten slotte door de bril van een dichter en las enkele eigen gedichten voor.

De studiemiddag was een organisatie van de KANTL, KU Leuven, Poëziecentrum en POWEZIE (Universiteit Gent).

5.1.2 STUDIEMIDDAG STIJN STREUVELS (29 MEI 2019)

Het Stijn Streuvelsgenootschap organiseerde in samenwerking met de KANTL een studienamiddag over Stijn Streuvels naar aanleiding van de vijftigste verjaardag van zijn overlijden. Stijn Vanclooster sprak over de briefwisseling

tussen Streuvels en Antoon Coolen; Dirk De Geest had het over *De teleurgang van den Waterhoek*. Toon Breës gaf een lezing over *Het leven en de dood in den Ast* en Karel Platteau deelde zijn visie op de Streuvelsstudie vandaag. Aan het eind van de middag vond de voorstelling van het 24ste jaarboek van het Stijn Streuvelsgenootschap plaats.

5.1.3 STUDIEDAG NEERLANDISTIEK (11 OKTOBER 2019)

De voorbije maanden verschenen er in de pers geregeld berichten over de ‘crisis in de neerlandistiek’. Als antwoord op de onheilstijdingen werd er begin 2019 een Platform voor de neerlandistiek in het leven geroepen. Dit platform, dat neerlandici verenigt van UGent, KULeuven, VUB, UAntwerpen en de KANTL, organiseerde op 11 oktober een studiedag neerlandistiek.

Welke toekomst is er voor de neerlandistiek weggelegd? Welke rol moeten taal en literatuur spelen in onze maatschappij?

Hoe is het met de universitaire opleiding neerlandistiek gesteld? Zijn de inhoud en de structuur van deze opleiding voor verbetering vatbaar? Welk imago heeft het schoolvak Nederlands? Hoe kunnen we meer jongeren warm maken voor taal en literatuur?

Deze en andere vragen stonden centraal in **acht korte lezingen**. De sprekers maakten een analyse van de situatie en dachten na over een plan voor versterking. Vervolgens gingen ze in gesprek met vakgenoten en met het publiek.

Johan De Caluwe - Dat de studie Nederlands minder studenten trekt dan vroeger kan toe te schrijven zijn aan een veelheid van factoren. Gegeven die diversiteit aan factoren zijn snelle pr-campagnes ten gunste van talenstudies, en in het bijzonder dan de studie van het Nederlands, ongetwijfeld goedbedoeld maar in de praktijk vrijwel zinloos. Laten we alvast eerst een antwoord zoeken op vragen als: Waarom houden we vast aan een vak ‘Nederlands’? Waarom hebben we geen aparte vakken over ‘taal’ in de ruimste zin van het woord, over ‘literatuur’ in de breedste betekenis van het woord? Waarom houden we vast aan een opleiding ‘taal- en letterkunde: twee talen’?

Karin Echten - In Nederland vinden leerlingen (een deel van) de lessen Nederlands saai, omdat er te veel tijd naar zakelijk lezen / tekst met vragen gaat. Tegelijkertijd vinden de docenten het moeilijk om andere lessen te geven: de helft van het eindcijfer wordt bepaald door het Centraal Examen dat alleen tekst met vragen is, met teksten die niet over het vakgebied gaan, plus: docenten hebben geen tijd allerlei mooi lesmateriaal te ontwikkelen. Ik vind dus dat er twee zaken moeten veranderen: de teksten van het examen moeten over het vakgebied gaan én er moet lesmateriaal komen, m.n. voor de taalweten-

schap (voor de literatuurwetenschap is er al veel, maar meer is altijd welkom). Dan wordt het schoolvak interessanter voor iedereen en dat zal meer studenten neerlandistiek opleveren.

Wim Vandenbussche - Neerlandistiek als taalpolitiek – Het komt de neerlandistiek toe om een aantal duidelijke en geëngageerde taalpolitieke standpunten in te nemen – en waar nodig ook de stem te verheffen – in volgende domeinen (en mogelijk nog een aantal andere):

- de maatschappelijke rol van de Nederlandse standaardtaal
- een goed begrip van de functie en meerwaarde van taalvariatie
- de positie van het Nederlands als wetenschaps- en onderwijstaal
- de sociale en politieke rol van de neerlandistiek extra muros.

Theo Witte - De neerlandistiek heeft in het Nederlandse taalgebied niet alleen een wetenschappelijke maar ook een noodzakelijke maatschappelijke verantwoordelijkheid. Dit laatste vraagt om meer engagement met maatschappelijke kwesties zoals culturele identiteit, verspreiding literair erfgoed, bestrijding laaggeletterdheid, verengelsing van het onderwijs en de inhoud en kwaliteit van het taal- en literatuuronderwijs.

José Vandekerckhove - Zieltjes winnen. De interesse voor hogere studies neerlandistiek begint mijns inziens in het secundair onderwijs. Blijkbaar loopt er bij de invulling van het schoolvak Nederlands dus ook een en ander minder gesmeerd. We maken een stand van zaken op en suggereren enkele manieren om uit de impasse te raken.

Dirk De Geest - Momenteel staat de culturele canon, meer dan ooit, ter discussie. Daarbij gaat het niet zozeer om de canon als principe als wel om de ‘instrumentalisering’ ervan (door de politiek maar ook de literaire instituties en het onderwijs). In mijn tussenkomst wil ik laten zien in welke opzichten de kritiek op de canon relevant kan zijn voor de studie van literatuur, maar ook hoe de omgang met de canon noodzakelijk blijft (en misschien nog meer noodzakelijk is dan in het verleden). Daartoe is het wel nodig om een open en dynamisch perspectief op de canon te ontwikkelen.

Peter-Arno Coppen - Naar een analyse van de inhoud van de neerlandistiek. De vermeende crisis in de neerlandistiek wordt beargumenteerd vanuit de interne verdeeldheid binnen de discipline, en vanuit de inhoudelijke armoede van het schoolvak Nederlands en de gevolgen voor de instroom in de studie. Als oplossing wordt gepleit voor samenwerking en integratie van de neerlandistische subdisciplines. Maar wat is het dat hen verbindt? Is er wel een eenheid van de neerlandistiek? In deze bijdrage pleit ik voor een inhoudelijke

analyse van het gehele neerlandistische wetenschapsgebied, vanuit centrale inzichten die relevant zijn voor alle subdisciplines van het vak.

Lieve De Wachter - Neerlandistiek in crisis? Daar is Calimero weer! Is de neerlandistiek echt in crisis? Afgaande op de berichten in sommige media moeten we ons grote zorgen maken. Het taalvaardigheidsniveau van studenten zou spectaculair dalen en enkel kneusjes zouden nog een studie Nederlands overwegen ... En dat terwijl er nog nooit zoveel moeite is gedaan om zowel taal als literatuur via taaltechnologische toepassingen te actualiseren en er nog nooit zoveel landen zijn geweest (42 maar liefst!) waar je tegenwoordig Nederlands kunt studeren. Laten we ophouden met onszelf, onze studenten en ons vakgebied naar beneden te halen. Ja, de eindtermen secundair onderwijs voor Nederlands moeten scherper en ja, we moeten streng zijn voor de taalvaardigheid van onze studenten, maar laat ons het kind niet met het badwater weggooien ... Een betere samenwerking tussen universiteit en secundair onderwijs, tussen vakspecialisten en leerkrachten kan er samen met een helder en krachtig talenbeleid voor zorgen dat de neerlandistiek een krachtige nieuwe bloei kent.

De referenten waren Sarah Van Hoof, Frederik De Ridder, Öznur Karaca, Remco Sleiderink, Jordi Casteleyn, Erica van Boven, Kevin Absillis en Karel Verhelst.

Frank Willaert schreef een slotbeschouwing met aanbevelingen voor het beleid. Deze tekst is terug te vinden onder 8.7.4.

Tussen de bedrijven door konden aanwezigen proeven van ‘Bewogen Verzen’, een videopoëzieproject van *Ons Erfdeel* en Poëziecentrum, en aan het eind van de middag werd een nieuw nummer van *Deus Ex Machina* voorgesteld.

5.2 LEZINGEN

5.2.1 VIERDELIJGE REEKS LEZINGEN OVER DE TOEKOMST VAN DE NEDERLANDSE TAAL EN TAALKUNDE

1 - Joop van der Horst – ‘Taalcultuur: verleden, heden en toekomst’ (17 maart 2019)

Onze Westerse ideeën over taal, grammatica, woordenboeken, spelling, taalonderwijs, enz., tezamen onze taalcultuur te noemen, zijn het product van de Renaissance. Deze taalcultuur ontstond en groeide vanaf de vijftiende en zestiende eeuw. Maar deze taalcultuur begint vanaf het einde van de negentiende eeuw plaats te maken voor een heel andere opvatting van taal. Een overgang waar wij thans middenin zitten. Dat heeft grote gevolgen voor de taal en ons denken over die taal (en voor spelling en voor taalonderwijs en voor woordenboeken, enz. enz.).

Joop van der Horst (1949) is emeritus hoogleraar Nederlandse taalkunde (KU Leuven). Naast een lange reeks boeken en artikelen over de geschiedenis van onze taal schreef hij talloze columns (o.a. voor De Standaard) en werkte hij meer dan twintig jaar mee aan het NOS radioprogramma *Wat een taal*. Van der Horst won in 2006 de populariseringsprijs van de Landelijke Onderzoekschool Taalwetenschap. *Het einde van de standaardtaal: een wisseling van Europese taalcultuur*. (Amsterdam, 2008) en *Taal op drift: lange-termijnontwikkelingen in taal en samenleving* (Amsterdam, 2013), enkele van zijn meest recente publicaties, konden op heel wat aandacht rekenen.

2 - Peter Hagoort – ‘Berichten uit de bovenkamer: het talige brein’ (24 maart 2019)

Peter Hagoort (1954) is oprichter van het Donders Centre for Cognitive Neuroimaging (Radboud Universiteit), en is sinds eind 2006 tevens directeur van het Max Planck Instituut voor Psycholinguïstiek. Beide instituten zijn internationaal vermaarde wetenschappelijke onderzoeksinstituten, waar in totaal zo’n 300 mensen uit 25 verschillende landen werkzaam zijn. Zijn eigen onderzoeksterrein betreft het menselijk taalvermogen: hoe ons brein ons in staat stelt te communiceren via een complex systeem van symbolen. Daarover publiceert hij in de meest toonaangevende wetenschappelijke tijdschriften. Tevens deelt hij de uitkomsten van zijn onderzoek met het grote publiek in tal van lezingen en optredens, onder meer op het Lowlands festival, in het Koninklijk Concertgebouw, in Paradiso, en tijdens de Wissenschaftssommer in Duitsland. Peter Hagoort is lid van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen.

3 - Joop van der Horst – ‘Over het oplossen van de talen’ (12 mei 2019)

Talen (meervoud), in feite: standaardtalen, zijn als zodanig een uitvinding van de Renaissance. Met het wijken van de taalcultuur van de Renaissance zullen talen ook (weer) veel van hun eigenheid verliezen. Het continuüm herstelt zich.

Biografie: zie hierboven.

4 - Luc Steels – ‘Taal en artificiële intelligentie’ (26 mei 2019)

Luc Steels (1952, Belsele) studeerde talen en letteren aan de Universiteit Antwerpen en computerwetenschappen aan het Massachusetts Institute of Technology (Cambridge, Massachusetts) met een specialisatie in de Artificiële Intelligentie.

In 1983 werd hij professor computerwetenschappen aan de VUB. Hij richtte er het Laboratorium voor Artificiële Intelligentie op waar hij met zijn studenten baanbrekend werk verrichtte op het terrein van kennissystemen, robotica en taalverwerking. Zijn recent onderzoek gaat over hoe taal is kunnen ontstaan. Daarvoor maakt hij computersimulaties en doet experimenten met ro-

bots die hun eigen taal ontwikkelen. Hij wordt internationaal geroemd voor zijn baanbrekende werk in deze materie, en adviseert de Europese Unie bij het uitdenken van een strategisch AI-plan. Luc Steels is lid van de klasse Natuurwetenschappen van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, en van de European Academy of Sciences.

5.2.2 VIERDELIGE REEKS OVER DE LITERAIRE CANON

Meer info daarover is te vinden onder 6.2.

5.2.3 LEZINGEN IN SAMENWERKING MET PARTNERORGANISATIES

Derde Hans Groenewegenlezing met Alfred Schaffer (23 november 2019)

Onder de titel *Op de rug gezien. Het evenwichtsnummer van de dichter* hield de Nederlandse dichter, criticus en academicus Alfred Schaffer op 23 november 2019 de derde Hans Groenewegenlezing. Hij sprak over levensveranderende ervaringen en Zuid-Afrikaanse poëzie. Tom Van Imschoot ging met de auteur in gesprek. Deze lezing werd georganiseerd door de Akademie van Kunsten (Amsterdam), de KANTL (Gent), Perdu (Amsterdam) en Poëziecentrum (Gent).

Door middel van een tweejaarlijkse Hans Groenewegenlezing willen de organisatoren proberen traag lezen en denken, met opschorting van een oordeel, levend te houden. Uitgaand van de essays zal een gereputeerde auteur de mogelijk- en onmogelijkheden nagaan van Groenewegens idealen, die van samenleving naar literatuur liepen, en weer terug. Vervolgens gaan dichters en denkers hierover in debat.

Free the word (15 november 2019)

Dit jaarlijkse evenement van PEN Vlaanderen streek op 15 november 2019 neer in de Minardschouwburg te Gent en boog zich over de paradox van de vrije meningsuiting. Komt de democratie in gevaar door het recht om altijd en overal je mening te uiten? Hoe gaan we om met extreme meningen die haat en verdeeldheid zaaien? Met de exponentiële groei van publieke platformen via de sociale media? Met manipulatie en fake news? Welke verantwoordelijkheid nemen de media hierin op? Zijn er grenzen aan de vrijheid? Hoe gevaarlijk is onze ongelimiteerde publieke ruimte vandaag? Ignaas Devisch, Maarten Boudry en Anne Provoost gingen erover in gesprek.

Kati Verstrepen, specialist vreemdelingenrecht, ging in op de moeilijke visumproblematiek voor vervolgte schrijvers die hun land moeten ontvluchten, en de grenzen waar ze op stoten.

Acteur Dirk Roofthoofd bracht een doorleefde lezing uit *Ik zal de wereld nooit meer zien*, het ophefmakende werk van Ahmet Altan, erelid van PEN Vlaanderen en momenteel opgesloten in een Turkse cel.

In zijn muziek liet Osama Abdulrasol verschillende culturen en muziekstijlen met elkaar fusioneren: van Arabisch tot Indisch, van jazz tot experimenteel.

5.3 LITERAIRE FESTIVALS

5.3.1 KANTeLING 2019: ‘KUN JE MISSCHIEN WAT HARDER FLUISTEREN?’¹ – OVER ENGAGEMENT IN DE LETTEREN (3 JULI 2019)

In deze fel polemische tijden lijken de nieuwe media van iedereen een opiniemaker gemaakt te hebben. Ieder spreekt (voor eigen kerk?) via Twitter, WhatsApp of Facebook.

Hoe spreken de trage, gedrukte letteren in deze context? Getuigen zij nog of opnieuw van enig engagement? En hoe klinkt dat dan? Tijdens deze editie van KANTeLing presenteerden we enkele mogelijkheden.

Academielid en culturessayist Geert Buelens overschouwde in vogelvlucht het landschap van het geletterde engagement van toen en nu, waarna hij op het podium bleef staan om als dichter het gezelschap te krijgen van Dominique De Groen en Radna Fabias, twee opgemerkte nieuwkomers in het poëzieland-schap. Vervolgens richtte Erik Vlaminck zich bij monde van de prozaïsche brieveschrijver Dikke Freddy tot iedereen die hogerop staat.

Na de pauze verhuisden de deelnemers naar de kerk waar Chokri Ben Chikha en performancegroep Action Zoo Humain ceremonieel afscheid namen van de transmigrant die om het leven kwam toen hij eerder dit jaar de E40 in Jabbeke kruiste. Ter nagedachtenis richtten ze ‘Het monument van de Onbekende Vluchteling’ op. De muzikale afsluiting werd verzorgd door de Frontier Café Band. Deze supergroep van de Vlaamse folk, met (ex-)leden van Rum, Madou, Urban Trad, Think of One, Laïs en Zita Swoon bracht *Wereldbrand*, een collectie liederen over de Eerste Wereldoorlog. De nummers bleken, helaas, weinig aan actualiteitswaarde ingeboet te hebben.

5.3.2 REEKS APERITIEFGESPREKKEN ‘LITERAIR ZOMERLIEF’ TIJDENS DE GENTSE FEESTEN (21-28 JULI 2019)

Tijdens de Gentse Feesten 2019 had in het KANTL-gebouw de vierde editie van ‘Literair Zomerlief’ plaats, een reeks aperitiefgesprekken waarbij telkens een auteur en een ‘bekende lezer’ in dialoog gaan over teksten die hen bij-

¹ Een citaat van dichter en essayist Jeroen Mettes.

zonder geraakt hebben. Dit evenement is een coproductie van de KANTL, Trefpunt vzw en het Vermeylenfonds.

Programma:

- 21/07 Tom Lanoye (auteur) en Chokri Ben Chikha (theatermaker)
- 22/07 Luuk Gruwez (auteur) en Mia Doornaert (columniste en opniemaker)
- 23/07 Ann De Craemer (auteur) en Jean Paul Van Bendegem (filosoof)
- 24/07 Bart Moeyaert (auteur) en Freek Braeckman (nieuwsanker VTM)
- 25/07 Jozef Deleu (auteur) en Caroline Pauwels (rector VUB) - AFGELAST
- 26/07 Rachida Lamrabet (auteur) en Nicky Aerts (journalist)
- 27/07 Joke J. Hermesen (auteur) en Dominique Willaert (theatermaker) & Nawel Kalbi (slamdichter)
- 28/07 Elvis Peeters (auteur) en Peter Adriaenssens (kinder- en jeugdpsychiater)

5.3.3 NACHT VAN DE CANON (19 OKTOBER 2019)

Tijdens de Nacht van de Canon werd het Academiegebouw volledig ingepalmd door schrijvers, muzikanten en acteurs die (ook) in de klassiekers der Nederlandstalige literatuur doken.

Negen literaire auteurs goochelden met woorden in de tapijtenzaal, al dan niet in combinatie met muziek: Jeroen Olyslaegers, Christophe Vekeman, Delphine Lecompte, Andy Fierens, Sien Volders, Xavier Roelens, Bert Moerman, Simone Atangana Bekono en Veva Leye.

Ook muzikaal viel er heel wat te beleven: Roosbeef speelde aan de vleugelpiano een nachtelijk soloconcert met hoog poëtisch gehalte; het internationaal gerenommeerde muziekensemble Zefiro Torna betoverde de aanwezigen met middeleeuwse liederen; Colette Broeckart mixte canonieke stemmen met flarden hedendaagse pianomuziek; Ehsan Yadollahi en Köhn improviseerden en experimenteerden zeven zachte uren met elkaar en met de auteurs in de tapijtenzaal. Ignatz ten slotte stuurde ons met zijn melancholische nachtmuziek de prille ochtend in.

In de torenkamer lieten theatermakers Anneleen Cnudde en Nathan Everaert zich inspireren door *De avonden* van Reve. En dan was er nog Charon Makvi, een poëzierobot die aan de hand van lichamelijke impulsen van het publiek (lichaamstemperatuur, hartslag ...) nieuwe gedichten genereerde uit honderden ingevoerde canonverzen.

5.4 CANONWERKING

In het kader van onze canonwerking vonden, naast de reeds genoemde evenementen, nog enkele andere evenementen plaats m.b.t. de canon:

- Chris Lomme bloemleest Karel van de Woestijne in Watou
- Canoneditie van Apéro Poëzie met Roos Van Acker en Annemarie Estor op Theater aan Zee
- Zomerland: Gerard Walschap & Herman Teirlinck

Meer info over deze evenementen is te vinden onder 6.2.

5.5 BOEKVOORSTELLINGEN VAN EIGEN UITGAVEN

In 2019 werden twee uitgaven van de KANTL feestelijk voorgesteld:

- Op vrijdag 25 oktober 2019 werd de monografie *'Ik denk nog het best met een pen in de hand'*, gepresenteerd in het Amsab-ISG te Gent. Deze editie van de oorlogsdagboeken (1939-1944) van August Vermeylen werd verzorgd door Ruben Mantels en Hans Vandevoorde. Tijdens de boekvoorstelling, die werd georganiseerd in samenwerking met Amsab-ING en Vermeylenfonds, werd tevens een mini-expo geopend.
- Op vrijdag 13 december werd, tijdens een colloquium 'Spelling in ontwikkeling' van *Taal & Tongval* in de KANTL, de *Klankatlas van het Middelnederlands* van Chris De Wulf gepresenteerd.

Meer informatie over deze boekvoorstellingen is te vinden onder 4.2.

5.6 BOEKENVERKOOP

Op zaterdag 27 april 2019 zette de KANTL voor de tweede keer haar deuren open voor een grote boekenverkoop. Poëzie en proza, letterkundige dissertaties en taalkundige studies: er was voor elk wat wils.

De verkoop van deze werken was voor het publiek ook een uitgelezen kans om de prachtige salons en de grote vergaderzaal van het Academieggebouw te bezichtigen.

Hoofdstuk 6: Het canonproject

6.1 INLEIDING

In 2019 concentreerde het canonproject zich opnieuw op vier pijlers, zoals aangekondigd in het meerjarenplan dat in 2017 werd opgesteld: publieksparticipatie, onderwijs, diversiteit en duurzaamheid.

Voor de uitwerking van het project deed de KANTL opnieuw een beroep op financiële steun vanwege het Vlaams Fonds voor de Letteren (dat in september 2019 zijn naam wijzigde in Literatuur Vlaanderen).

6.2 CANONWERKING GERICHT OP PUBLIEKSPARTICIPATIE

De KANTL was in 2019 o.a. bij de volgende evenementen ter promotie van de literaire canon betrokken:

1. Op 19 maart vierde *Het Institut für Niederlandistik der Universität zu Köln* zijn 100 jarig bestaan. Reden voor een feest met een academische zitting en een **tweetalige literaire avond** vol parels uit de canon. Annelies Verbeke en Charlotte Van den Broeck brachten eigen werk en een ruime keuze aan fragmenten en gedichten uit de literaire canon. Els Snick presenteerde en leidde de fragmenten in. Damast Duo zorgde voor de muzikale versnaperingen.
2. Op 23 en 30 april en op 7 en 21 mei 2019 vond in de KANTL een **vierdelige lezingenreeks** plaats over de literaire canon. Sprekers waren Bert Van Raemdonck, Frank Willaert, Carl De Strycker en Luc Devoldere.
3. Op zondag 30 juni droeg **Chris Lomme** tijdens het **Kunstenfestival Watou** werk voor van Karel van de Woestijne. Een productie van Het huis van Herman Teirlinck i.s.m. de KANTL.
4. Op donderdag 8 augustus stond **Apéro Poëzie op TAZ** (Theater Aan Zee) in het teken van de literaire canon. Carl De Strycker sprak met

Roos Van Acker en Annemarie Estor over hun favoriete poëzie uit de literaire canon. Debutant Roelof ten Napel liet het publiek kennismaken met gedichten uit zijn eerste bundel. Eva van Manen zorgde voor muziek en Lise Vanlerberghe illustreerde live.

5. Op 31 augustus was Gerard Walschap de centrale figuur in het **Huis van Herman Teirlinck**. Tijdens het literaire festival Zomerland brachten biograaf Jos Borré, auteurs Annelies Verbeke, Rachida Lamrabet, Sien Volders en Tom Lanoye, en acteurs Tom Van Bauwel en Ianka Fleerackers het leven en werk van Walschap in herinnering.
6. Tijdens de **Nacht van de Canon** op 19 oktober palmden auteurs, muzikanten en theatermakers het volledige Academieggebouw in voor een feeërieke nacht vol hedendaagse en klassieke letteren (zie 5.3.3.) Met Jeroen Olyslaegers, Sien Volders, Bert Moerman, Christophe Vekeman, Xavier Roelens, Veva Leye, Simone Atangana Bekono, Andy Fierens, Delphine Lecompte, Roosbeef, Köhn, Ehsan Yadollahi, Colette Broeckart, Zefiro Torna, Ignatz, Anneleen Cnudde, Nathan Everaert en Charon Makvi.

Globaal kunnen we stellen dat het aanbod aan publieksactiviteiten i.v.m. de literaire canon in 2019 opnieuw uitgebreid en divers was.

6.3 CANONWERKING GERICHT OP (SECUNDAIR) ONDERWIJS

Om de twee jaar organiseren de KANTL, CANON Cultuurcel, VIAA en het Vlaams Fonds voor de Letteren een inspiratiedag voor (aspirant-)leerkrachten. In 2018 vond zo'n studiedag plaats, in 2019 was dat niet het geval.

Toch bereikten we ook in 2019 de onderwijswereld met het canonproject, m.n. via de website. Uit een analyse van de gebruikscijfers van die canonwebsite (www.litterairecanon.be) blijkt dat jongeren (onder de 24 jaar) de grootste groep van alle bezoekers uitmaken: meer dan een kwart van de ca. 45.000 jaarlijkse bezoekers behoort tot die leeftijdsgroep.

De canonwebsite is dan ook een intussen vertrouwde plek waar leerkrachten en leerlingen terechtkunnen voor betrouwbare informatie over klassieke werken uit de Nederlandstalige literatuur.

Tot slot valt in dit verband nog op te merken dat ook de voorbereidingen voor het canoncentrum in de KANTL (zie verder) in ons voornemen passen om (canon)literatuur in het (secundair) onderwijs te promoten.

6.4 CANONWERKING GERICHT OP DIVERSITEIT

Sinds de aanvang van het canonproject stelt de KANTL zich tot doel om onze literaire klassiekers niet alleen bij de meest voor de hand liggende doelgroepen te promoten (zoals het secundair onderwijs of een lezerspubliek dat al vertrouwd is met canonliteratuur). Telkens wordt er gezocht naar nieuwe manieren om de canon te (her)ontdekken, en daarnaast probeert de KANTL ook telkens nieuwe lezers voor de Nederlandstalige literatuur te winnen.

Het tweetalige (Duits-Nederlandse) evenement op 19 maart 2019 in Keulen in het *Institut für Niederlandistik der Universität zu Köln* is daar een recent voorbeeld van. Opdat Annelies Verbeke en Charlotte Van den Broeck een aantal hoogtepunten uit de literaire canon zouden kunnen presenteren aan het Duitse publiek, werd een eigenzinnige selectie van fragmenten en gedichten uit de canon speciaal voor deze gelegenheid naar het Duits vertaald door Ard Posthuma. Indien dat juridisch mogelijk blijkt, zullen deze vertalingen nadien op de canonwebsite worden gepubliceerd.

6.5 CANONWERKING GERICHT OP DUURZAAMHEID

De canonwebsite blijft een belangrijke schakel om de duurzaamheid van het canonproject te garanderen. De informatie die op die website wordt aangeboden, wordt bijgevolg permanent gecontroleerd, geüpdatet en aangevuld.

Daarnaast werden de voorbereidingen voor het eerder aangekondigde canoncentrum ook in 2019 verdergezet. Dat canoncentrum (werktitel) moet een plaats worden waar scholieren – maar ook andere groepen met interesse voor literatuur en cultuur – op een creatieve manier kennis kunnen maken met onsterfelijke auteurs als Anna Bijns, Paul van Ostaïjen en Hugo Claus. Avontuurlijke leerkrachten kunnen er met hun leerlingen het dwaallicht van Willem Elsschot komen zoeken, en wie benieuwd is hoe de liederen van de middeleeuwse geuzen precies klonken, zal het er te weten komen. Met het nieuwe canoncentrum wil de KANTL kennis over literaire klassiekers op een duurzame manier presenteren en doorgeven. Zo wil ze zich in de toekomst nog sterker profileren als een creatieve, open plek waar kunst en cultuur als vanzelfsprekend samenvloeien met wetenschap en onderwijs.

Hoofdstuk 7: Culturele werking en dienstverlening voor derden

7.1 BOEKPRESENTATIES

De KANTL trad als partner op bij de presentatie van twee boeken die door derden tot stand kwamen.

7.1.1 HET LIED VAN EVA, CHARLES VAN LERBERGHE, VERTAALD DOOR STEFAAN VAN DEN BREMT

Op woensdag 20 maart 2019 werd in de grote zaal van de KANTL *Het Lied van Eva* aan het publiek voorgesteld in een editie van de Leuvense uitgeverij P, waarin de vertaling (door Academielid Stefaan van den Bremt) het Franse origineel spiegelt. *La Chanson d'Ève* van de Gentenaar Charles Van Lerberghe zag het licht in 1904 en wordt beschouwd als hét meesterwerk van het symbolisme in de Franstalige Belgische letteren.

De vertaler leidde in en las enkele gedichten in het Laaglands (een verwijzing naar zijn bundel *Stemmen uit het Laagland*), terwijl de Franse tekst ten gehore werd gebracht door prof. dr. em. Vic Nachtergaele, die ook duiding gaf bij het werk van Charles Van Lerberghe als exponent van het Franstalige Vlaamse symbolisme.

7.1.2 DIE STORIE VAN AFRIKAANS DOOR WANNIE CARSTENS

Op 22 mei 2019 werd in de KANTL *Die storie van Afrikaans* voorgesteld, een tweedelig werk over de geschiedenis van het Afrikaans.

Het Afrikaans is niet zomaar ontstaan. Het is door de jaren, onder invloed van verschillende factoren, gevormd en geslepen tot wat het nu is. In het standaardwerk *Die storie van Afrikaans: uit Europa en van Afrika. Biografie van 'n taal* wordt de weg die het Afrikaans heeft afgelegd uitvoerig beschreven.

Tijdens de boekvoorstelling ging Jacques Van Keymeulen (emeritus UGent) in gesprek met mede-auteur Wannie Carstens.

7.2. SCHRIJVERSWERKPLEKKEN

7.2.1 HET 'TORENPAVILJOEN'

Vanaf 1 januari 2015 kunnen schrijvers gebruik maken van een werkplek in de koepel van het Academiegebouw. In 2014 werden twee sfeervolle kamers, met een mooi uitzicht op de historische binnenstad, hiervoor ingericht.

In 2019 waren er geen gasten in het Torenpaviljoen. Het diende echter wel als decor voor optredens tijdens de Nacht van de Canon.

7.2.2 HET SCHRIJVERSVERBLIJF IN BEAUVOORDE (ZIE WEBSITE KASTEEL BEAUVOORDE)

Vanaf het najaar van 2019 stelt Herita vzw een gloednieuwe schrijvers-residentie ter beschikking. De creatieve werkplek bevindt zich in het voormalige schoolgebouw, net naast het prachtige kasteel en met zicht op het charmante en rustieke dorpscentrum van Wulveringem. De residentie werd als moderne studio ingericht en biedt schrijvers, kunstenaars en andere creatieve geesten een plek om in alle rust en in een prachtig historisch kader te werken. Ook de plaats Beauvoorde is niet toevallig gekozen: het kunstenaarsdorp heeft een lange traditie van literaire verblijven en gastbezoeken. Bovendien is het Kasteel Beauvoorde sinds 1947 de plek voor een jaarlijkse openbare vergadering van de Academie.

7.3 CONCERTREEKSEN GENTSE FEESTEN 2019

Tijdens de Gentse Feesten opende de KANTL zoals elk jaar haar deuren voor verschillende concertreeksen. Tussen 21 en 28 juli vond overdag het piano-festival 'Gentse Vleugels' plaats, een initiatief van Trefpunt vzw en School of Arts-HoGent. 's Avonds vond het 'Internationaal Kamermuziekfestival' plaats, een initiatief van pianist en dirigent Timur Sergeyenja en Trefpunt vzw. 'Gentse Vleugels' was goed voor 462 bezoekers, 'Internationaal Kamermuziekfestival' voor 276 bezoekers. Een overzicht is te vinden in de volgende sectie, nrs. 17 tot 32.

7.4 ZAALGEBRUIK DOOR DERDEN

Nr.	Datum	Organisator (vereniging, instelling ...)	Activiteit
1	22-24 januari 2019	UGent - ICRH	Workshop Kick off meeting Elevate
2	24-25 januari 2019	UGent, Vakgroep ELIS - Centre for Microsystems Technology (CMST)	WORKSHOP PoCOSTEO GENERAL MEETING 4
3	27 februari 2019	Scholen Da Vinci / Sint-Niklaas	Lezing Filosofie van de oneindigheid, J.P. van Bendegem
4	6 maart 2019	Platform neerlandistiek	Vergadering
5	11-13 maart 2019	UGent, Vakgroep ELIS - Centre for Microsystems Technology (CMST)	Workshop PoCOSTEO review meeting 1 + General Meeting 5
6	20 maart 2019	Uitgeverij P	Boekvoorstelling Het lied van Eva / Stefaan van den Breemt (vertaler)
7	27 maart 2019	Contactgroep 19de eeuw. Dr. F.A. Snellaertcomité	Vergadering
8	31 maart 2019	Sportinez & Golazo sports	Loopwedstrijd Gent Urban Trail
9	8-10 april 2019	UGent, Vakgroep Archeologie	Internationaal congres 3rd Workshop on Gender, Methodology and the Ancient Near East
10	9-10 mei 2019	UGent, Centrum voor Logica en Wetenschapsfilosofie	Workshop Non-Causal Explanations: Logical, Linguistic and Philosophical Perspectives
11	13 mei 2019	Opera Ballet Vlaanderen	Vergadering
12	14 mei 2019	Ons Erfdeel	Colloquium Mijn ziel herkent het oude Gent: colloquium voor Herman Balthazar
13	17-18 mei 2019	UGent, Vakgroep Geschiedenis	Workshop Freedom of speech in the medieval and early modern society
14	11-17, 24 juni 2019	HoGent, School of Arts - Conservatorium	Openbare examens
15	19-21 juni 2019	UGent	Wetenschappelijk congres Formal Ethics

Nr.	Datum	Organisator (vereniging, instelling ...)	Activiteit
16	8-9 juli 2019	Opera Ballet Vlaanderen	Vergadering
17	21 juli 2019	Gentse Vleugels (Trefpunt vzw en School of Arts-HoGent)	Marc Matthys, piano , M. Matthys, F. Devreese, S. Rachmaninov, D. Brossé
18	21 juli 2019	Internationaal Kamermuziek-festival (Trefpunt vzw en Timur Sergeyenia)	Zeger Vandersteene, tenor & Timur Sergeyenia, piano , F. Schubert
19	22 juli 2019	Gentse Vleugels (Trefpunt vzw en School of Arts-HoGent)	Arta Konjusha, piano , J. Cage, J.S. Bach, J. Haydn, W.A. Mozart, F. Chopin, R. Sokoli
20	22 juli 2019	Internationaal Kamermuziek-festival (Trefpunt vzw en Timur Sergeyenia)	Lilia Umnova, viool & Timur Sergeyenia, piano , L. van Beethoven, C. Franck, P. De Sarasate
21	23 juli 2019	Gentse Vleugels (Trefpunt vzw en School of Arts-HoGent)	Alexander Nazimov, piano , W. A. Mozart, F. Liszt, S. Rachmaninov
22	23 juli 2019	Internationaal Kamermuziek-festival (Trefpunt vzw en Timur Sergeyenia)	Timur Sergeyenia, piano , P. Tsjaikovski, N. Medtner, S. Rachmaninov
23	24 juli 2019	Gentse Vleugels (Trefpunt vzw en School of Arts-HoGent)	Wouter Valvekens, piano , F. Chopin, J. Brahms
24	24 juli 2019	Internationaal Kamermuziek-festival (Trefpunt vzw en Timur Sergeyenia)	Anne-Sophie Lemaire, viool & Timur Sergeyenia, piano , L. van Beethoven, J. S. Bach, G. Enescu, M. Ravel
25	25 juli 2019	Gentse Vleugels (Trefpunt vzw en School of Arts-HoGent)	Andrés Navarro García, percussionist , A. Lucie, J. Cage, H. Cowell, G. Brecht, G. Maciunas, J. Tenney
26	25 juli 2019	Internationaal Kamermuziek-festival (Trefpunt vzw en Timur Sergeyenia)	Gayane Grigoryan, viool & Thomas Maillet, gitaar , I. Albeniz, A. Komitas, B. Bartok, M. De Falla
27	26 juli 2019	Gentse Vleugels (Trefpunt vzw en School of Arts-HoGent)	Yanna Penson, piano & Guy Penson, piano , A. Vivaldi (arr. J.S. Bach), G.F. Händel, J.C. Bach, J.S. Bach (arr. Guy Penson)

Nr.	Datum	Organisator (vereniging, instelling ...)	Activiteit
28	26 juli 2019	Internationaal Kamermuziek-festival (Trefpunt vzw en Timur Sergeyenia)	Michail Bezverkhnii, viool & Anastasia Yarosh, viool , M. Bezverkhnii, A. Vivaldi, L. Boccherini, R. Schumann, T. Geisler Wyganowski, J. Massenet, J. Brahms
29	27 juli 2019	Gentse Vleugels (Trefpunt vzw en School of Arts-HoGent)	George Tyriard, piano , S. Gubaidulina, R. Schumann, L. van Beethoven, F. Liszt
30	27 juli 2019	Internationaal Kamermuziek-festival (Trefpunt vzw en Timur Sergeyenia)	Alan Weiss, piano , J. Dowland (arr. A. Weiss), J. S. Bach (arr. A. Weiss), H. Purcell, F. Chopin, F. Liszt (arr. A. Weiss), F. Tárrega (arr. A. Weiss), N. Medtner (arr. A. Weiss), J. Brahms (arr. A. Weiss)
31	28 juli 2019	Gentse Vleugels (Trefpunt vzw en School of Arts-HoGent)	Nataša Penezić, piano , E. Satie, O. Messiaen, G. Bryars, P. Ablinger
32	28 juli 2019	Internationaal Kamermuziek-festival (Trefpunt vzw en Timur Sergeyenia)	Igor Pollet, viool, Nina Pollet, fluit & Paulina Pollet, piano , F. Doppler, H. Vieuxtemps, F. Poulenc, D. Sjostakovitsj, N. Rota
33	22 oktober 2019	CAW Oost-Vlaanderen	Studiedag Een sprong naar de toekomst
34	23 oktober 2019	Contactgroep 19de eeuw. Dr. F.A. Snellaertcomité	Vergadering
35	31 oktober 2019	Artevelde Hogeschool, Opleiding Communicatiemanagement	Workshop Public, Corporate and Civic Diplomacy / Marpe Diplo Erasmus + Intensive Study Programme
36	4-6 november 2019	UGent, Centrum voor Logica en Wetenschapsfilosofie	Workshop Reasoning about Evidence: Logical, Historical and Philosophical Perspectives

Nr.	Datum	Organisator (vereniging, instelling ...)	Activiteit
37	9 november 2019	Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis (KZM)	Vergadering
38	13 november 2019	Uitgeverij Houtekiet	Boekvoorstelling De Schelde. Een literaire biografie (Stefan Van Den Bossche)
39	23 november 2019	Bond van Gentse Germanisten	Jaarvergadering
40	25-28 november 2019	ICRH, UGent	Congres Anser week for members
41	12 december 2019	UGent, Geneeskunde	Vergadering
42	13 december 2019	Taal en Tongval	Redactieraad
43	door het jaar	Literaire Tafel Gent	8 bijeenkomsten
44	door het jaar	Gandante	4 rondleidingen
45	door het jaar	Gidsenbond	1 rondleiding
46	door het jaar	Marnixring	1 rondleiding

Hoofdstuk 8:

Berichten, toespraken en standpunten

8.1 TOESPRAAK BIJ DE OVERDRACHT VAN HET VOORZITTERSCHAP, 16 JANUARI 2019

8.1.1 TOESPRAAK VAN FRANK WILLAERT, SCHEIDEND VOORZITTER

Beste collega's en medewerkers,

Het jaar dat achter ons ligt was een vreemd jaar. Deze Academie was zwanger van blijde gebeurtenissen, maar die lieten op zich wachten. 'Zodra het nieuwe decreet gestemd is,' zei ik al te optimistisch vorig jaar rond deze tijd, 'zullen we werk moeten maken van de nieuwe mogelijkheden die het biedt.' Het decreet geraakte pas gestemd toen mijn mandaat naar zijn einde liep, en werd nog gevolgd door een epiloog van nieuwe statuten, die vooral dankzij de noeste arbeid van onze vaste secretaris nog net in de allerlaatste vergadering van vorig jaar konden worden goedgekeurd. Bij mijn aantreden sprak ik ook de hoop uit dat we de middelen zouden krijgen om ons canoncentrum te realiseren. Op die blijde gebeurtenis is het nog steeds wachten, al kan ze echt niet lang meer uitblijven. En hopelijk kunnen we dan in 2021 de doopsuiker uitdelen.

Dit was dus een overgangsjaar: van de oever van de oude zekerheden peddelden we naar de kant van de nieuwe uitdagingen. Als we terugkijken, mogen we toch tevreden zijn. Al hebben we lang niet alles gerealiseerd wat in het vooruitzicht was gesteld. De vriendenwerking is nog altijd niet van de grond gekomen. Onderbouwde, op wetenschappelijk onderzoek of toch minstens intensieve literatuurstudie gefundeerde standpunten zijn er ook dit jaar niet geweest. Twee desiderata die ik nochtans bij de aanvang van het jaar had formuleerd. Anderzijds mogen we wel zeggen dat we dit keer, en naar het mij voorkomt voor het eerst sinds lang, mee hebben kunnen wegen op cruciale discussies met betrekking tot de toekomst van het Nederlands in het onderwijs. De KANTL is snel en efficiënt tussengekomen in de discussie over de edumaster, en heeft de plannen in een voor de toekomst zowel van het schoolvak Nederlands als van de universitaire neerlandistiek positieve richting kunnen helpen ombuigen. Dat één decaan – eventjes dan toch, want de plooiën zijn intussen gladgestreken – niet zo gelukkig was met onze interventie ben ik eigenlijk geneigd als een positief signaal te beschouwen: niets is zo dodelijk voor een Academie als bejegend te worden met algehele onverschilligheid.

Ook met betrekking tot de discussie over de reductie van het vak Nederlands in het eerste jaar van het middelbaar onderwijs in het katholieke net zijn we snel en op een door de Guimardstraat opgemerkte wijze tussenbeide gekomen. Weliswaar niet met het verhoopte resultaat, maar toch met de belofte dat we bij toekomstige ontwikkelingen m.b.t. het vak Nederlands geraadpleegd zouden worden. Een belofte waar we de betrokken zuil aan moeten zien te houden. Verder bleek bij een recente bijeenkomst van afvaardigingen van de vakgroepen Nederlands in Vlaanderen dat de KANTL gezien wordt als een voor de hand liggend forum waar neerlandici elkaar kunnen ontmoeten en over de toekomst van de neerlandistiek reflecteren. We hebben in de universitaire neerlandistiek de voorbije jaren meer krediet opgebouwd. We moeten daar in de volgende jaren met wijs beleid mee omgaan, en dat kan het best gebeuren door ons luidop uit te spreken wanneer dat nodig is.

De Academie heeft ook tot taak onze literatuur levend te houden. We hebben dit jaar twee auteurs op passende wijze niet alleen herdacht maar ook in de belangstelling geplaatst: Bredero, met een mooi colloquium en een zeer geslaagd festival in Beauvoorde; en Anton van Wilderode, eveneens met een goed bezocht colloquium, dat niet toevallig aan zijn leermeesterschap was gewijd. Het onderwijs wordt meer en meer een van de grote thema's die onze aandacht opeisen en onze werking mee bepalen – en wat mij betreft: mee moeten bepalen. Dat gebeurde onder meer tijdens de druk bijgewoonde inspiratiedag over het poëzieonderwijs. Die aandacht voor het onderwijs is niet alleen terecht, maar ook noodzakelijk, omdat daar de toekomst niet alleen van de neerlandistiek, maar ook van onze taal en van de beoefening der letteren wordt beslecht. Voor dat laatste – de letteren – is er straks het canoncentrum en zijn er de vele activiteiten rond de canon. Het zou me goed lijken als we ook wat taalkunde, taalbeleid en taalbeheersing betreft een initiatief zouden kunnen ontwikkelen waarmee we ons op een gelijkaardige wijze zouden kunnen profileren.

Kortom, ik denk dat we in dit overgangsjaar niet zijn stilgevallen en dat maakt dat we de toekomst met vertrouwen tegemoet mogen zien. Dit was, na 2012, de tweede keer dat ik het voorzitterschap van dit illustere gezelschap mocht bekleden. Het verschil is me opgevallen omdat taken van bestuur en werkingcommissie nu gescheiden zijn. Dat betekent onder meer dat men zich nu voor de Academie kan inzetten, zonder dat dit een onredelijk grote aanslag op de tijdsbesteding met zich meebrengt, en ik hoop dat het besef daarvan sommige leden ertoe zal brengen zich voor de Academie te engageren. Bij mezelf heb ik gemerkt dat het onderscheid tussen besturen en werking in de praktijk niet altijd vanzelf sprak. De nieuwe instellingen zullen zich enigszins moeten 'zetten'. Dat geldt onder andere ook voor de taakomschrijvingen van voorzitter, ondervoorzitter, vast secretaris en directeur, die ik in ieder geval nog niet in al hun consequenties duidelijk doorzie en die straks in een huishoudelijk

reglement zullen moeten worden gegoten. De prettige omgang die ik met de collega's in bestuur, werkingscommissie en algemene vergadering en met de personeelsleden bij allerlei gelegenheden heb ervaren, sterken mij in de overtuiging dat we daar wel uit komen.

Want in het afgelopen jaar is dat voor mij wel het belangrijkste geweest: ik kom hier graag. Het was me een plezier nauw samen te werken met onze vaste secretaris, van wie ik de inzet die soms op zelfopoffering lijkt hogelijk bewonder. In de vergaderingen met de collega's ervaar ik een grote bekommernis voor deze Academie, die bij sommigen aan liefde grenst. Op onze directeur kan men bouwen: hij is de *force tranquille* van dit huis, met een rustig oordeel, een vooruitziende blik maar ook een fenomenale werkkraft. En ik bewonder ook elke keer de opgeruimdheid, het enthousiasme, de betrokkenheid en het savoir-faire van onze personeelsleden. Jullie allen maken dat ik telkens opgeruimd en blijgemoed de trein naar Gent ben opgestapt. Ik dank jullie allen voor het geduld en de welwillendheid waarmee jullie dit jaar van mijn voorzitterschap hebben doorstaan. En ik geef in volle vertrouwen de virtuele hamer van het voorzitterschap door aan ons medelid Leen van Dijck, van wie ik weet dat ze spijkers met koppen kan slaan. Het beste van deze Academie hebben we nog niet gezien.

8.1.2 TOESPRAAK VAN LEEN VAN DIJCK, AANTREDEND VOORZITTER

Dames en heren, collega's, vrienden

Ik moet bekennen dat ik geweldig vereerd en blij ben met het voorzitterschap van deze Academie. Het was geen brandende ambitie maar toen Frank me voorstelde om van stoel te wisselen, heb ik niet geweigerd. Ik voel de goesting om mij te 'smijten', want de Academie ligt me na aan het hart.

Het nieuwe decreet heeft de kaarten grondig geschud, u hoorde het al en ik kom daar straks nog op terug. Mijn voorganger-voorzitters Erik Vlaminck en Frank Willaert, onze vaste secretaris Willy Vandeweghe en *last but not least* directeur Bert Van Raemdonck en zijn team hebben er de nodige vaart achter gezet om dit genootschap een nieuwe decretale verankering te geven. Ze zijn er in geslaagd dit nog gedurende de lopende legislatuur rond te krijgen. En dat is belangrijk. Want, hoe vanzelfsprekend en *incontournable* wij onszelf misschien wanen, in deze eenentwintigste eeuw is het noodzakelijk, vereist zelfs, de relevantie van je organisatie, het belang ervan voor de samenleving aan te tonen, altijd weer opnieuw. Anders dreigt onder meer de subsidiekraan, zonder welke de KANTL niet kan bestaan, te worden dichtgedraaid. In het licht van die relevantie was het van wezenlijk belang dat de KANTL zich de zorg voor de canon heeft toegeëigend: de canon is nu decretaal aan de KANTL toegewezen.

Meteen ben ik aanbeland bij een van de grote uitdagingen voor het vers aangesneden jaar en voor de komende jaren. Want het canonproject is ambitieus. Wij willen een dynamische canon presenteren, de eerste versie wordt nog voor deze zomer ‘gedynamiseerd’, bijgewerkt, aangepast ... Wij willen die vernieuwde canon ook opnieuw ‘visualiseren’ en concretiseren, niet alleen in een aangepaste website, maar ook in een ‘geïllustreerde bloemlezing’. En tenslotte willen we er ook in interactie mee gaan bij het publiek, bij de jongeren.

Dat laatste moet het canoncentrum worden, dat onvermijdelijk een meerjarenproject wordt, dat niet alleen veel creativiteit en flexibiliteit zal vergen, maar ook een heleboel centen, om te beginnen voor de infrastructurele omkadering. Aangezien de KANTL als bouwheer optreedt, zullen wij die werken ook moeten prefinancieren waarna we de facturen kunnen terugvorderen. In de praktijk verloopt dat alles uiteraard gefaseerd, waarbij we bijvoorbeeld kunnen beginnen met het herdenken van de bestaande ruimtes en kamers in functie van een canonpresentatie. Subsidies voor de grote infrastructuurwerken zijn toegezegd, aanvullend bij wat de KANTL zelf moet ophoesten. Binnen afzienbare tijd hoort en leest u daarover nog veel meer, want ook dit moeten we samen proberen aan te pakken.

Voor de uitstraling en de efficiëntie van het canonproject kunnen ook samenwerkingsverbanden worden opgezet of geïntensifieerd met externe partners. De Raad voor Cultuur drong er tijdens haar debatten reeds op aan om met het Letterenhuis nauw samen te werken (iets wat ik graag heb gelezen!) maar er zijn natuurlijk nog andere spelers die aangesproken kunnen en willen worden.

Ten slotte is het natuurlijk ook essentieel om het beleid, de Vlaamse regering te blijven kennen en betrekken. Aangezien er een wissel van de wacht staat aan te komen na de verkiezingen van mei, impliceert dit ook nieuwe demarches naar de nieuwe beleidsmakers.

De KANTL moet zich blijven manifesteren, zichtbaar en zinvol blijven, voor het beleid en voor het publiek.

De canon, u weet het, is een project dat door het VFL werd doorgeschoven naar de KANTL en de KANTL doet daar haar profijt mee. Een ander ‘project’ dat het VFL, met instemming van de minister van Cultuur, aan de KANTL wil overdragen, is de betoelaging van de schrijversgenootschappen. Dat is nog veel complexer en heikeler omdat we met levende ‘fans’ en bezielers van die genootschappen van dode schrijvers te maken hebben. Toch denk ik dat we ook hier minstens ten gronde moeten overwegen om een verantwoordelijkheid daarvoor op te nemen, al was het maar om het voortbestaan van de schrijvers-

genootschappen te garanderen. Maar dit kan enkel en alleen als er duidelijke afspraken met het VFL worden gemaakt, zowel wat betreft transparantie als de overdracht van voldoende middelen. In ieder geval zou dit ook een opportuniteit kunnen zijn om de werking van de schrijversgenootschappen te ondersteunen en sommige weer of meer leven in te blazen ...

Bevorderlijk, wat zeg ik, onontbeerlijk voor de zichtbaarheid van de KANTL is een goede communicatiestrategie: waarmee komen we naar buiten, hoe willen we dat de samenleving ons ziet ... Hier gebeuren zo veel mooie en interessante dingen, moeten we daar niet vaker een ruimer publiek bij betrekken? Een open vraag, waarover we graag met u, de leden, in discussie gaan.

En nog is dat niet alles waarvoor wij uw medewerking vragen. U hebt einde vorig jaar de statuten van de KANTL goedgekeurd. Hulde aan de vaste secretaris, die de redactie ervan op korte tijd rond heeft gekregen, weliswaar onder bloed, zweet en tranen. In die statuten staan de grote krijtlijnen van onze werking uitgetekend. De operationalisering ervan, de manier waarop we dat concreet gaan invullen, dat moet worden geëxpliciteerd in een huishoudelijk reglement. Om maar iets te noemen: hoe worden nieuwe leden geworven c.q. benoemd? Moet er een leeftijdsgrens worden ingesteld voor werkende leden, zo ja, welke? Wat is het statuut van de werkingscommissie? En nog veel meer. Het zou goed en zinvol zijn daarover met u te kunnen overleggen. Dat zou kunnen betekenen dat er occasioneel 'themavergaderingen' zouden kunnen plaatsvinden om te praten over dergelijke items.

Wat ook ter tafel moet komen, hoewel eerst op de bestuurstafel dunkt me: hoe verhouden zich de taken en opdrachten van respectievelijk vaste secretaris, voorzitter en ondervoorzitter, die alle drie een mandaat van 4 jaar hebben gekregen, maximaal eenmaal verlengbaar (ik hoop dat u dat beseft, dames en heren, collega's, vrienden!). De vaste secretaris is voortaan dus net zo vast als de voorzitter en de ondervoorzitter, en dat heeft, dunkt me, consequenties voor de invulling van al die functies. Bovendien kunnen en mogen wij als bestuurders en bestuurscommissie een beroep doen op een competente en geëngageerde equipe medewerkers, onder de deskundige en bezielende coördinatie van Bert Van Raemdonck, die eigenlijk directeur is of zou moeten worden. Ik denk dat we samen, bestuur en directeur, een soort van 4-jarig beleidsplan zouden moeten kunnen voorleggen aan u, niet al te formalistisch met strategische en operationele liefst meetbare doelstellingen, ook geen bucketlist, maar een kader waarbinnen wij ons willen engageren voor 4 jaar. Vandaag kan ik dat nog niet aan u voorstellen, maar ik leg dit alvast aan het bestuur voor op zijn volgende vergadering.

Een van de items in dat beleidsplan moet zeker de personeelskwestie zijn. Ik denk dat het de ambitie van de KANTL moet zijn om een deftig statuut voor haar medewerkers te bedingen, waarbij wij de vrijheid hebben om een organogram op te stellen, met functionele profielen en dito correcte verloningen. Het nieuwe decreet biedt daar ruimte voor en bij de Vlaamse administratie zijn er mensen die deze gedachte genegen zijn en eraan mee willen werken.

Dames en heren, collega's, vrienden, tot zover enige voornemens of plannen die we willen realiseren. Echter in deze overtuiging:

U bent en blijft het kloppende hart van dit genootschap, met uw wetenschappelijke en literaire en taalkundige expertises. Met uw engagement om die expertise in te zetten voor zoveel interessante en boeiende voordrachten en presentaties. Met uw enthousiasme om uw leeservaringen en deskundigheid te verzilveren in diverse jury's.

Dat is en blijft wat dit genootschap uniek en bijzonder maakt. Laten we proberen daar meer mee naar buiten te komen, naar het publiek, naar de media, naar de politiek: we laten gewoon zien dat de KANTL belangrijk is!

8.2 TOESPRAAK VAN DE VASTE SECRETARIS OP DE OPENBARE OKTOBERVERGADERING, 16 OKTOBER 2019

Dames en Heren, collega's leden en ereleden, beste genodigden

Misschien is het u niet zo opgevallen, maar de Academie is in het voorbije jaar ingrijpend veranderd. Geen verandering in de zin van nieuwbouw of renovatie, maar eerder in de zin van vervelling. De Nederlandstalige Wikipedia schrijft: 'Vervelling is bij dieren met een huid die niet meegroeit een noodzakelijk proces om te kunnen groeien: het vel wordt op den duur voor het dier te klein.' Een mooi beeld is dat van de libel, die pas na het vervellen in staat is haar vleugels open te slaan. Dat is een mooi beeld voor het soort transformatieproces waarin deze Academie gevat is.

Zoals vorig jaar op de oktobervergadering al gezegd is, werd in diezelfde oktobermaand door het Vlaams Parlement een nieuw decreet goedgekeurd dat taak en opdracht van de KANTL voor de komende jaren vastlegt. Dat decreet sloot aan op ontwikkelingen van ruwweg de twee jongste decennia, waarbij de Academie minder op zichzelf betrokken is, en meer de blik naar buiten richt, en dat op twee manieren: de buitenwereld meer binnenhalen, en zelf als Academie meer naar buiten treden.

Zeer symbolisch daarvoor is de overgang die vorig jaar gemaakt is. De Academie had voorheen als een van haar kerntaken een bibliotheek aan te leg-

gen, die ten dienste moest staan van de leden. Een bewaarbibliotheek voor intern gebruik dus, waar slechts heel uitzonderlijk buitenstaanders gebruik van maakten, laat staan dat ze er iets mochten ontlennen. In de vorige legislatuur werd die taak uit het lijstje van kerntaken geschrapt, gelet op het beperkte maatschappelijke nut en het feit dat in de loop der tijden Gent heel performante en professioneel uitgeruste bibliotheken op zijn grondgebied heeft, zowel de universiteitsbibliotheek als de publieksbibliotheek De Krook.

In het nieuwe decreet kwam een nieuwe kerntaak in de plaats: het stimuleren van de kennis van en liefde voor literatuur in het bredere veld, door het opzetten en onderhouden van een Canon van de Nederlandse literatuur vanuit Vlaams perspectief. Van een in-zichzelf-gekeerd bibliotheekbeheer naar een naar-buiten-gerichte rol van promotor van de letteren. Bij zoverre zelfs dat verschillende leden er in de ledenvergaderingen al voor waarschuwden de wetenschappelijke rol van de Academie niet te verwaarlozen. Daarin hebben ze meer dan gelijk.

Dat we met dat naar-buiten-treden ook zouden gaan meedraaien in een maatschappelijk en zelfs politiek gekleurd debat, nu bij de vorming van de nieuwe regering ook de kwestie van een historische canon op tafel werd gelegd, konden wij toen niet bevroeden. Dát dit gebeurt, hoeft ons echter niet te verontrusten, want ook in haar beginjaren was de Academie een uitloper van een politiek geladen beslissing, toen de Vlaamse Beweging ernaar streefde de Vlaamse ontvoogding te bevorderen met de nodige culturele en wetenschappelijke instrumenten. Eigenlijk kan men zeggen dat een academie die níet maatschappelijk relevant is, haar eigen ondergang onder ogen moet zien. Dat debat is zelden ideologie- of waardenvrij, en een Academie hoort op haar terrein bij te dragen tot de (politieke) werking van de democratie.

De Academie neemt steeds vaker standpunt in over actuele kwesties, zoals in het afgelopen werkjaar de afschaffing van een uur Nederlands in de eerste graad van het katholieke secundair onderwijs. Zij kijkt ook naar buitenlandse academies, en drukte haar zorg uit bij het onder curatele stellen van de overheid zoals de regering-Orbán met de Hongaarse Academie gedaan heeft. Toch blijft ook het vrije woord een heilig principe, en moet het kunnen dat zoals op de openbare vergadering van vorig jaar gebeurde, buitenlands erelid Charlotte Mutsaers haar ongenoegen kan ventileren over uitwassen van de #MeToo-beweging. Goed wetende dat de meningen onder Academieleden, net zoals onder het grote publiek, daarover zeer verdeeld zijn.

Sinds de Canon een kerntaak werd, deed de Academie ook inspanningen om voor leraren en het onderwijs relevante bijeenkomsten te beleggen, en bruik-

baar materiaal aan te reiken. Inspiratiedagen voor leraren hebben we al een paar keer gehad. Vorige week nog was er een Studiedag neerlandistiek, waarop de universitaire neerlandistiek en het schoolvak Nederlands met elkaar in gesprek gingen. Dat gebeurde in aanwezigheid van eindtermencommissieleden, filologen en didactici, leraren en studenten van de lerarenopleiding. De rol die de KANTL daar speelt is die van logistieke ondersteuning van een initiatief dat genomen is door een Platform voor de neerlandistiek, samengesteld uit neerlandistiek-vertegenwoordigers van de diverse universitaire centra in Vlaanderen.

Een stap verder zullen we zetten met een centrum dat als doel heeft leerlingen en het brede publiek op het spoor te zetten van en te enthousiasmeren voor de Nederlandse taal en dialecten, en de klassiekers van de Nederlandstalige literatuur. Daarvoor hebben we van de vorige regering subsidies gekregen, er is een ontwerpplan goedgekeurd en een architect annex tentoonstellingsbouwer aangesteld, en hieraan zal de komende maanden gewerkt worden. Voor die werken hier de boel op stellen komen zetten, is er komende zaterdag nog een ‘Nacht van de Canon’, met allerlei optredens en evenementen die met de literaire canon verband houden. Misschien nog even meegeven dat die canon vanaf het begin als een dynamisch gegeven werd gezien. De Canoncommissie werkt momenteel aan een herziening waarover in de loop van 2020 gecommuniceerd zal worden.

Indirect wil de KANTL ook zorg dragen voor het literaire erfgoed door de zorg voor de subsidiëring van auteursgenootschappen over te nemen van het Vlaamse Letterenfonds en de vroegere, nu afgeschafte, provinciale departementen voor Cultuur. Deze vraag kwam van datzelfde Fonds voor de Letteren, intussen herdoopt tot ‘Literatuur Vlaanderen’.

Dames en Heren

De Academie vervelt om te evolueren en te groeien. Niets is eeuwig, maar de waarden waar zij voor staat en haar missie als hoeder van de Nederlandse taal en letteren, blijven bij al haar ondernemingen in het centrum staan.

Ik dank u voor uw aandacht.

8.3 TOESPRAKEN BIJ DE INSTALLATIE VAN NIEUWE LEDEN, 18 DECEMBER 2019

8.3.1 BEGROETING VAN VEERLE FRAETERS ALS WERKEND LID, DOOR FRANK WILLAERT, ONDERVOORZITTER

Geachte aanwezigen
geachte collega's
beste Veerle

De eerste die me ooit over jou heeft gesproken moet ons beider leermeester, en nu ook ons beider voorganger in deze Academie zijn geweest, de medioneerlandicus Norbert De Paepe. Een studente had bij hem een briljante licentiaatsverhandeling over Hadewijchs strofische gedichten geschreven, zo vertelde hij me, een verhandeling, zo voegde hij er met een besmuikt lachje aan toe, 'die op sommige punten van jouw [hij bedoelde dus: mijn] doctoraat kritisch de maat neemt'. Mijn nieuwsgierigheid was meteen gewekt, ook al vanwege de naam van de auteur. Fraeters! Een van de drie taalzuiveraars die in het legendarische tv-programma 'Hier spreekt men Nederlands' het Vlaamse volk tot het Algemeen Beschaafd Nederlands wilden verheffen. Was ik destijds in mijn katholieke college zelf niet een overmoedige initiator van een ABN-kern geweest, een roekeloos initiatief dat in het diepe West-Vlaanderen vooral getuigde van een schrijnend gebrek aan elementair realiteitsbesef?

Toen enkele maanden later in Antwerpen vrij onverwacht een betrekking als assistent Middel nederlandse letterkunde vrijkwam, contacteerde ik De Paepe met het verzoek die fameuze studente van hem op de vacature te attenderen. Dat bleek niet eenvoudig te zijn: jij was ondertussen aan de overkant van de wereld, in Taiwan, als docente Engels werkzaam, en een adres had hij niet. Wel dat van je vader, die bereidwillig als tussenpersoon fungeerde, en van wie ik later begreep dat hij al zijn overtuigingskracht had moeten aanwenden om zijn avontuurlijke dochter tot solliciteren aan te zetten. Het sollicitatiegesprek verliep vrij onorthodox: je wist helemaal niet of je die baan wel wou, zei je bij wijze van binnenkomer, waarna je vervolgens – met ongewone brillen, dat wel – een aantal gewaagde deconstructivistische theorieën op mijn bedaagde collega's losliet. 'We moeten ons toch niet in avonturen storten', zei een van hen nog, tijdens het nagesprek. Maar ik zag wel wat in dat avontuur, en mijn collega's waren te aardig om me uiteindelijk niet mijn zin te geven.

Maar dat avontuur viel aanvankelijk niet mee. De zoektocht naar een passend doctoraatsonderwerp bleek een moeizaam proces. De thema's, die ik je met regelde tussenpozen meende te moeten aanreiken, vielen alle op een koude steen. Naarmate de tijd vorderde, kon ik mijn ongerustheid steeds moeilijker verbergen. Zou dat doctoraat er ooit wel komen? De sfeer tussen ons werd

gespannen. Op een avond belde De Paepe mij op. Van het gesprek dat we toen hadden, herinner ik me één zin: ‘Laat – Veerle – doen. Laat – haar – los.’

En enkele weken later kwám je met een onderwerp. Alchemie: het raadselachtige handschrift Wenen, Österreichische Nationalbibliothek 2372, de oudste volkstalige alchemistische bron van West-Europa. Ik was niet gecharmeerd. Zouden we ons nu ook nog in de esoterie begeven? Bovendien besepte ik dat mijn deskundigheid op dit terrein gelijk was aan nul. Machteloos zou ik aan de zijlijn moeten toekijken.

Vermoedelijk, Veerle, zijn er weinig proefschriften in ons vak door zo’n incompetent promotor begeleid als dat van jou. En toch, wat een feest voor de lezer is jouw boek geworden. Het eerste deel is een soevereine geschiedenis van de alchemistische overlevering van de Griekse Oudheid, via de Arabieren tot diep in de christelijke middeleeuwen. Een overzicht, bedacht ik gisteren, toen ik je proefschrift weer eens ter hand nam, dat het verdient apart als een soort Nederlandstalig ‘Que sais-je?’-deeltje heruitgegeven te worden. En dan, in het tweede deel, vijf briljante casestudies van evenzoveel traktaten uit het handschrift. Met een adembenemende eruditie weet je het spoor van die vertalingen en bewerkingen terug te volgen tot diep in de Latijnse, Arabische of Griekse alchemistische of natuurfilosofische literatuur. Kern van je proefschrift zijn de glasheldere interpretaties van deze buitengewoon raadselachtige teksten, die je ook nog eens situeert in de filosofische en theologische debatten van de veertiende eeuw. Waarna je als toemaatje een aantal van de door jou geanalyseerde teksten d.m.v. edities en verhelderende parafrases beschikbaar maakt voor latere onderzoekers.

Kernwoord in je analyses is ‘transformatie’. In deze teksten gaat het niet in de eerste plaats om de transformatie van onedel metaal in goud, maar om zelftransformatie van de alchemist van onvolmaaktheid naar volmaaktheid, van onwetendheid naar wijsheid. De duistere taal van de alchemisten is bedoeld om de *onconsteghen*, de onwetenden, de charlatans die enkel op goud uit zijn, op een afstand te houden of om de tuin te leiden. In dit handschrift is alchemie een bevrijding van de menselijke ziel uit zijn sterfelijke, beperkende omhulsel, net zoals het onedele metaal door hardhandige bewerkingen en met het vuur tot zijn ware edele identiteit wordt getransformeerd.

Bij het herlezen van een aantal van je publicaties kreeg ik de indruk, Veerle, dat dit begrip ‘transformatie’ ook de kern vormt van je belangstelling voor de mystieke literatuur. Ik denk daarbij uiteraard in het bijzonder aan je talrijke publicaties over Hadewijch, al strekt je belangstelling zich uit over heel wat meer mystieke auteurs dan enkel deze Brabantse mystica.

Net als de alchemist wil ook de mysticus zich immers van zijn menselijke beperktheid bevrijden, ‘s’anéantir’ om met de Henegouwse mystica Marguerite Porete te spreken, ‘zich vernieten’ om zijn ware zelf, om zijn ware bestemming, het beeld van God waarnaar hij geschapen is, in zich terug te vinden. Nergens in de middeleeuwse literatuur is dat indrukwekkender voorgesteld dan in Hadewijchs *Visioenenboek*, een tekst waarover je vele, stuk voor stuk prachtige artikelen hebt gepubliceerd. In haar *Visioenenboek* beschrijft de mystica immers stap voor stap, visioen na visioen, hoe zij zich van haar eigen oordelen, hoe goed bedoeld die ook kunnen zijn, heeft moeten losmaken om het goddelijke beeld, waarnaar ze geschapen is, in zich te herstellen en zo een volwaardige, een evenwaardige Bruid van God te worden. Net zoals in de alchemie is dit een pijnlijk transformatieproces, dat op aarde nooit ten einde is, precies zoals Christus ook tijdens zijn eigen aardse leven ellende, pijn, doodsangst en uiteindelijk de dood zelf heeft moeten doorstaan. Vandaar dat het *Visioenenboek* tegen onze verwachtingen in niet eindigt in een sublieme apotheose van triomfantelijke, genietende eenheid tussen de mystica en God, maar in een beschrijving van een brandend verlangen dat nooit overgaat, precies omdat die oneindige goddelijke partner zich aan de per definitie eindige vermogens van een mens blijft onttrekken.

In een scherpzinnige kritiek op mijn editie van Hadewijchs *Visioenenboek* heb je aangegeven hoe de Brabantse mystica niet alleen poogt een mystieke leer over te brengen, maar haar geïntendeerde lezers, haar geestverwanten probeert aan te sporen tot een soortgelijke transformatie als zij zelf heeft door gemaakt. Daarvoor is didactische, logische en heldere taal, die alleen de ratio aanspreekt, niet geschikt, wel de hermetische en lyrische taal met apocalyptische beelden die de lezer tot mediteren aanzet en zo als trigger kan fungeren voor een innerlijke transformatie.

Het lijkt me dat deze opvatting, bij uitbreiding, ook geldt voor de wijze waarop jij kijkt naar literatuur, en naar de wijze waarop de literatuurwetenschap met literatuur omgaat. Ik denk dat ik je geen onrecht doe als ik zeg dat ons vak naar jouw smaak, zeker voor wat de studie van de Middelnederlandse letterkunde betreft, al te zeer geëvolueerd is naar historisch onderzoek in de ouderwetse positivistische zin van het woord, waarbij er wel aandacht is voor auteur, opdrachtgever en publiek, voor de reconstructie van het toenmalige socio-culturele verkeer, kortom voor de literair-historische context, maar te weinig voor de vraag naar wat de teksten zelf bij hun lezers teweegbrachten en – hopelijk – nog steeds teweegbrengen. Eerder dan een afstandelijke historicus zie je jezelf als een participierend antropoloog, die probeert open te staan voor de *power* die van zo’n tekst uitgaat, voor de wijze waarop een tekst irriteert, provoceert, fascineert, stimuleert, en zodoende, soms, zijn lezer transformeert.

Dat impliceert ook aandacht voor de wijze waarop een tekst deze effecten kan bereiken, aandacht voor zijn retorica, en zeker ook een herwaardering van de hermeneutiek. Juist in de aandachtige en indringende lectuur van moeilijke teksten ligt jouw grote kracht.

En met dat laatste zijn we terug bij onze gemeenschappelijke leermeester, Norbert De Paepe. In de jaren zeventig verrichtte hij pionierswerk in de medioneerlandistiek met zijn diepgravende interpretaties, niet alleen van de strofische gedichten van Hadewijch, maar ook van de hoofse liefdeslyriek of de Arturroman. Maar in zijn beste periodes slaagde hij er ook in tijdens zijn colleges die oude teksten zo aan het spreken te brengen, dat zij zijn studenten wisten te raken. Daar zijn talloze getuigenissen van. In die zin, Veerle, ben jij ongetwijfeld zijn voortreffelijkste leerling. En in die zin ben jij ook hier, in dit huis, dat niet alleen door literatuur- en taalwetenschappers, maar ook door schrijvers wordt bevolkt, heel zeker op je plaats. Meer dan wie ook zijn zij doordrongen van de kracht van het woord. Ik denk dat je je in dit gezelschap dan ook heel snel thuis zal voelen. Wees dus welkom!

8.3.2 HULDEADRES DOOR VEERLE FRAETERS AAN EEN VOORGANGER, JOZEF VAN MIERLO

Hadewijch-meditatie van Van Mierlo tot vandaag

Toen ik het bericht ontving waarin de nieuwe leden werd gevraagd om vandaag een korte toespraak te houden over ‘hun vakgebied, en dat indien mogelijk op te hangen aan een figuur uit de geschiedenis van de Academie met wie zij zich qua profiel enigszins verwant voelen’, wist ik onmiddellijk dat die figuur niemand anders dan Jozef van Mierlo kon zijn. Vanuit alle denkbare perspectieven – opleiding, werkplek, onderzoeksthema – volgt mijn professionele leven de sporen die hij getrokken heeft. Pater Van Mierlo (Turnhout 1878 – Morsel 1958) werd in 1924 op 46-jarige leeftijd lid van de Academie, en tot zijn overlijden in 1958 op 80-jarige leeftijd is hij hier buitengewoon actief geweest. Lezingen geven, verslagen schrijven, bestuursfuncties waarnemen, commissies voorzitten ...: hij heeft het allemaal gedaan, met de tomeloze inzet die zo kenmerkend voor hem was.

Het jaar nadat hij tot de Academie toetrad, in 1925, stichtte hij samen met twee collega's jezuïeten-germanisten van de Leuvense Alma Mater die een even Vlaamsgezinde inborst hadden als hijzelf, het Ruusbroecgenootschap, een instituut voor de studie van de vroomheid in de Nederlanden tot 1750, met bijzondere aandacht voor de volkstalige mystieke en devotionele literatuur. Binnen de orde der jezuïeten werd de stichting gezien als een tegendraads project van tegendraadse mannen. Van de generaal-overste in Rome, Wladi-

mir Ledochowski, ontving het genootschap geen officiële goedkeuring: men vond het project te lokaal en te particularistisch, en waren daar in België niet al de Bollandisten? En de toenmalige Belgische provinciaal van de Sociëteit, Leopold Willaert, gaf zijn fiat slechts op voorwaarde dat ‘de filologische studie van het Vlaamse kristelijke erf ten dienste zou staan van de verrijking en versterking van het kristelijke zieleleven’. ‘Kortom’, zo besluit provinciaal Willaert in zijn goedkeuringsbrief, ‘aanschouwt de teksten niet als doel maar als middel.’

Door hun filologische onderzoek naar de vroegste Nederlandstalige literatuur wilden de paters Stracke, Van Mierlo en Reypens ‘arm Vlaanderen’ – arm aan geestelijke ontwikkeling, arm aan eigenwaarde – een spiegel aanbieden waarin het zijn ware diep-christelijke aard kon herontdekken, en waaraan het bovendien trots kon ontleen want qua ouderdom en prestige moest de Dietse literatuurgeschiedenis niet onderdoen voor de Franse.

De stichters richtten ook een wetenschappelijk tijdschrift op, *Ons Geestelijk Erf*, een huisorgaan waarin ze hun filologische en historische gevalstudies konden publiceren. Daarmee wilden ze een leemte opvullen in de Nederlandse literatuurgeschiedenis. De letterkundigen uit het Noorden hadden in hun ogen veel te weinig aandacht gehad voor de middeleeuwse mystieke en ascetische literatuur en gezien hun overwegend protestantse of seculiere gezindte hadden zij daar naar hun mening sowieso te weinig voeling mee.

Binnen dit geestelijke erf was Van Mierlo degene die zich met de editie van de werken van Hadewijch bezighield. Niet minder dan twee keer verzorgde hij een kritische editie van haar verzamelde werk. Een eerste keer in de periode 1908 – 1912, als zij-project van zijn promotieonderzoek over Hadewijch dat hij in 1910 verdedigde en dat een jaar later bekroond werd door de Académie Royale de Belgique. Een tweede keer, meer gefaseerd, in de periode 1924 tot 1952 waarin hij achtereenvolgens een kritische editie van de visioenen, de strofische gedichten, de brieven en de mengeldichten liet verschijnen. Elk gedicht, elk visioen, elke brief, elk mengeldicht werd voorzien van inhoudelijk theologisch commentaar en van uitvoerige filologische annotaties.

In de jaren twintig had Van Mierlo daarnaast ook een stroom van artikelen gepubliceerd over de historische figuur achter de mystieke schrijfster. Harde gegevens over haar identiteit ontbraken (en ontbreken nog steeds). Daardoor kon het gebeuren dat in de late negentiende eeuw liberale, antiklerikale geleerden uit Brussel en Gent Hadewijch hadden geïdentificeerd met Heilwig Bloemardinne, een van ketterij verdachte vrijdenkster uit Brussel uit de vroege veertiende eeuw die de leer van de serafijnse minne predikte.

Deze hypothetische identificatie heeft Van Mierlo met alle filologische wapens die hij vinden kon, aangevochten. In 1927 concludeert hij in het artikel 'Hedewijchiana III. Over de ketterin Bloemardinne' tot de conclusie: 'De historische feiten verbieden onverbiddelijk alle vereenzelving'. Volgens hem was Hedewijch te situeren in de beweging van de zogenaamde 'religieuze vrouwenbeweging van de dertiende eeuw', een beweging die door de orthodox-katholieke liefdesmystiek van cisterciënzermonniken als Bernardus van Clairvaux beïnvloed was. En haar bevlogen diëtse teksten over de minne dateerden niet pas uit de veertiende eeuw maar kleurden de allerprilste dageraad van de Nederlandse literatuurgeschiedenis.

Van Mierlo promootte dit Hedewijchbeeld niet alleen in wetenschappelijke publicaties maar ook in talloze artikelen en lezingen voor een breder publiek. Als een echte mediator-missionaris droeg hij Hedewijch uit als het verheven beeld waarin de arme Vlaming de meest oorspronkelijke en tevens meest volmaakte versie van zichzelf gereflecteerd kon zien. De afsluitende zinnen van het hoofdstuk dat hij aan haar wijdde in de bundel 100 Groote Vlamingen. Vlaanderens roem en grootheid in zijn beroemde mannen (1941) spreken voor zich:

Hedewijch is de eerste heerlijk-volle incarnatie van de schoonheid van de Nederlandschen stam. En niet beter kunnen wij hier sluiten dan met den wensch, dien zijn zelf hare godgewijden toestuurde en die diepste bedoeling van haar naar schoonheid hunkerende ziel openbaart: 'Vaert wel ende levet scone'.

Het exhortatieve slotwoord is ontleend aan de 26ste brief van Hedewijch en heeft een enorme weerklank gekregen. 'Levet scone' ging instant een eigen leven leiden als verheffende leuze voor de katholieke Vlaamse jeugd. In datzelfde jaar nog, 1941, koos Van Mierlo's mede-jezuïet Lode Arts Levet scone! als titel voor het speciaal nummer voor jonge trouwers dat hij samenstelde voor de Bonden van het Heilig Hart. Twee jaar later, in 1943, verscheen bij het Davidsfonds *Levet scone. Vlaamsche volksaard en Vlaamsche levenskunst* van de Limburgse priester Paul Drieskens; aan alle 90.000 leden van het Davidsfonds werd het gratis aangeboden. In de herfst van datzelfde jaar stonden Hedewijch en haar motto centraal op de kaderdagen van de Dietsche Meisjesscharen in Lier. Verschillende sportclubs, toneelgezelschappen en scholen kozen 'levet scone' als motto; het meisjesslyceum in Borgerhout deed dat al in 1941, en ook de oudleerlingenbond van het Sint-Jozefcollege in Turnhout, waar Van Mierlo zelf schoolgelopen had, vaart tot op vandaag onder die Hedewijch-vlag.

De missiedrang van Mierlo had echter ook een keerzijde. Eenieder die een Hedewijchbeeld durfde te boetsen dat afweek van het zijne, vond een strijdende

Van Mierlo op zijn pad. Als Hadewijch-mediator was hij naast ‘missionaris’ ook wat ik zou noemen: ‘waakhond’. Twee voorbeelden maken duidelijk wat ik bedoel. Op 28 februari 1934 gaf Jozef van Mierlo hier, in dit gebouw, in deze zaal misschien wel, de in het vakgebied notoir geworden lezing over de Hadewijch-dissertatie van de Utrechtse neerlandica Marie Van der Zeyde die amper een maand eerder was gepromoveerd. Met een paar welgemikte pennentrekken maakte hij *Hadewijch. Een studie over de mens en de schrijfster* met de grond gelijk. ‘Er is onlangs een dissertatie verschenen over Hadewijch’, zo opent de in de *Verslagen en Mededelingen* gepubliceerde tekst laconiek, ‘en de strekking is’, zo klinkt het verder, ‘*Hadewijch zoveel mogelijk te ontchristelijken*’. De recensie bevat vooral sneren:

Ik kan niet begrijpen, hoe iemand, die zich toch bewust moet zijn dat zij van het katholieke middeleeuwse leven weinig afweet, en in het bijzonder Hadewijch wel wat hoog voor haar krachten lag, toch zoo op zijn zachtst verbluffende stellingen over haar verdedigen wil.

En Van Mierlo vervolgt:

Het spreekt vanzelf dat, wat op zoo verkeerde premissen berust [...], geen vertrouwen verdient. Ook durven wij het te verklaren dat, wat in dit boek als nieuws gebracht wordt omtrent Hadewijchs godsdienst en godsdienstig leven, buiten dat wat wij daar zelf over geschreven hebben, glad verkeerd is.

En zo werd de kersverse doctor Marie Van der Zeyde, levensgezellin van Ida Gerhardt, vakkundig van ‘ons geestelijk erf’ verjaagd.

Ook niet-academici die, precies door Van Mierlo’s edities en artikelen, door Hadewijch geïnspireerd raakten en met haar teksten aan de slag gingen, kregen onverwijd de waakhond van het erf achter zich aan. Een jaar voordat hij Van der Zeyde kaltstelde, in 1933, rolde in Brussel het tweede nummer van een nieuw tijdschrift van de persen. Het Franstalig-Brusselse tijdschrift *Hermès* presenteerde zich als een innovatief platform voor onderzoek naar de in de moderniteit verloren gegane kennis van de occulte bron van poëzie en mystiek. Als programmatorische openingstekst van het eerste nummer kozen de redacteurs het eerste Visioen van Hadewijch, naar het Frans vertaald vanuit de editie van Van Mierlo. Verderop in het nummer volgden artikelen over de Duitse dichter Stefan George, de Deense filosoof Søren Kierkegaard, de mysteriecultus van Eleusis en last but not least hindoeïstische yoga. In de Note des éditeurs van het tweede nummer van *Hermès* maakt de redactie melding van een kritische lezersbrief die ze had ontvangen van, u raadt het, ‘R[évérant] P[ère] Van Mierlo S.J.’. De ambitie van *Hermès* om in de mystieke traditie

van alle culturen, alsook in de naar die tradities terugverwijzende symbolistische poëzie en existentialistische filosofie, de spirituele wortels van het ware poëtische spreken terug te vinden, kon vanzelfsprekend niet op de sympathie van Van Mierlo rekenen, en al helemaal niet als ‘zijn’ Hadewijch voor zo’n esoterisch project als mascotte werd gebruikt. In zijn brief veroordeelt Van Mierlo het project van *Hermès* en ‘la conception naturaliste de toute mystique, même de la mystique chrétienne’ die het voorstaat: ‘Je n’y puis rien voir de valable ni de permanent’, zo klinkt het gedecideerd in het brieffragment dat in het editoriaal wordt geciteerd. Deze voorbeelden maken duidelijk met wat voor een complexloos klerikaal en filologisch zelfbewustzijn pater Van Mierlo al wie een Hadewijchbeeld presenteerde dat niet strookte met het zijne met een vlijmscherpe pen te lijf ging. In zijn ogen was er maar één Hadewijch, en zij was niets meer of niets minder dan de orthodox katholieke incarnatie van de Vlaamse ziel.

*

Fast forward naar vandaag. Vanzelfsprekend volgt Van Mierlo vanuit zijn hemel nog steeds het aardse wedervaren van zijn Hadewijch. Wat zouden zijn gedachten zijn wanneer hij het huidige veld van de Hadewijchstudie en -mediatie visiteert? Om te beginnen zal hij verbaasd zijn, of liever: geschokt, over hoe anders zijn Vlaanderen geworden is. Het katholieke erf is getransformeerd tot een superdiverse, veeltalige, zo goed als gesecculariseerde en tegelijkertijd opvallend multireligieuze samenleving. Maar hij zal blij zijn te constateren dat in dit veelvormige laatmoderne Vlaanderen het Ruusbroecgenootschap nog steeds bestaat, ook al werken er intussen leken, ja zelfs vrouwen. En dat *Ons Geestelijk Erf* nog altijd verschijnt, niet langer als gesloten huisorgaan, maar als een open wetenschappelijk forum waar blind peer review primeert op ideologie.

Verder zal hij tevreden opmerken dat er nog altijd filologen zijn, historisch letterkundigen die de Middelnederlandse teksten ontsluiten en contextualiseren in hun historisch-middeleeuwse, en dus christelijke, setting. De nieuwe editie van de Lieder van Hadewijch die in 2009 het licht zag, zal hem – tenminste, dat hoop ik van harte – verheugen. Een van de opvallende nieuwe inzichten van die nieuwe editie is immers hoeveel méér Hadewijchs liedteksten doordeesemd zijn van Bijbelse en liturgische intertekst dan Van Mierlo zelf had vermoed. Terwijl hij in zijn editie amper drie Bijbelverwijzingen vermeldt – eentje naar Job (‘mi gruwelt dat ic leve’), eentje naar het Hooglied (‘du al mi, lief, ende ic al di’) en eentje naar het Matteüsevangelie (‘mijn joc es soete, mine bordene licht’) hebben Willaert en Fraeters – twee leken nochtans – er meer dan tachtig gedetecteerd. Waar hij, Van Mierlo, een van de liederen, lied 40 om precies te zijn, karakteriseert als ‘een enigszins gekunstelde phantasievoorstelling van de leer der liefdesbeoefening als een loop’, lezen Fraeters en Willaert

die tekst als een creatief commentaar op het Paulinische woord ‘Ik heb de wedloop voleind, het geloof bewaard’. Gezien de strekking ervan zal hij zulke verbeteringen vermoedelijk toch kunnen waarderen, hoe ongaarne hij bij leven ook werd gecorrigeerd. En gezien dat laatste zal zijn grootste voldoening wel liggen in het feit dat zijn Hadewijchbeeld in de nieuwe editie overeind blijft. De meeste experts zien Hadewijch vandaag inderdaad nog steeds zoals hij haar indertijd gebeeldhouwd heeft: een verder onbekende dertiende-eeuwse *mulier religiosa* wier teksten in de traditie staan van de monastieke liefdesmystiek en die met literaire bevlogenheid over de christelijke minne schreef.

Zijn relatieve tevredenheid over de wetenschappelijke Hadewijchstudie maakt echter haast zeker plaats voor verbijstering wanneer hij de hedendaagse receptie van Hadewijch in het bredere culturele veld overschouwt. Daar blijken namelijk tal van andere Hadewijchgedaanten te bestaan. Een almaar wassende groep schrijvers en kunstenaars – overigens niet alleen in het Nederlandstalige gebied maar ook elders; haar werk is intussen in 10 talen beschikbaar – laat zich door de middeleeuwse mystica inspireren en hanteert de figuur en haar teksten over de minne als blank canvas voor persoonlijke fascinaties en actuele reflecties. Vooral het mysterieuze en erotisch suggestieve woord ‘orewoet’ blijkt in de hedendaagse tijd tot de verbeelding te spreken. Het wordt geregeld genoemd als ‘het mooiste woord van de Nederlandse taal’, het duikt op in tal van gedichten, fungeert als titel van een roman en van meerdere kunstwerken. Van Mierlo’s verheffende ‘Levet scone!’ is overigens zo goed als nergens meer te bekennen; ‘orewoet’ is nu het typische Hadewijch-sjibbolet.

En alsof dat nog niet erg genoeg is, blijkt ‘onze heilige Theresia’ zoals Van Mierlo Hadewijch graag placht te noemen, in de eenentwintigste eeuw volop te flirten met de Islam. Er is een stripverhaal waarin ze stomende seks heeft met de Andalusische sufi-mysticus Ibn Arabi. En de Franse cineast Bruno Dumont vertelt in zijn film ‘Hadewijch’ het verhaal van een hedendaagse novice en theologiestudente die haar gebeden optrekt uit letterlijke Hadewijch-citaten maar zich – hoe bestaat het? – beter thuis voelt bij de moslimjongeren in de Parijse banlieue dan in de enclave van het katholieke klooster.

Maar het aller-allergste is wel dit: dat die wetenschappers die toch weten wat het correcte Hadewijchbeeld is, dat die daar niets tegen ondernemen! Integendeel, in plaats van te controleren en te corrigeren, faciliteren, ja: collaboreren, ze. In plaats van als waakhonden te blaffen en te bijten, organiseerden de editoren van de nieuwe editie, zelfs een ‘Hadewijchfestival’ waarbij ze Hadewijchs teksten moedwillig in de schoot van dichters, schrijvers, kunstenaars en muzikmakers wierpen om ze door hen te laten actualiseren, appropriëren en – godbetert – creoliseren. Waar is in godsnaam het gezag en het sérieux van de wetenschapper naar toe?

Met schuddend hoofd keert hij zich om en zet de terugreis in. Even nog een omweg langs de KANTL. Mooi!: ondanks haar eerbiedwaardige leeftijd en-gageert zijn geliefde instelling zich nog altijd met passie voor haar missie, ‘de studie, de beoefening en de bloei van de Nederlandse taal en letteren’. En kijk, zijn buste staat er nog! Enigszins ominous is natuurlijk wel dat ze de literaire canon niet langer presenteren als onwrikbaar maar als vloeibaar – en die on-nodig lange titel ‘dynamische canon van de Nederlandstalige literatuur vanuit Vlaams perspectief’, dat is eigenlijk ook maar niks. Maar goed, de Hadewijch die hij in de vorige eeuw eigenhandig de canon inschreef, die prijkt daar nog altijd, in een mooie nis. En met gemengde gevoelens van trots en weemoed om wat er van zijn Vlaanderen, zijn vak en zijn Hadewijch geworden is, zweeft zijn geest het hemelse erf weer in.

Selectieve bibliografie

Beyen, M. (1996). Levet scone! of De ambiguïteit van een Vlaams-katholieke geschiedvisie tijdens de Tweede Wereldoorlog. In D. Sacré & Beyers R. (Red.), *Handelingen uitgegeven door Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis* (pp. 19-24). Brussel: Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij.

De Borchgraeve, C. (2001). *Eerst Vlaanderen voor Christus. De pioniersjaren van het Ruusbroecgenootschap*, Averbode: Altiora.

Die minne es al. Klein Hadewijch-festival, <https://literairecanon.be/nl/nieuws/die-minne-es-al-hadewijch-festival>.

Fraeters, F. & Menu, S., Moderne Hadewijch-receptie: zes markante momenten, *Paukeslag* <https://www.paukeslag.org/exhibits/show/moderne-hadewijch-receptie---z>.

Fraeters, V. & Vermeiren, D. (2017). ‘Ruusbroec en Hadewich als voorlopers van het surrealisme’ schilder-dichter Marc. Eemans en de Nederlandse mystiek in de context van *Hermès* (1930-1939). *Zacht Lawijd: literair-historisch tijdschrift*, 16, 8-29.

Veerle Fraeters (2017). From Medieval Dutch Writer to French Film Character: The Presence of Hadewijch in France from the Perspective of the Film *Hadewijch* (2009). In Brems, E., Réthelyi, O., & Van Kalmthout, T. (Red.), *Doing Double Dutch: The International Circulation of Literature from the Low Countries* (pp. 113-132). Leuven: Leuven University Press.

Hadewijch (2009). *Liederen, uitgegeven, ingeleid, vertaald en toegelicht door Veerle Fraeters en Frank Willaert, met een reconstructie van de melodieën door Louis Peter Grijp*. Groningen: Historische Uitgeverij.

Hadewijch [s.a. 1942]. *Strophische gedichten*, 2 delen. Ed. J. Van Mierlo. Antwerpen/Brussel/Gent/Leuven: Standaard Boekhandel.

- S.N. [Baert, R.] (1933) Note des éditeurs. *Hermès. Revue trimestrielle d'études mystiques et poétiques*, II, 1-2.
- Hendrickx, F. (2001). Een bibliotheek in dienst van Ruusbroec en zijn Genootschap te Antwerpen, *Vlaanderen*, 50, 276-280.
- Van der Zeyde, M. (1934). Hadewijch. Een studie over de mens en de schrijfster, Groningen/Den Haag/Batavia: Wolters.
- Van Mierlo, J. (1941). Hadewijch. In *100 groote Vlamingen: Vlaanderens roem en grootheid in zijn beroemde mannen* (pp. 14-17). Samengesteld onder leiding van L. Elaut et al. Antwerpen: Standaard / Utrecht: De Haan.
- Van Mierlo, J. (1927). Hadewijchiana III. Over de ketterin Bloemardinne, *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde*, 40, 425-442.
- Van Mierlo, J. (1943). Over Hadewijch naar aanleiding van een dissertatie. *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde*, 141-183.
- Warnar, G. (2003). 'De studie van de geestelijke letterkunde tussen 1900-1950. Van Mierlo (1878-1958) en de anderen'. In Van Anrooy, W., Hogenhelst, D., Warnar, G. *Der vaderen boek. Beoefenaren van de studie der Middelnederlandse letterkunde*, Amsterdam University Press, p. 179-193.
- Willaert, F. (1989). Van Mierlo. De voordelen van vooroordelen. *Literatuur*, 6, 345- 349.
- Zoet en wreed– De liefde van Hadewijch en ibn'Arabi* (2010). Tekst: Sjoerd-Jeroen Moenander, illustraties: Sam Peeters, kalligrafie: Thessa Lageman. Groningen: Hora Est, Bibliotheek Groningen.

8.3.3 BEGROETING VAN JACQUES VAN KEYMEULEN ALS WERKEND LID, DOOR WILLY VANDEWEGHE, VASTE SECRETARIS

Waarde collega's
Geachte genodigden
Dames en heren

Het doet me plezier hier in Jacques Van Keymeulen vandaag nog eens een Gentse academicus te mogen verwelkomen als lid van ons genootschap. Bovendien een der laatste vertegenwoordigers van de roemrijke dialectologische traditie die de Gentse universiteit een eeuw lang hoog in haar vaandel voerde. Voor de Gentse school werden de eerste zaadjes geplant door Jozef Vercoullie, ooit een vooraanstaand lid van deze Academie, waarover ons nieuwe lid zo dadelijk iets meer zal vertellen. In de tweede helft van de vorige eeuw waren de vaandeldragers Edgard Blancquaert, Willem Pée, V.F. (Frits) Vanacker, Johan Taeldeman, Magda Devos. Behalve de prestigieuze reeks van de *Nederlandse Dialectatlassen*, kwam ook het *Woordenboek der Vlaamse Dialecten* voort uit deze school.

Jacques Van Keymeulen is geboren in Wichelen, in 1952. Na zijn studies Germaanse Filologie aan de UGent (toen nog ‘RUG’), afgewerkt in 1975, werd hij ook nog licentiaat Geschiedenis in 1987. Hij doceerde in de Letteren en Wijsbegeerte (UGent 1992) op het proefschrift *De algemene woordenschat in de grote dialectwoordenboeken (WBD, WLD, WVD). Een methodologische reflectie*.

Zijn parcours aan de universiteit was er aanvankelijk een van veel tijdelijke mandaten, eerst als vrijwilliger, later als wetenschappelijk medewerker bij het genoemde *Woordenboek*. Hij kreeg een aanstelling als assistent in 1985, werd docent (2004) en later hoofddocent (2010) Nederlandse Taalkunde. De hoofdaandacht in zijn onderwijs ging naar historische en variatie-linguïstiek, en hij stond met anderen aan de wieg van een cursus Afrikaanse Taal- en Letterkunde.

In 2009 volgde hij Magda Devos op als promotor van het *Woordenboek*-project, dat een pendant had in Leuven en Nijmegen, met de *Woordenboeken van de Brabantse en Limburgse dialecten*. Het doel van dit project was de systematische beschrijving van de dialectwoordenschat die gezien kan worden als de taalschat van een volk, zoals die sinds de vroege middeleeuwen ononderbroken werd doorgegeven van generatie op generatie. Deze continuïteit kwam pas in de laatste decennia van de vorige eeuw tot stilstand, met de maatschappelijke veranderingen waardoor de landbouw grotendeels naar de economische en maatschappelijke periferie werd verdrongen, en de toegenomen mobiliteit die oude dialectgemeenschappen aantastte. Het bewaren van deze taalschat is voor de bronnenstudie van het Nederlands dan ook van groot belang, en decennialang is men erin geslaagd de nodige fondsen te mobiliseren voor dit ambitieuze project.

Wat Van Keymeulen naast het klassieke enquêteringsveldwerk en de lexicografische beschrijving gedaan heeft, is het ontwerpen van een design voor de digitalisering van de gigantische database van dialectmateriaal. Hij is het die al in de late jaren 1980 programma’s liet ontwikkelen om de lexicografische beschrijving op digitale leest te schoeien. Het doel was de woordenboekafleveringen digitaal aan te maken, en woordkaarten automatisch te genereren. De software van het WVD was toentertijd innoverend, en wekte internationale belangstelling van centra in andere landen die zich met het dialectonderzoek inlaten. Sinds 2017 is hij promotor van het FWO-gesteund Herculesproject ‘Database of the Southern Dutch Dialects’, dat als doel heeft de digitale bestanden van de verschillende zuidelijke dialectwoordenboekprojecten op elkaar af te stemmen. Dan gaat het meer bepaald om de *Woordenboeken van resp. de Vlaamse, de Brabantse en de Limburgse Dialecten*.

Voorts lag hij aan de basis van verschillende andere digitale initiatieven, voor zowel wetenschappelijke gebruikers als het brede publiek. Zo ontwierp hij de Woordenbank van de Nederlandse dialecten (www.woordenbank.be), die het de gebruiker mogelijk maakt alle bestaande dialectwoordenboeken te doorzoeken. Hij slaagde erin een bloeiende vrijwilligerswerking op poten te zetten die onmisbaar was om al die papieren woordenboeken van het zuidelijke Nederlands in digitaal leesbare vorm om te zetten. Het voorbeeld inspireerde ook het Nederlandse Meertensinstituut om iets gelijkaardigs te doen voor de noordelijke dialectbeschrijvingen.

Belangrijk zijn voorts zijn inspanningen om de Reeks Nederlandse Dialectatlassen van E. Blancquaert en W. Pée digitaal ter beschikking te stellen, en de collectie bandopnames van het voormalige Seminarie voor Vlaamse Dialectologie van de Universiteit Gent te digitaliseren. Die bandopnames met vrije gesprekken zijn op initiatief van V.F. Vanacker overal in Vlaanderen opgenomen bij betrouwbare zegslieden, oude boeren en ambachtsslui, en vormen ook een rijke bron voor de orale geschiedenis. Deze bronnen zijn toegankelijk gemaakt via de website www.dialectloket.be.

In de marge van zijn hoofddocentschap, was hij ook nog directeur van de werkgroep ‘Variaties’. Binnen deze werkgroep nam hij allerhande initiatieven voor de popularisering van dialecten, zoals de sprekende dialectkaart, de geïntegreerde dialectkaarten voor het hele taalgebied (o.a die voor de namen van de vlinder, het madeliefje, de regenworm, de schommel, enz.).

Dames en heren

Jacques Van Keymeulen heeft een profiel dat zeer goed aansluit op enkele zwaartepunten in de wetenschappelijke werking van deze Academie. Zijn vele contacten met de extramurale neerlandistiek, en met name ook met Zuid-Afrika, zullen bijdragen aan onze internationale uitstraling. Ook zijn ervaring als fondsenwerver en aanstuurder van vrijwilligerswerking zal hopelijk de Academie ten goede komen. Ondanks zijn pensionering blijft hij zich zeer actief met de dialectologie bezighouden, en vooral met de digitale ontsluiting van onderzoeksresultaten, iets waar ook de Academie hoog op inzet in de onderzoekslijn ‘Bronnen en bouwstoffen’.

Deze Academie hecht er veel belang aan dat de resultaten van het eertijds bloeiende onderzoek van naamgeving en dialecten, voor een zo breed mogelijk publiek toegankelijk gemaakt én behouden worden. Voor het eerste tekenen ons lid Jef Van Loon en erelid Luc Van Durme garant, nu tellen we, na het overlijden van onze betreurde collega Johan Taeldeman, ook weer een

rasechte dialectoloog in onze kringen, die eerder al overleg had met erelid en ere-vast secretaris Georges de Schutter voor een dialectologisch project binnen de Academie.

Wij hopen dat deze toegewijde digitaliseerder, verspreider en populariseerder, een nieuwe impuls zal geven aan dit aspect van de Academiewerking. En zo sluiten we weer aan bij de cruciale rol die de Academie had in de eerste halve eeuw van haar bestaan voor het verzamelen van dialectwoordschat, zoals bv. met het fenomenale driedelige Gents Woordenboek van Lievevrouw-Coopman.

Beste Jacques

Als Academie zijn we blij iemand met jouw profiel in ons midden te mogen begroeten. Ik hoop van harte dat jij je in deze nieuwe omgeving ook thuis zult voelen.

Van harte welkom.

8.3.4 HULDEADRES DOOR JACQUES VAN KEYMEULEN AAN EEN VOORGANGER,
JOZEF VERCOULLIE, EERSTE DIALECTOLOOG AAN DE GENTSE UNIVERSITEIT

Dames en heren

Ik ben erg vereerd met mijn verkiezing in het illustere gezelschap van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren (KANTL). Dank u wel om aan mij te denken. Er werd mij gevraagd om bij mijn installatie aandacht te vragen voor een vroeger lid van de Academie.

Uiteraard dacht ik daarbij in de eerste plaats aan Johan Taeldeman, de bekende dialectoloog van de UGent, die ik in 2004 als professor Nederlandse Taalkunde heb mogen opvolgen. Hij was lid van de KANTL van 1995 tot 2016, en is ook ondervoorzitter en voorzitter geweest. Hij is in 2017 vrij onverwacht overleden. Hij is dit jaar door de KANTL herdacht, o.a. met het recente nummer van de *Verslagen en Mededelingen* over ‘Drie visies op de frequentste klank van het Nederlands’. Een postuum eerbetoon aan Johan Taeldeman (jaargang 128, 2018, aflevering 3).

Met de publicatie van de *Fonologische Atlas van de Nederlandse Dialecten* (FAND), het meesterwerk van Johan Taeldeman en zijn Leuvense collega Jan Goossens (en uitgegeven door de KANTL) is een groot deel van de traditionele Nederlandse dialecten op het gebied van de klankleer gedocumenteerd. Daarnaast zijn er ook nog de *Morfologische Atlas van de Nederlandse Dialecten*.

JAARBOEK 2020 / 80

ten (MAND) en de *Syntactische Atlas van de Nederlandse Dialecten* (SAND). Uiteraard noemen we ook het *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten* (WVD), dat sedert 1972 aan de UGent wordt samengesteld, en waaraan Magda Devos en ikzelf het grootste deel van onze wetenschappelijke loopbaan hebben gewijd, samen met de redacteurs Hugo Ryckeboer, Kristien Van der Sypt, Veronique De Tier, Roxane Vandenberghe, Tineke De Pauw en vele anderen.

Ik vrees dat we met het afwerken van de genoemde grootschalige projecten – waarop uiteraard veel onderzoek gebaseerd kan worden – toch aan het eindpunt staan van de dialectologie. Niettemin loopt er nog een groot project, nl. de samenvoeging van de databanken van de drie grote regionale dialectwoordenboeken voor het Vlaams (WVD), Brabants (WBD) en Limburgs (WLD) in het zogenaamde DSDD-project (*Dictionary of the Southern Dutch Dialects - An integrated lexicographical infrastructure for the southern Dutch dialects*) en er is zelfs een nieuw project dat in eerste instantie goedgekeurd is door de UGent: de digitale transcriptie van de verzameling geluidsopnames uit de jaren zestig van de vorige eeuw, waaraan vooral de naam van prof. Valeer Frits Vanacker verbonden is (lid van de KANTL van 1964 tot 1994). Voor dat laatste project heb ik gelukkig een beroep kunnen doen op Anne Breitbarth, een professor Duitse Taalkunde van de UGent.

Ikzelf ben na mijn emeritaat voor het vak dialectologie, dat ik van Taeldeman heb overgenomen, niet opgevolgd. Vakken die zich heden ten dage met variatielinguïstiek bezighouden, worden nu met heel andere inhouden ingevuld dan met de studie van de traditionele dialecten.

Naar aanleiding van de daarnet geschetste toestand aan de UGent (ook aan andere universiteiten is de dialectologie als apart vak helemaal verdwenen) heb ik ervoor gekozen een man in herinnering te brengen die aan het begin stond van het Gentse dialectonderzoek. Ik heb het dan over prof. Jozef Vercoullie. Ik ga daarmee in op de oproep van zijn opvolger prof. Blancquaert, ook dialectoloog, rector en zelfs een tijdlang Belgisch minister van Onderwijs, die op het einde van zijn bijdrage over Vercoullie in het Liber Memorialis van de UGent schrijft: ‘Zijn aandenken verdient eveneens door de komende generaties te worden bewaard’.

Jozef Vercoullie is geboren in Oostende in 1857 en in Gent overleden in 1937. Aan zijn huis in de Drabstraat 29 in Gent – waarvan de prachtige gevel dringend gerestaureerd zou moeten worden – is een gedenkplaat aangebracht met de tekst: ‘Hier leefde en werkte de grote taalgeleerde prof. dr. Jozef Vercoullie.’ Hij deed zijn middelbare studie aan het gemeentelijk college in Oostende en

zijn hogere studie bij de École Normale des Humanités in Luik. Hij kreeg daar het diploma van geaggregeerd leraar van het hoger middelbaar onderwijs voor het Nederlands en het Duits in 1878 en voor het Engels in 1879. Het werd dan ook leraar Nederlands, Duits en Engels aan het Koninklijk Atheneum in Luik. In 1883 kwam hij naar Gent als leraar Duits. Een jaar later werd hij belast met het onderwijs in de spraakkunst van de drie Germaanse talen bij de Vlaamse normaalafdelingen, die toen toegevoegd waren aan de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte van de Rijksuniversiteit Gent, waarin ze in 1890 zijn opgegaan.

Het begin van de dialectologie aan de UGent kan dus in 1890 – 130 jaar geleden – gesitueerd worden, toen Vercoullie er professor werd. Vijf jaar eerder al, in 1885, schreef hij immers de allereerste wetenschappelijke studie over een zuidelijke dialectgroep. Hij was van Oostende; de studie ging dus over het West-Vlaams en werd gepubliceerd in het Nederlandse tijdschrift *Onze Volkstaal* als ‘Spraakleer van het Westvlaamsch Dialect’.

Vercoullie gaf vakken over o.a. de geschiedenis van het Nederlands en de vergelijkende spraakkunst van de Germaanse talen. Hij introduceerde ook het Gotisch, een vak dat aan de UGent tot vandaag is blijven bestaan, al moet steeds meer uitgelegd worden dat Gotisch een taal is uit de vierde eeuw en niet het fractuurschrift dat tot de tweede wereldoorlog is gebruikt door de Duitsers. In 2020 zal het Gotisch opnieuw aangeboden aan de KULeuven. De UGent is dan niet meer alleen.

Het bekendste werk van Vercoullie is wel het eerste wetenschappelijk verantwoorde *Beknopt Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche Taal* (zie etymologiebank.nl). Hij schreef ook een *Nederlandsche Spraakkunst voor Middelbaar en Normaal Onderwijs*, een *Algemeene Inleiding tot de Taalkunde*, een *Schets eener Historische Grammatica der Nederlandsche Taal*, en een *Algemeen Fransch-Nederlandsch Woordenboek / Dictionnaire général Français-Néerlandais*. Uiteraard schreef hij ook talloze artikelen over historisch-taalkundige en dialectologische onderwerpen.

Het belang van Vercoullie ligt vooral in het feit dat hij als eerste in Vlaanderen (aldus Blanquaert in het *Liber Memorialis* van de UGent) op de hoogte was van de Germaanse taalwetenschap van zijn tijd. De professoren Scharpé in Leuven, Mansion en Verdeyen in Luik, Duflou in Brussel, Blancquaert en De Keyser in Gent waren allen oudstudenten van hem. Hij was ook actief op het terrein van de Middelnederlandse letterkunde: hij gaf bijvoorbeeld het proza-werk van Hadewijch uit. Met Vercoullie werd aan de UGent historische taalkunde en dialectologie toonaangevend in de Nederlandse taalkunde, en werd een lange traditie ingezet. Pas in 2000 werd aan de UGent de eerste professor

Nederlandse taalkunde benoemd, die geen professionele dialectoloog was. Er is nog een tweede reden om Vercoullie te herdenken. Ik las enige tijd geleden een bijdrage in de krant *De Morgen* waarin werd aangedrongen op het feit dat professoren hun ivoren toren zouden moeten verlaten want ‘we leven niet meer in de negentiende eeuw’. Die laatste zinssnede is me wat in het verkeerde keelgat geschoten.

Vercoullie is een mooi voorbeeld van een man die academische bedrijvigheid combineerde met maatschappelijke inzet, meer bepaald al in de negentiende eeuw. Hij stond vooraan in de Vlaamse taalstrijd. Volgens hem diende men voor de Nederlandse cultuurtaal het Noorden te volgen, zij het niet op een dwangmatige, maar op een kritische manier. Al zijn opvolgers zagen trouwens geen tegenspraak in hun inzet voor het Algemeen Nederlands en de studie van de traditionele dialecten.

Hij gaf talrijke populariserende lezingen en was o.a. voorzitter van de universitaire ‘voordrachten voor het volk’ Hij schreef een Nederlandse spraakkunst ten behoeve van het middelbaar onderwijs. Hij was jarenlang secretaris en voorzitter van het Willemfonds. Hij was politiek actief: hij zetelde voor de liberale partij in de Oost-Vlaamse provincieraad van 1902 tot 1912 en in de Gentse gemeenteraad van 1911 tot 1921. Vercoullie zat volstrekt niet in een ivoren toren!

Ik zie vandaag de dag maar weinig academici die een dergelijk maatschappelijk palmares kunnen voorleggen. Dat is overigens niet hun schuld. Zeker jonge mensen hebben maar weinig tijd om bezig te zijn met iets anders dan met hun Engelstalige A1-publicaties.

Kortom. Ik vind dat we van Jozef Vercoullie veel kunnen leren wat academische en maatschappelijke attitude betreft – ook al leefde en werkte hij heel lang geleden.

Ik dank u voor uw aandacht.

8.3.5 BEGROETING VAN DIRK DE GEEST ALS WERKEND LID, DOOR MARCEL DE SMEDT

Beste collega's, dames en heren,

In dit gezelschap Dirk De Geest uitgebreid voorstellen lijkt mij overbodig. Dirk is immers bekend in de Academie. Hij heeft hier in de voorbije maanden en jaren meermaals achter deze lessenaar gestaan en met zijn fameuze fiches in de hand telkens boeiende lezingen gehouden. In het laatste jaar alleen al sprak hij hier over Anton van Wilderode, over Stijn Streuvels, en was hij spreker op de studiedag neerlandistiek in oktober jongstleden.

Bijna was Dirk trouwens verloren gegaan voor de neerlandistiek, want de jonge student slaagde voor het toelatingsexamen voor de ingenieursopleiding. Naar eigen zeggen was het zijn beste dag niet toen hij zijn ouders meedeelde dat hij zich had ingeschreven voor Germaanse Filologie.

Dirk was een schitterende student. Ik heb in mijn papieren thuis nog de computeruitgedraaide puntenlijst gevonden van de deliberatie van de tweede kandidatuur Germaanse van 13 juli 1976 – waarmee ik me meteen realiseer dat ik toch eens serieus zal moeten gaan opruimen. Het was blijkbaar de tijd dat er nog niet met graden gegooid werd. Van de 146 studenten tweede kandidatuur waren er toen welgeteld slechts 16 met onderscheiding en één met grote onderscheiding. U mag tweemaal raden wie dat was.

Naast het diploma van licentiaat in de Germaanse behaalde Dirk eveneens nog het diploma van kandidaat in de Musicologie.

Zijn proefschrift over één gedicht van Hugo Claus dateert van 1986 en ging onder de titel *Onbewoonbare huizen zijn de woorden*. Notities rond een gedicht van Hugo Claus uit 'paal en perk'. Enkele jaren later – in 1993 – behaalde Dirk de Aggregatie Hoger Onderwijs met een tweede proefschrift *Literatuur als systeem, literatuur als vertoog. Bouwstenen voor een functionalistische benadering van literaire verschijnselen*. Het theoretisch gedeelte ervan werd in 1996 gepubliceerd.

Aanvankelijk doorliep Dirk de verschillende stadia bij het FWO, waar hij het tot onderzoeksdirecteur bracht, later die aan de KU Leuven waar hij thans gewoon hoogleraar Nederlandse literatuur is.

Het is evident dat het hier niet het moment is stil te staan bij de vele onderwijsopdrachten van Dirk, zijn begeleiding van grote aantallen scripties en proefschriften, bij zijn diverse lidmaatschappen van commissies allerlei, bij

zijn buitenlandse contacten, of bij de talloze boeken, bijdragen in bundels, tijdschriftartikels en recensies die op zijn naam staan.

Voor één werk wil ik nochtans een uitzondering maken, met name voor de kanjer van welgeteld 783 dicht bedrukte pagina's die in 2017 verscheen onder de titel *Gij zijt allemaal welgekomen! Basiel de Craene en de Vlaamse Poëziedagen*. Het boek is geen klassieke biografie over priester Basiel de Craene, maar een literair-culturele geschiedenis van het Vlaamse literaire veld van de jaren dertig tot de jaren vijftig. Dirk schreef het boek op basis van minutieus archiefwerk in het Letterenhuis in Antwerpen waar het archief van de Vlaamse Poëziedagen met zijn tien strekkende meter berust. Vrijwel elke vrijdag trok en trekt Dirk zich terug in het Letterenhuis waar hij welhaast tot het vast personeel is gaan horen. Ik heb in ieder geval zelf kunnen constateren dat hij zich geregeld van koffie gaat voorzien in het keukentje naast de Leeszaal waar normaal alleen het personeel toegang toe heeft.

De professor Dirk De Geest slaagt er ook in zijn studenten enthousiast te maken voor het archiefwerk, en een jeugdig gezelschap fleurde de leeszaal van het Letterenhuis dan ook geregeld op. In de dankzegging in zijn boek citeert Dirk respectvol de namen van 28 studenten die 'mee het archief in kaart hebben gebracht' zoals hij dat zegt, maar iedereen beseft dat zo'n gigantisch boek uiteindelijk het werk van de meester zelf is.

Reeds in de eerste vergadering van de Academie die Dirk bijwoonde (vorige maand 20 november) werd hij prompt opgenomen in de jury voor de poëzieprijs. Zijn autoriteit in dit vlak, waarvan de talloze recensies getuigen, staat trouwens buiten kijf. Bovendien heeft Dirk zelf allicht de grootste privébibliotheek aan poëziebundels in Vlaanderen, verspreid over zijn bibliotheek thuis en zijn bureau in de Leuvense Letterenfaculteit, dat op zijn zachtst gezegd geen toonbeeld van orde is. Bij elk bezoek aan Antwerpen loopt Dirk binnen bij Antiquariaat Demian en komt hij telkens met een zware plasticzak boeken – meestal poëziebundels – naar huis. Idem bij zijn tochten naar Gent, waar hij een vaste afnemer van poëzie is in het Poëziecentrum.

Beste Dirk,

Je bent welkom in de Academie. We kennen je staat van dienst en we kennen je werkkraacht. Je zal de vergaderingen bijwonen, je zal allerlei bestuurs- en beoordelingstaken op jou nemen, je zal onze Academie sieren met publicaties. Ik kan hier gerust affirmatief in de toekomstige tijd spreken, omdat ik weet dat je je in dit opzicht niet zal laten kennen.

We wensen je met z'n allen vruchtbare Academiejaren toe.

8.3.6 HULDEADRES DOOR DIRK DE GEEST AAN EEN VOORGANGER, MAURICE GILLIAMS

‘Altijd verder een onuitlegbaar, beter doel’. Maurice Gilliams’ bootjes als model voor de neerlandistiek’

Mevrouw de voorzitter,
Waarde Academieleden,
Dames en Heren,

Na de uitermate lovende woorden van Marcel De Smedt zou ik er liefst het zwijgen toe doen. Hij heeft een overzichtelijker en vooral positiever beeld van mijn professionele loopbaan geschetst dan ikzelf geloofwaardig acht. Omdat ijdelheid niettemin des mensen is, dank ik hem oprecht voor zijn milde geschiedschrijving, en in één adem gaat mijn erkentelijkheid ook uit naar de Academieleden die mij tot hier en nu hebben gebracht, door hun steun maar ook door hun aandringen en de wijze waarop zij in het verleden tot mijn vorming hebben bijgedragen. Zelf heb ik vooral het gevoel dat ik al jarenlang aanmodder in mijn vakgebied, met wisselend succes, tastend en wroetend, maar vooral zoekend.

Nu ik hier vandaag voor u sta, bekruipt mij toch een forse existentiële ongerustheid. Hoor ik wel thuis in deze pompeuze zaal, en wat moet ik in godsnaam betekenen voor een genootschap dat ik in mijn verbeelding met allerlei duistere rituelen en elitaire netwerken heb geassocieerd? En daarbovenop is er de vaststelling dat ik een ‘vaderloze’ stoel bekleed (omzeggens nog in de verpakking), een plaats zonder antecedenten. Dat gegeven heeft onmiskenbaar een zekere aantrekkingskracht, maar het maakt mij tegelijk tot een soort van bastaard of te vondeling gelegde prins, als ik Freuds idee van de familieroman mag geloven, een kinderlijke fantasie die als scenario tal van literaire uitwerkingen heeft gekregen, van de picaro in de schelmenroman of Jon Snow in *The Game of Thrones* tot David Copperfield en de hooggestemde Bildungsroman.

Om mij enigszins gerust te stellen, kreeg ik van de vaste secretaris onlangs een mail met informatie over wat vandaag van mij werd verwacht: een spreekbeurt over mijn visie op het vakgebied, liefst opgehangen aan een voorganger uit deze Academie, en dat binnen het bestek van een klein kwartier. Een mens zou van minder in paniek raken. Een vakgenoot kon ik moeilijk selecteren, want tal van voorgangers in de literatuurstudie hebben mijn werk mee bepaald: als achtergrond voor mijn eigen onderzoek, als inspiratiebron, soms ook als mikpunt van mijn irritatie. Bijgevolg heb ik mijn betoog opgehangen aan een creatief auteur, maar de meeste schrijvers aan wie ik mijn tijd heb gewijd, zijn helaas nooit lid geweest van dit eminente genootschap: hetzij uit onwil (zoals Hugo Claus),

hetzij uit onmacht (zoals de onvermoeibare priester-dichter-organisator Basiel de Craene). Die afwezigheid leert ons al veel over dit eigenste besloten instituut, maar ook over het reilen en zeilen van onze letteren en, algemener, over de toevalligheden van het bestaan. Daarom beschouw ik dit lidmaatschap van de Academie liefst als een gunst, zo heb ik tijdens mijn (verplichte) legerdienst geleerd: je hebt er geen recht op, je kan het in geen geval afdwingen, maar als het je overkomt is dat een teken dat je het eerbetoon hebt verdiend.

Die denkwijze is logisch fout (zoals wel vaker in de context van het leger), maar Maurice Gilliams heeft ze toch bijzonder ter harte genomen. Uit zijn biografie, waaraan momenteel door Annette Portegies de laatste hand wordt gelegd, komt alleszins naar voren hoe belangrijk het lidmaatschap van de KANTL voor hem geweest is. Hij had immers geen ‘echt’ diploma en zijn zoektocht naar een erebaantje als schrijver had nauwelijks iets opgeleverd. Zijn aanstelling als vast secretaris gaf hem de professionele erkenning waarnaar hij smachtte. Gilliams stortte zich op de administratie, maar zijn engagement ging veel verder dan die sinecure. In zijn archief bevinden zich boeken met stalen voor behangselpapier en textiel met het oog op de renovatie van het Academiegebouw (zijn protagonist Elias was niet toevallig architect geworden), en de brochures en boeken die hij als secretaris typografisch vormgaf heeft hij laten opnemen in de bibliografie van zijn creatieve oeuvre. Omgekeerd is zijn eigen literaire productie vanaf zijn verkiezing tot Academielid grotendeels stilgevalen, zijn mythische schrijverschap bleef evenwel onaangetast door heruitgaven van zijn oeuvre, door belangwekkende bekroningen en – vooral – door de belofte van een nooit voltooid work-in-progress. Sympathiek zou ik Gilliams wellicht niet hebben gevonden. Hij was een mythomaan, een narcistische leugenaar, een roddelaar en een genadeloos imitator van anderen, in die mate zelfs dat zijn collega-Academieleden bang waren vóór hem een receptie te verlaten, uit angst voor pesterijen van de gevierde aristocratische auteur.

Maar Gilliams is vooral de schepper van een uitermate fascinerend oeuvre, waarin een eigen alternatief leven wordt geconstrueerd – lang voor de praktijk van de ‘autofictie’ ingang vond –, vol intrigerende symbolen en zinswendingen, in een Nederlands dat bewust on-Nederlands aandoet. Zijn zinnen staan als monumenten, en de broeierige atmosfeer van de familie op het landhuis blijft de lezer een leven lang bij, net zoals de vele kleine anekdotes waarvan de belijdenisroman uitpuilt. Zo zal eenieder die ooit zijn meesterwerk *Elias of het gevecht met de nachtegalen* las, zich de bootjes herinneren die de kleine jongen Elias, samen met zijn oudere neef Aloysius, op de beek in de buurt van het landgoed te water liet. Op zich nemen die bootjes nochtans weinig ruimte in in dit verhaal dat geen verhaal wil zijn, maar hoe dan ook blijven ze intrigeren. In wat volgt wil ik daarom, vluchtig zoals de bootjes zelf, ingaan op enkele belangrijke contouren van de literatuurstudie.

Die bootjes zijn in de eerste plaats objecten, gevouwen uit papier, dat door de jongens met lettertekens beschreven wordt. De associatie met een boek of een manuscript ligt daardoor voor de hand. Meteen wordt onze aandacht getrokken op de materiële vormgeving van literatuur. Typografie, formaat, papiersoort en illustraties zijn geen accidentele factoren maar betekenisdragende eigenschappen, ook waar het de moderne literatuur betreft. Wie literatuur wil reduceren tot abstracte betekenissen of downloadbare bestanden gaat onterecht voorbij aan die zo wezenlijke materiële dimensie. De moderne literatuurstudie kan hier ontzettend veel leren van de oudere letterkunde.

Die gevouwen bootjes worden vervolgens te water gelaten: ze drijven verder en verdwijnen achter een bocht, en achteraf blijkt dat sommige exemplaren onderweg gestrand zijn aan de modderige oever. Dat is voor mij een treffend beeld voor de manier waarop literaire teksten circuleren, verschijnen en verdwijnen, fier en geïsoleerd (de canon) dan wel in dichte drommen tussen soortgenoten (de talloze eendagsvliegen). Onderzoek naar dergelijke vormen van circulatie leert ons niet alleen veel over de functies die aan literatuur werden en worden toegekend, maar ook over het complexe geheugen van de literatuur. Wij hebben dringend nood aan een meer fijnmazig kader om die ingewikkelde literaire dynamiek – de spanning tussen evolutie en revolutie, tussen traditie en vernieuwing, tussen canon en marge – te conceptualiseren. Intrigerend is daarenboven hoe die institutionele positionering in feite al ingeschreven is in de materiële vormgeving van teksten en parateksten, als een soort van programma, los van de mate waarin die beoogde strategie daadwerkelijk succesvol blijkt te zijn.

De bootjes van Elias zijn echter niet enkel materiële objecten, het zijn vooral tekens die functioneren in een communicatieve context: symbolen, die zowel meer als minder zeggen dan er lijkt te staan. Voor Aloysius zijn de boodschappen helder en pragmatisch: hij ziet in de bootjes een middel om afspraakjes te regelen. De jongere Elias daarentegen, die dat niet doorziet, onderkent vooral ‘geheimen’ en ‘runetekens’. In dat opzicht reveleren de bootjes de dubbelzinnigheid die inherent is aan onze omgang met literatuur. Staat Aloysius voor de pragmatische, referentiële functie van taal – hij zou vandaag wellicht een verwoed lezer van non-fictie zijn –, dan legt Elias daarentegen de klemtoon op het taalteken zelf, op het te ontcijferen mysterie, op de esthetische fascinatie, op de literaire autonomie. In Gilliams’ roman leidt die dubbelheid meermaals tot misverstanden, wanneer Elias bijvoorbeeld onterecht de naam van Aloysius (in plaats van zijn eigen naam) op zo’n gevouwen bootje neerkrabbelt, maar ook wanneer hij een boot versiert met postzegels en daardoor de functie van het object verandert. Elias’ onderneming vestigt zo onze aandacht op de esthetisering van bepaalde fenomenen en het feit dat die houding gepaard gaat

met het tussen haakjes plaatsen van de nuttigheidsfunctie. Tegelijk wijst Elias' gedrag op de hermeneutische problematiek die ons mateloos blijft fascineren. 'Lezen', a fortiori het lezen van literaire teksten, behelst veel meer dan het louter mechanisch decoderen van eenduidige, geïntendeerde boodschappen, maar ook dat 'gewone' lezen blijkt veel moeilijker dan doorgaans wordt aangenomen. Anderzijds leven wij in een tijdperk waarin close reading, symptomaal lezen of 'deep reading' met argwaan bekeken worden omdat die praktijken de politieke of referentiële dimensie van de literaire communicatie zouden vernachteren. Bij die literaire competentie speelt de spanning tussen heteronomie (extrinsieke betekenisgeving) en literaire autonomie (intrinsieke betekenisgeving) een cruciale rol. Ook de vertrouwdheid met genres en uiteenlopende literatuurpraktijken kan hier goede diensten bewijzen. Het zijn inzichten waarover in Gilliams' roman *Aloysius* wel en Elias blijkbaar nog niet beschikt. Elias verwerkt in zijn autobiografische relaas weliswaar massa's metaforen en finesses uit de stilistiek, maar tegelijk blijft heel wat communicatie van anderen voor hem hermetisch.

Bovenop die benadering van de bootjes als objecten of als drager van betekenissen komt een intrigerende verhaaldynamiek, een wisselwerking van verschijnen en verdwijnen. Zoals wij zagen hebben de bootjes een bedoeling én een specifiek einddoel, maar die vallen initieel buiten het begripsvermogen van de jonge focalisator. Dit geldt in feite ook voor de meeste literaire teksten: hun dynamische circulatie is maar in zeer beperkte mate controleerbaar, of zelfs observeerbaar, voor auteurs maar ook voor critici en andere mediators. Wat Elias niet begrijpt, wordt voor hem een drijfveer, een te ontsluiten geheim. In één adem kent hij ook aan andere gewone dingen verborgen betekenissen toe. Net die obsessie om overal betekenissen en verbanden te zien (en te willen achterhalen) maakt van hem een gedreven kunstenaar. Voor Elias primeert de dynamiek van het zoeken boven het vinden, de vraag boven het antwoord: het raadsel van de bootjes die vertrekken, door de stroming worden meegevoerd en vervolgens bruusk in de bocht verdwijnen. Dat *Fort-und-da* vormt de basis van wat hem drijft, het hernemen van gebeurtenissen die tot rituelen worden om de niet-articuleerbare werkelijkheid min of meer symbolisch te kaderen. Handelen, verbeelden en schrijven gaan in dat opzicht intrigerende verbanden aan. Het is meteen een heilzame metafoor voor het werk van literatuuronderzoekers die verder willen denken dan een instrumentele onderzoeksvraag of een mechanistisch begrippenapparaat.

Het ligt ten slotte voor de hand om de bootjes te zien als een beeld voor Gilliams' schriftuur en bij uitbreiding zijn literaire oeuvre. Voortdurend duiken motieven op om opnieuw te verdwijnen; ze worden geïntegreerd in ruimere betekenissen of blijven achter als betekenisvolle resten. Dat proces van her-

halen, variëren en contrasteren blijkt de ultieme drijfveer van Gilliams' schrijverschap maar ook de katalysator achter zijn fictionele alter ego. Elias ziet de werkelijkheid permanent in het licht van herinneringen en anticipaties, als een moment dat onverbrekkelijk verbonden is met eerdere en latere gelijkaardige gebeurtenissen, als een literaire tekst zou ik haast zeggen. Scènes schuiven over elkaar, en de bootjes die een dozijn keer hun opwachting maken in de korte roman vormen daarvan een sprekend voorbeeld. Woorden worden opgenomen in steeds wisselende en steeds aangroeiende contexten, waardoor hun plaats, hun betekenis en hun impact onafgebroken aan verandering onderhevig is. Wie literatuur onderzoekt is daarom nooit klaar met zijn feiten, want er is steeds de dynamiek van de onderlinge relaties en verwijzingen, de rituele her-ijking, herschrijving en herlezing van wat voorafgaat en wat volgt.

Dames en heren,

In het licht van het voorgaande wil ik mijn eigen projecten zien als voortdrijvende bootjes, niet meer maar ook niet minder. Zoals Gilliams zijn *Vita brevis* onafgewerkt liet en daardoor de voltooiing van zijn oeuvre metonymisch over de grens van zijn leven tilde, laat ik hier enkele projecten los waaraan ik werk maar waarvan ik de voltooiing geenszins kan garanderen. Er staat een studie op stapel over de literatuur in de rebelse jaren zestig van de vorige eeuw, met het experimentele non-conformistische tijdschrift *Labris* als brandpunt. Een theoretische studie die de tien geboden van de literatuur wil achterhalen. Een meerdelige studie die de poëzie in Vlaanderen in kaart moet brengen, met oog voor allerlei verbanden en vooral aandacht voor de honderden dichters die momenteel zelfs geen naam meer zijn. En, last but not least, een boekje met korte beschouwingen over Gilliams' Elias. En tussendoor moet ik dringend papieren bootjes leren vouwen! Maar, net zoals bij Gilliams, acht ik het bezig-zijn belangrijker dan het afleveren van een eindproduct. Bovenal wil ik in dit bevoorrechte gremium verder gaan met lezen en leren, in de overtuiging dat een passie voor taal en literatuur mijn leven kan blijven voeden.

8.4 TOESPRAKEN BIJ HET AFSCHIED VAN WILLY VANDEWEGHE, VASTE SECRETARIS, 20 NOVEMBER 2019

8.4.1 TOESPRAAK DOOR PETER THEUNYNCK, AANTREDEND VASTE SECRETARIS

Beste Willy,
Geachte mevrouw,
Beste leden en ere-leden,

Ik herinner me nog levendig, beste Willy, de eerste keer dat ik jou heb ontmoet. Het was op een avond op een trein van Kalmthout naar Antwerpen. Na een evenement rond Emmanuel de Bom in het Arboretum in Kalmthout. Peter Holvoet-Hansen had er de geest van Prosper van Langendonck opgeroepen en ik had de stem van Karel Van de Woestijne uit het graf laten spreken. Op de trein zaten we na te praten in het gezelschap van een vriendelijke, beschaafde man, net iets ouder en wijzer dan wij: Willy Vandeweghe. Vast secretaris van de KANTL was hij. Ergens in het gesprek kwam dat ter sprake.

Ik wist toen niet veel meer over de KANTL dan wat Karel van de Woestijne over dat sublieme gezelschap geschreven had. Hij sprak onder andere over ‘de verkrachting onzer literatuur door het ezelskorps der Vlaamsche Academie’. Anderzijds liet hij ook uitschijnen dat hij geïnteresseerd was in het lidmaatschap en later zelfs in de functie van bestendig secretaris: ‘Ik ben zeer geneigd, mijne candidatuur te stellen,’ schreef hij in 1922 aan Firmin Van Hecke, ‘[...] omdat ik zeker ben van een goed getal stemmen (al de liberalen, en een zeker getal pastoors die zot zijn van mij). Er bestaat dus kans dat ik den minister als secretaris voorgesteld word.’ Van de Woestijne voegde eraan toe dat de job hem aansprak ‘omdat de post van bestendige secretaris minder een ambt dan een titel is. Beste vrienden, ik denk dat iedereen met mij kan beamen dat Willy dat anders zag. Jij nam het ambt ernstig, Willy, toen jij eind 2011 de fakkel van je zeer gewaardeerde voorganger Werner Waterschoot overnam. Je gooide je met overgave op deze nieuwe uitdaging. En dat doe je tot je laatste dag.

In de acht jaar dat jij hier aan het roer stond als vast secretaris heeft de KANTL een gedaanteverandering ondergaan.

Zo zijn we minder afhankelijk geworden van de administratie van het departement CJM (Cultuur, Jeugd en Media). We hebben ook geen ambtenaren meer in huis, maar eigen personeelsleden. En dat huis heeft zijn deuren wagenwijd opengegooid – een evolutie die begin deze eeuw door Georges De Schutter in gang is gezet en die verdergaat. In ons gebouw vinden er steeds meer publieke evenementen plaats (bv. tijdens de Gentse feesten). Door ons gebouw is er al een loopwedstrijd met 5000 deelnemers gepasseerd en onze deuren stonden tijdens de nacht van de Canon tot 3 uur ’s ochtends open.

Karel van de Woestijne zou zich in het haar krabben als hij het hoorde en hij zou zich afvragen: hoe spelen ze het klaar?

De laatste jaren heeft een krachtdadige bestuursploeg, waarvan jij deel uitmaakte, nog een tandje bijgestoken. De maatschappelijke relevantie van de KANTL werd verhoogd en de organisatie werd klaargestoomd voor de toekomst. Tijdens jouw mandaat, Willy, zijn er echt bakens verzet en ijkpunten gerealiseerd. Ik denk bijvoorbeeld aan volgende zaken:

- 1 juli 2015: de lancering van de dynamische literaire canon;
- sinds 2015 is de openbare vergadering in Beauvoorde geëvolueerd naar een literair zomerfestival (KANTeLing);
- in oktober 2018 zag het nieuwe decreet over de KANTL het licht
- in december 2018 werden onze nieuwe statuten goedgekeurd.

Willy, zoals jou maken ze er niet veel meer. Je was uniek in je soort en dat zul je altijd blijven, want jij was de laatste échte vast secretaris. Door het nieuwe decreet is de functie immers beperkt in de tijd (tot max. twee termijnen van vier jaar).

Jij was vast en toch ben je erin geslaagd om het juk van de KANTL af te werpen. Dat je dat kon verbaasde menigeen, maar niet de medewerkers van de KANTL. Tijdens de jaarlijkse teamdag zagen zij immers hoe jij je in de escape room ontpopte tot een ware ontsnappingskunstenaar.

Je bent nu vrij, maar ook weer niet helemaal. Je blijft natuurlijk lid van de KANTL en we hopen nog vaak en veel een beroep te mogen doen op je ervaring, je inzicht en je wijsheid.

Die zullen we goed kunnen gebruiken, want de KANTL staat de komende jaren voor flinke uitdagingen. Ik denk bijvoorbeeld aan de besparingen in de cultuursector die ook ons treffen, net op het moment dat wij een ambitieus project, het Canoncentrum willen uitbouwen. Maar we laten het hoofd niet hangen. Samen gaan we de uitdagingen aan.

Ik wil daar als jouw opvolger graag mee de schouders onder zetten. En over een paar jaar zal duidelijk worden of ik tot de school van Van de Woestijne of tot die van Vandeweghe gerekend mag worden.

Willy, het ga je goed. En tot snel weerziens.

Om onze appreciatie uit te spreken, hebben we voor jou een boek gemaakt: een losbladig huldeboek, want *verba volant, scripta manent*. Straks zul je bij de haard in dit boek kunnen bladeren en je zult genieten van de manier waarop je collega's (al de liberalen en een zeker getal pastoors) laten blijken dat je een vaste plek veroverd hebt in ieders hart.

8.4.2 TOESPRAAK DOOR KAREL VELLE, ALGEMEEN DIRECTEUR VAN HET RIJKSARCHIEF, VOORZITTER VAN DE KVAB

Geachte consorores en confraters, Geachte genodigden,
Mijnheer de Vaste secretaris, Beste Willy,

Het is voor mij een waar genoegen het woord te mogen nemen bij de plechtigheid die KANTL vandaag organiseert ter ere van confrater Vandeweghe die zijn functie als Vaste secretaris van deze eerbiedwaardige organisatie neerlegt.

U heeft me gevraagd te spreken over de ‘Academies, vroeger, nu en straks’. Welnu, over de geschiedenis van de Academies is de afgelopen decennia veel geschreven onder meer, en dat zal u niet verwonderen, naar aanleiding van verjaardagen. Het leek me het verstandigst om te vertrekken vanuit het heden. Volgend jaar ben ik tien jaar lid van KVAB en ik moet zeggen dat ik veel waardering heb voor de werking van die organisatie – de bedrijfscultuur zeg maar –, vooral omdat ik vind dat KVAB en bij uitbreiding alle Academies een rol van betekenis spelen, hun opdracht met veel enthousiasme en zorg vervullen en het algemeen belang proberen te dienen door bv. in te zetten op communicatie over de maatschappelijke betekenis van wetenschap, kunst, taal en literatuur. Ofschoon de verschillende Academies die ons land rijk is (de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren, de Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België, de Académie royale de Belgique, enz.) ongetwijfeld op een aantal punten verschillen – ik denk aan het wettelijk statuut, de financiering, de interne organisatie, de personeelsbezetting, de sterktes en zwaktes, en uiteraard de voertaal – zie ik toch veel punten van gelijkenis of overeenstemming, veel kansen voor de toekomst ook.

Ik beperk me tot een vijftal aandachtspunten: de Academies als netwerkorganisaties, hun onafhankelijkheid, hun maatschappelijk engagement, de relatie tot de politiek en het streven naar vernieuwing.

1. Het netwerk: van geleerd genootschap tot ontmoetingsplaats

De eerste Academies die in de vijftiende eeuw werden opgericht hadden tot doel geleerden te verenigen en discussiegroepen te vormen rond voornamelijk drie polen: filosofie, taal en wetenschap. De agenda en de specialisering van de Academies zijn doorheen de tijd geëvolueerd, uitgebreid, deels op initiatief of onder druk van de overheid, deels op vraag van de eigen organisatie. Denk aan de heroprichting van de Brusselse Academie in 1816 door Willem I, de oprichting van de Académie royale de Médecine de Belgique in 1841, van nieuwe klassen zoals deze van de kunsten in 1845 en van de technische wetenschappen in 2009 (waar ook bedrijfsleiders welkom zijn !), van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde in 1886 en van de Vlaamse

Academie voor wetenschappen, letteren en schone kunsten in 1938. Toch is de idee om vertegenwoordigers van wetenschappen en kunsten in één organisatie samen te brengen en op die manier wetenschapsbeoefening, debat, samenwerking, reflectie, innovatie en verspreiding van kennis en nieuwe inzichten te bevorderen, een belangrijke constante gebleven.

De Academies hebben een rol van betekenis gespeeld bij de wetenschapsbeoefening en bij de verspreiding van wetenschappelijke kennis, eerst in kringen die behoorden tot de sociale en politieke elites van het land, pas veel later bij brede lagen van de bevolking. De invloed van de KANTL op het vlak van de eenmaking en de zuivering van de taal is bijzonder groot geweest. Van gesloten, elitaire geleerde genootschappen waar kennis vooral met de eigen leden werd gedeeld, zijn de Academies uitgegroeid tot open platformorganisaties die vandaag veel inspanningen doen om hun maatschappelijke relevantie te onderstrepen en uit te dragen, maar die vooral intens samenwerken met andere actoren in de samenleving: stakeholders (middenveldorganisaties, universiteiten, het FWO, de Taalunie), vertegenwoordigers van diverse media en de politieke wereld, professionele netwerken (zoals de brede schare neerlandici) en die dank zij een actief communicatiebeleid bijdragen aan de publieke beeldvorming over wetenschap, kunsten en literatuur.

2. De onafhankelijkheid van de Academies en het bewaken van waarden zoals de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van denken

De eerste Academies wilden onder andere de natuur op een experimentele manier benaderen en foutieve denkbeelden de wereld uithelpen. Dit gaf nieuwe impulsen aan de methodiek voor de verwerving van inzicht en kennis en droeg bij tot de ontwikkeling van de moderne wetenschap. Voor de institutionalisering van wetenschappelijke kennis zijn de Academies belangrijk geweest, samen met de universiteiten. Maar de Academies werden door de machthebbers ook gebruikt om een deel van de politieke agenda te realiseren, om het beleid te legitimeren. Els Witte toonde aan hoe de Brusselse Academie omging met de revolutionaire regimewissel van 1830 en hoe de leden reageerden op de inschakeling van de instelling in het jonge België. En de oprichting van een Koninklijk Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten in 1938 kon niet los gezien worden van de politieke stroming in de richting van een cultureel en zelfs van een economisch en politiek federalisme. De nazi-bezetting vanaf mei 1940 impliceerde een Nieuwe Orde cultuurpolitiek die vanaf september 1944 werd afgevoerd om weer aan te knopen bij de liberale vrijheden en de daaraan verbonden opvattingen over wetenschap en cultuur. De bezettingsjaren hebben de jonge autonome Vlaamse Academie, ‘de kroon van de cultuurgemeenschap’, diep beroerd terwijl de Academiele-

den voor moeilijke keuzes werden geplaatst, wat blijkt uit nieuw onderzoek dat onder redactie van Els Witte, Walter Prevenier en Hans Rombaut in 2013 verscheen.

Vandaag hoeven de Academies zich gelukkig niet aan te passen aan de wisselende regimes of aan de agenda van ‘wispelturige’ politici al moeten ze zich wel neerleggen bij de bepalingen van de beheerovereenkomsten waarin een aantal opdrachten en evaluatiecriteria staan vermeld.

3. Het maatschappelijk engagement

De Academies hebben sinds de achttiende eeuw diverse functies gehad. De rol als kenniscentrum hebben ze altijd met verve vervuld, wat blijkt uit de vele reeksen publicaties die ze nalieten. Sommige Academies werden ook opgericht met als voornaamste taak deskundigheidsadvies te verstrekken, zoals de reeds geciteerde Académie royale de Médecine de Belgique.

Vandaag zijn de Academies interdisciplinaire en interuniversitaire ontmoetingsplaatsen geworden waar het bruist van activiteit: waar colloquia doorgaan, prijzen worden uitgereikt, lezingencycli en concerten worden gehouden en allerlei programma's en projecten worden voorbereid zoals de dynamische canon van de Nederlandstalige literatuur (vanuit Vlaams perspectief), de Vlaamse Wetenschapsagenda (2018) of de Citizen Science portaalsite en de Universiteit van Vlaanderen. We moeten de rol van Academies als ontmoetingsplaatsen blijven koesteren en ook de subsidiërende overheid beseft dat die rol in de toekomst belangrijk blijft.

Dat Academies zich toelegden en nog steeds toeleggen op het voorbereiden van deskundigheidsadviezen ten behoeve van de overheid, blijkt eveneens een constante te zijn geweest, al is er toch een belangrijk verschil met vandaag. Of het nu gaat om de reeks Standpunten van de KVAB, de adviezen van de Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België of de visieteksten van de KANTL, al deze teksten zijn openbaar en bereiken niet alleen de overheid maar ook via websites, sociale media en Youtube het brede publiek of belanghebbende groepen.

De lijst van thema's die bij de Academies aan bod komen is overigens bijzonder lang geworden: het klimaat- en waterbeleid, het migratiebeleid, artificiële intelligentie en big data, digitale innovatie, privacy en de informatiemaatschappij, ethische aspecten van wetenschapsbeoefening, de Europese samenwerking, internet en IT in het onderwijs, maatschappelijk verantwoord ondernemen, de interactie tussen het technisch onderwijs en het bedrijfsleven, de bevordering van de leescultuur, het taalgebruik in het hoger onderwijs, de vernieuwing van onderwijs en vorming, enz.

4. De relatie tot de macht/de politiek

Er ontstonden academies voor wetenschappen in Rome (Accademia dei Lincei, 1603), Londen (Royal Society, 1660), Duitsland (1652), Parijs (1666) en eindelijk ook in Brussel (1772), met name de Keizerlijke en Koninklijke Academie voor Wetenschappen en Letteren van Brussel, in een periode dat de Zuidelijke Nederlanden onder de voogdij stonden van de Oostenrijkse keizerin Maria Theresia. Laatstgenoemde Academie werd echter afgeschaft toen de Zuidelijke Nederlanden als Belgische departementen bij de Franse republiek werden ingelijfd. Ze werd heropgericht in 1816 door Willem I, vorst van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. De Academies waren instrumenten van de macht en de machthebbers; voor de leden waren de Academies een middel voor sociale promotie en carrièreplanning.

De relatie met de politiek blijft tot vandaag belangrijk maar het karakter van die relatie is totaal veranderd.

- De Academies vormen netwerken die voor de Vlaamse politiek verantwoordelijken en hun entourage bijzonder nuttig zijn, temeer omdat de relevante bevoegdheden (cultuur, onderwijs en wetenschapsbeleid) volledig of nagenoeg volledig door de Vlaamse regering worden aangestuurd.
- Het Paleis der Academiën, waar de meerderheid van de Academies hun zetel hebben, ligt op enkele boogscheuten verwijderd van de machtscentra zoals het Martelarenplein, ‘de 16’ en niet te vergeten het Schumanplein of ‘de Berlaymont’. Het gebouw gelegen aan de Brusselse Hertogstraat is een uitgelezen plaats waar politici, vertegenwoordigers van middenveldorganisaties en van wetenschap, kunst en literatuur elkaar graag ontmoeten.
- De Academies zijn tot slot belangrijke organisaties voor de internationale uitstraling en diplomatieke relaties van Vlaanderen, de relaties met de Europese commissie, de internationale beroepsfederaties, belangengroepen.

5. Vernieuwing: Interdisciplinariteit en innovatie

Een laatste constante die ik in de ontwikkelingsgeschiedenis van de Academies zie, is de wil om te vernieuwen. Innoveren kan op verschillende wijzen gebeuren:

- door het ledenaantal uit te breiden en actief in te zetten op verjonging en diversiteit;
- door vertegenwoordigers van nieuwe disciplines aan te trekken of te benoemen;
- door nieuwe en vooral maatschappelijke thema’s aan te snijden en met elkaar te verbinden en deze op de publieke agenda te zetten;

- door nieuwe prijzen uit te reiken en hierover met alle mogelijke middelen te communiceren;
- door nieuwe publicaties in de markt te zetten: het Nationaal Biografisch Woordenboek in 1964, de reeks Standpunten van de KVAB, de standpunten en studies van de KANTL, en noem maar op;
- door een modern communicatiebeleid te voeren gericht op het bereiken van verschillende doelgroepen;
- door organisatorische initiatieven, de oprichting van commissies, gemengde werkgroepen met een geëxpliciteerd mandaat.

Zo werd in de schoot van de KVAB in de jaren 1980 een mensenrechtencomité opgericht – en ik citeer uit een gedenkschrift van eind vorige eeuw: ‘gezien de zorgwekkende toestand van de mensenrechten op wereldvlak en meer bepaald ook in de wetenschappelijke wereld, werd ook in de Academie voor Wetenschappen, in navolging van een groot aantal buitenlandse zusterinstellingen een comité opgericht dat zich bezighoudt met de verdediging van de mensenrechten vooral toegespitst op wantoestanden in de wetenschappelijke wereld’.

Dames en Heren, geachte collega's, beste Willy

Ik kijk met veel optimisme naar de toekomst van de Vlaamse Academies. Zo deze aan een aantal randvoorwaarden voldoen, zo zij hun maatschappelijke rol als ontmoetingsplaats voor diverse groepen in de samenleving opnemen, indien zij hun onafhankelijkheid bewaken en blijven inzetten op maatschappelijk engagement, interdisciplinariteit en vernieuwing, dan is de continuïteit verzekerd en kan u, geachte confrater, beste Willy, met veel tevredenheid en een gerust hart afscheid nemen.

Namens KVAB wens ik je het allerbeste toe. Ik dank u voor uw aandacht.

8.4.3 TOESPRAAK DOOR WILLY VANDEWEGHE, SCHEIDEND VASTE SECRETARIS

Waarde collega's
Geachte genodigden
Dames en heren

Na al die wijze en vriendelijke woorden, waarvoor zeer veel dank aan de diverse sprekers, zij het mij vergund daar nog enkele beschouwingen aan toe te voegen.

Een van die beschouwingen gaat over moedertaal. Als Vlaamse baby-boomer behoor ik tot die merkwaardige groep van mensen die over twee moedertalen beschikken. Er is de echte moedertaal, die van mijn moeder, het West-Vlaamse

dialect van Wingene, overigens ook de taal van de moeder van Guido Gezelle. Vreemd genoeg beschouw ik me echter ook als ‘native speaker’ van het Nederlands, de taal die vanaf de lagere school mijn tweede moedertaal werd.

Het is de liefde voor die taal die de rode draad is door mijn professionele leven. De reden dat ik Germaanse ben gaan studeren, de reden dat ik een proefschrift over de Nederlandse grammatica heb afgelegd, de reden dat ik in mijn actieve loopbaan Nederlands heb gedoceerd, de reden dat ik tot de Academie voor Nederlandse Taal en Letteren ben toegetreden. Let wel, taal én letteren! Want net dat maakt de Academie voor mij tot een fascinerende plaats: een zeldzaam forum waar taal- en letterkundigen, én vertalers, met elkaar in gesprek gingen en gaan, niet alleen de wetenschappers maar ook de creatievelingen, auteurs, dichters en vertalers. De Academie is voor mij de evenementenhal waar constant de taal gevierd wordt.

Ik vond het dan ook een eer voor het genootschap te mogen optreden als vast secretaris van het genootschap, de facto ook de CEO van de organisatie errond die met het acroniem ‘KANTL’ wordt aangeduid. Al moet ik eerlijk bekenen dat het in den beginne niet altijd en in alle opzichten ook een onverdeeld genoegen was. Dat had vooral te maken met de manier waarop de instelling door de overheid beheerd, of beter gezegd ‘niet beheerd’ werd. Goed, het gaat om een instelling onder koninklijke bescherming, opgericht eind negentiende eeuw, die een mijlsteen vormt in de geschiedenis van de Vlaamse ontvoogding. Die geassocieerd is met namen van intellectuele of artistieke reuzen als Streuvels, Gezelle, Loveling, De Vreese, Vercoullie, Van Mierlo, D’haen, Gilliams, Gysseling. De politiek is echter niet altijd zo onder de indruk van het gewicht van de geschiedenis, en de administratie van het departement Cultuur, waar deze Academie onder valt, was niet onverdeeld overtuigd van de noodzaak om een instelling optimaal te ondersteunen die zich behalve een cultureel ook een wetenschappelijk profiel aanmeet. Erkend moet daarbij worden dat de Academie in de tweede helft van vorige eeuw ook wel een enigszins besloten en op zichzelf betrokken karakter aangenomen, wat de beeldvorming niet ten goede kwam.

De Academie was zich eind vorige eeuw zelf ook levendig bewust geworden van de urgentie om haar maatschappelijke relevantie waar te maken. In de eerste decennia van de eenentwintigste eeuw zijn twee beslissende stappen gezet in de ontwikkeling van de Academie van een besloten genootschap naar een open en naar buiten kijkende organisatie. In het begin van de eeuw gebeurde dat met de stap naar publiekswerking en de oprichting van een Centrum voor Teksteditie en Bronnenstudie. De hoge ambities van het jonge en daadkrachtige team van het CTB werden gevoed door een eenmalige financiële injectie

die meebracht dat de KANTL zich met dit centrum op de kaart kon zetten van de actieve projectmatige wetenschapsbeoefening. Na deze eerste ‘uitbarsting’ van wetenschappelijke activiteit, profileerde de KANTL zich 15 jaar later nog eens opnieuw, nu in de culturele sfeer, met de Canon van de Nederlandse Literatuur uit Vlaams perspectief. Dit opmerkelijke exploot gaf de KANTL in de ogen van de minister de nodige credibiliteit om haar een nieuw decreet te gunnen waarmee ze haar werking kon verankeren, het ledenaantal uitbreiden en het bestuur professionaliseren. Dat laatste dankzij het feit dat er voor het eerst ook langere mandaten werden toegestaan aan voorzitter en ondervoorzitter.

Ik hou zeer goede herinneringen over aan de achtereenvolgende bestuursploegen, en met name aan die met de ‘drie musketiers: de organisatorische wonderboy Erik Vlaminck als voorzitter voor drie jaar, Frank Willaert als energieke en uiterst loyale ondervoorzitter, en de vaste secretaris. In die periode is de personeelswerking binnenstebuiten gekeerd, en werd de veeleer ambtelijke aanpak vervuild voor een responsabilisering van een uiterst flexibele en gemotiveerde personeelsploeg.

Ik hou zeer goede herinneringen over aan de samenwerking met de leden, die hun bijdrage leverden aan de werking door lezingen, literaire salons, lidmaatschap van jury’s en commissies, organisatie van colloquia enz.

Ik hou zeer goede herinneringen over aan de samenwerking met de partners van de Academie. Er zijn onze Brusselse zusteracademies, waaronder vooral de KVAB en daarbinnen de sectie Menswetenschappen. Er is de samenwerking binnen het geïntegreerd letterenbeleid, met Literatuur Vlaanderen, met Poëziecentrum, met het Teirlinckhuis. Ik noem apart Ghislain Duchateau, de immer actieve voorzitter van het Netwerk Didactiek Nederlands, die met deze Academie de zorg voor de taal en het onderwijs Nederlands deelt.

In wat ik maar de ‘buitenlandse betrekkingen’ zal noemen, waren er de peripetieën i.v.m. de dbnl, de digitale bibliotheek der Nederlandse letteren. Als mede-initiatiefnemer had de KANTL een vaste zit in de raad van bestuur, en je zou denken, wat een sinecure. Een paar keer per jaar naar Leiden, je luistert naar het verslag van de directie, je bespreekt de aandachtspunten voor de komende tijd, en klaar is Cees. Het pakte echter heel anders uit, aangezien net in die periode de dbnl-organisatie in zwaar weer kwam. De Nederlandse overheid had immers beslist dat dit initiatief dat uit de koker kwam van en getrokken werd door twee enthousiastelingen, ondergebracht moest worden bij de Koninklijke Bibliotheek van Den Haag in het kader van het plan ‘Digitale Bibliotheek Nederland’. Ik heb toen de ene crisisvergadering na de andere meegemaakt, de Nederlandse Taalunie gedroeg zich op dat moment als een

bokkige stier, er werden claims tegen de dbnl ingebracht om de onwillige directie de arm om te wringen.

Er was op een bepaald ogenblik het conflict tussen IVN en de NTU, toen de buitenlandse lectoraten gekort werden. Als lid van de Raad van Advies stond de KANTL zij aan zij met IVN om de belangen van de buitenlandse neerlandistiek te verdedigen.

En alsof dat nog niet genoeg was, maakte ik ook vanop de eerste rij de moeilijke transitie mee van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie dat moest vervellen tot een Instituut van de Nederlandse Taal. In goed overleg met Hans Bennis van het Meertens-Instituut en de toenmalige directeur ad interim van het INL is gezocht naar een formule die voor de gereputeerde instelling die ons het WNT heeft gegeven, weer zuurstof kon geven na een periode van mismanagement en persoonlijke drama's onder het personeel. Het was dan ook met veel genoegen dat ik Hans Bennis na z'n pensioen zag kandideren voor de leiding van het algemeen secretariaat van de Taalunie.

Ik noemde al de belangrijkste 'interne' partner, de personeelsploeg. Het was een plezier om met deze gemotiveerde ploeg samen te werken. Als een erfgoed-gericht genootschap vanuit zijn aard de neiging heeft naar het verleden te kijken, dan is het niet slecht dat er daarnaast vanuit de mensen die met beide benen in de culturele actualiteit staan, er ook naar heden en toekomst gekeken wordt.

Dames en heren

Ik kijk met dankbaarheid terug op mijn tijd als vast secretaris. Ik zie nu ook veel beter dan bij het begin de waarheid van de woorden van mijn voorganger Werner Waterschoot, die zei: 'vast secretaris is een mooi en eervol ambt'. Het is wat mij betreft ook heel verrijkend geweest, o.a. door de vele contacten en evenementen waar ik ambtshalve mee te maken had. Ik heb de samenwerking en het contact met de leden en ereleden altijd heel fijn gevonden. Ik heb het voorrecht gehad altijd met goede bestuurders te mogen samenwerken, en met een loyale personeelsploeg.

Ik ben heel blij en trots dat ik deze erfenis kan overdragen aan mijn opvolger, die ik heel veel geluk toewens.

8.5 TOESPRAKEN BIJ DE UITREIKING VAN DE PRIJS VAN DE KANTL VOOR POËZIE 2019

De prijs werd uitgereikt aan Ester Naomi Perquin voor haar poëziebundel *Meervoudig afwezig* (Van Oorschot, 2017).

8.5.1 LAUDATIO, UITGESPROKEN DOOR MIRIAM VAN HEE, JURYVOORZITTER

Geachte collega's, dames en heren, beste Ester,

De jury voor de vierjaarlijkse poëzieprijs van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren heeft tot taak elk jaar een prijswaardige poëziebundel te kiezen en om de vier jaar uit de geselecteerde bundels de meest prijswaardige bundel te bekronen. Alle vier de bundels van de huidige selectie hebben om verschillende redenen de jury kunnen bekoren. En, het zou niet fijn en fair zijn deze bundels niet te vermelden. In 2015 werd de bundel *De eindelozen* van Luuk Gruwez geselecteerd om zijn stilistische kwaliteiten en des dichters virtuoze talent om het aardse en het hemelse in troostrijke verzen te verbeelden. In 2016 werd *Ontsnappingsroutes* van Eva Gerlach genomineerd, waarin de dichteres de werking van het geheugen en de herinneringen onderzoekt, het begrip tijd probeert te definiëren en in mooie en prangende gedichten ontsnappingsroutes plant. In 2017 kon de poëzie van Ester Naomi Perquin, met name de bundel *Meervoudig afwezig*, de jury het meest bekoren, waarom, dat hoort u zo meteen. In 2018 tenslotte viel de bundel van Paul Demets, *De Klaverknoop* in de smaak bij de juryleden. Deze bundel viel op door zijn doorzichtige structuur, door authenticiteit en door de innerlijke gedrevenheid van de dichter.

Met de bundel *Meervoudig afwezig* is de meermaals bekroonde dichteres Ester Naomi Perquin niet aan haar proefstuk toe. Dit is haar vierde dichtbundel. Haar werk wordt zowel door poëzielezers, critici, als door juryleden gewaardeerd en dat is met dichters niet altijd het geval.

Misschien heeft dat te maken met het feit dat ze in haar poëzie, 'een taal die bij haar past' zegt ze zelf in een interview, 'nog steeds de neiging heeft verhalen te vertellen.' Zonder verhalen vindt ze het leven armoedig. (*Poëziekrant*, maart 2016) Die verhalende gedichten worden doorspekt met filosofische mijmeringen, met vragen, knappe, soms humoristische observaties. Is de titel van de bundel bijvoorbeeld niet een rake definitie van de staat waarin de moderne mens verkeert, die overal en altijd geïnformeerd kan en wil zijn, maar daardoor, en meer bepaald vanwege de media die zijn aandacht opeisen) steeds minder vaak volledig aanwezig is op de plek waar hij zich bevindt en voor de mensen die hem omringen.

Haar taal is vloeiend, ritmisch, zonder gezochte beeldspraak maar wel beeldend in het oproepen van taferelen. Ze is sterk in compositie, op het niveau van het gedicht maar ook op dat van de bundel. Een lichtvoetige toon doet het verdriet naar de achtergrond wijken.

Dit werk bestaat uit twee afdelingen. De eerste heet: ‘de delen’ met bijvoorbeeld gedichten over de boedelscheiding als twee mensen gaan scheiden, over de herinnering aan een dag aan zee. Veel gedichten zijn ‘echt gebeurd’, ze bevatten herinneringen, gesprekken, voorschriften, of ze gaan over problemen. In de tweede afdeling, ‘het totale’ genaamd, lijken de gedichten over belangwekkender, abstracter onderwerpen te gaan, God komt ter sprake (of beter, hij wordt ter verantwoording geroepen), het geluk, het vergeten. Twee prachtige gedichten gaan over de dood van de vader. Toch is dit geen ‘gemakkelijke’ poëzie, ze nodigt uit tot herlezing, omdat de verhalen vaak cirkelen rond wat er niet is, en dat verzwegene krijgt op die manier betekenis, vorm en belang.

Lijkt dat tweede deel belangwekkender, daar staat tegenover dat we in de beschrijving van de delen, de fragmenten, zicht op het geheel krijgen. Zo gaat de beschrijving van een zomerse dag in het park (met hollende honden, vlinders, spelende kinderen) naadloos over in het verbeelden van de ondergang, ja, het benoemen zelf van de dood, ik citeer: ‘En boven alles hing de dood waaraan je dacht alsof dat/ er al deel van was – wat achteraf bekeken altijd klopt./ Een vorm van ondergang, maar gloeiend/ als de volle zomerzon voor hij in zee verdwijnt’ (p. 34). Ester Naomi Perquin is niet bang van het grootse maar evenmin van het banale. Ze is niet bang om wetenschappelijke gegevens poëtisch te interpreteren. In haar gedichten krijgt het onhoudbare iets houdbaars. De dichteres slaagt erin anekdotes zo te vertellen dat ze bij de lezer een diep gevoel van ontredde teweeg brengen en hij of zij in een soort van mythische verwarring achterblijft. Zij weet in haar toegankelijke gedichten het persoonlijke met het algemene, het verleden met de actualiteit, het filosofische met het romantische te verbinden.

Daarom heeft de jury unaniem besloten de vierjaarlijkse poëzieprijs van de Koninklijke Academie voor Taal en Letteren uit te reiken aan Ester Naomi Perquin voor haar bundel *Meervoudig afwezig*.

8.5.2 DANKWOORD, UITGESPROKEN DOOR ESTER NAOMI PERQUIN

Waarde dames en heren, hooggeachte juryleden,

Als u denkt dat het moeilijk is om een dichtbundel te schrijven, dan moet u eens een dankwoord proberen. Voor wie het liefst iets schrijft dat langzaam

uitgepakt moet worden en gaandeweg genoten, is ‘dank’ een lastig woord. Dank. Dat klinkt als een bevroren biefstuk die in een badkuip valt – hoe oprecht je het ook uitspreekt. Ik ben bijzonder in mijn nopjes met deze prijs, om een veelvoud aan redenen. Ik zou de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren in het algemeen en de Academieleden in het bijzonder dan ook als eerste willen danken: Miriam Vanhee, Stefan Hertmans, Geert Buelens, Willy Spillebeen en Gwy Mandelinck. Ik hoop dat zij allemaal erg oud en ergerlijk gelukkig zullen worden en dat hun leven gevuld zal zijn met versgebakken brood en sappige vruchten.

Maar het werk dat door de juryleden bekroond is, is natuurlijk niet alleen van mij – ook daarom is een dankwoord eigenlijk tamelijk ingewikkeld. Niet alleen dien je je als laureaat af te vragen: wie dank ik? Maar ook: *namens wie?* Mijn poëzie bevat de weerslag van klanken en gezichten, van gebeurtenissen die wel of niet hebben plaatsgevonden, van ideeën en grappen die ik met anderen heb gedeeld. Een wildvreemde mevrouw die mij passeerde in de dierentuin, terwijl zij telefoneerde met haar werk en daarom haar dochtertje niet hoorde roepen ‘olifanten, olifanten!’ en er zodoende op twee plaatsen tegelijkertijd *niet* was, werd daarmee de leverancier van de titel *Meervoudig afwezig*.

En dan het schrijven zelf, een indirect gevolg van het feit dat ik een moeder heb die hoopte dat ik Annie M.G. Schmidt dan wel Godfried Bomans zou worden – maar die me gelukkig nooit kwalijk heeft genomen dat ik mezelf werd. Een moeder die al mijn kinderpaniek en angsten, klein en groot leed, poëzie en platheid een bedding wist te geven door na elk relaas te zeggen: ‘Nou, je bent in ieder geval niet sáái.’

Ook is mijn eigen werk het gevolg van de aanwezigheid van alle uitmuntende, idiote, scherpzinnige of gevoelige zielen in mijn boekenkast en in mijn bestaan. De dichters die ik las en die ik verstond, of juist helemaal niet verstond. Waar ik over de vloer kwam, die ik van een afstandje bezichtigde of naar wie ik een cactus vernoemde. De dichters die in mij rond bleven zingen. Al die bejubelde woorden en stukgelezen bundels en al die welluidende, merkwaardige stemmen, allemaal hebben ze mij in beweging gebracht. Als je het zo bekijkt, vraag je je af of achter dit spreekgestoelte niet een heel gezelschap hoort plaats te nemen, in plaats van één dikkerdje.

Dan ben ik ook nog zo gelukkig een redacteur te hebben die ik, net zo lang tot hij er kotsmisselijk van wordt, de hemel in kan blijven prijzen. Menno Hartman. ‘Wat vreselijk,’ schreef ik Menno ergens in het proces van ordenen en herschrijven. ‘We lijken wel een getrouwd stel.’ ‘Helemaal niet,’ schreef hij terug, ‘jij lijkt nooit op een getrouwd stel. Ik trouwens ook niet.’

Maar dat was toen – en inmiddels kunnen we toch stellen dat ik meer dan ooit een getrouwd stel lijkt, mede dankzij mijn onthutsende omvang en de man die daaraan – en aan mijn dichterschap – een onmisbare bijdrage heeft geleverd. Het is voor niemand leuk om met een dichter te eindigen, daar moeten we eerlijk over zijn, maar hij draagt zijn lot voorbeeldig sinds hij door onze gemeenschappelijke vriend Piet Piryns in mijn armen werd gedreven. Hij drinkt er tegenwoordig zelfs nauwelijks meer bij. Mijn slimme, geestige, meest verdraagzame man, naar wie ik nog graag met enig ongelooft mag kijken: Michaël Stoker.

Afijn, u begrijpt: dank is nogal een klein woord, om zoveel te bevatten. Het is een krappe broodtrommel waar een reusachtige, uit meerdere verdiepingen bestaande taart in zit. En zo is het uiteindelijk ook met poëzie. Er komen dingen tevoorschijn uit gedichten die je er zelf nooit zelf zou hebben ingekregen. Daarvoor ben ik de poëzie nog dagelijks erkentelijk.

8.6 TOESPRAKEN BIJ DE UITREIKING VAN DE PRIJS VAN DE KANTL VOOR LITERATUURSTUDIE 2019

De prijs werd uitgereikt aan Linde De Potter voor haar proefschrift *Elk zijn genre, elk zijn Claus: Hugo Claus en de populaire verhaalcultuur*.

8.6.1 LAUDATIO, UITGESPROKEN DOOR ANNE MARIE MUSSCHOOT, JURYVOORZITTER

De jury van de vierjaarlijkse wetenschappelijke prijs moderne literatuurstudie, met name Hugo Brems, Piet Couttenier, Arie-Jan Gelderblom en ikzelf als verslaggever, stond voor een moeilijke taak en een al even moeilijke keuze. Om dit toe te lichten is het goed even te kijken naar de voorgeschiedenis van de prijs, die tot 2015 werd toegekend op grond van inzendingen. De Academie zelf schreef een prijsvraag uit, die werd bekendgemaakt in de verschillende universiteiten via de zogenaamde ‘ad valvas’. De antwoorden op deze vraag werden aanvankelijk zelfs anoniem (en onder pseudoniem) ingediend. De Academie richtte zich op die manier via de promotoren vooral tot jonge, net, of nog net niet, gepromoveerde onderzoekers.

Bij de reorganisatie van de zeer ingewikkeld geworden academische prijzenpot werd deze procedure afgeschaft en bleef alles open: bij de prijzen nieuwe stijl horen geen prijsvragen, geen inzendingen en al helemaal geen anonimiteit. Dat leek eenvoudig en dat is het ook, maar de nieuwe werkwijze legt een grote last en verantwoordelijkheid bij de jury, die nu zelf prospectie moet doen in het veld, op zoek naar excellente wetenschappelijke studies. Om dit ietwat

klaaglijke verhaal kort te maken: wij, de jury van dit jaar, hebben een groslijst aangelegd van vijftien studies, verschenen in de jaren 2015, '16, '17, en '18, en we zijn aan het lezen gegaan. Een 'sinecure' die alvast laat zien dat het toch niet zo slecht gesteld is met de neerlandistiek als vandaag kan worden geconstateerd, vooral nu de studentenaantallen slinken en op sommige plekken het onderwijs Nederlandse Letterkunde zelfs gewoon wordt afgeschaft.

Was de selectie van die vijftien moeilijk, de verdere selectie was nog lastiger, tot we hebben beslist om rekening te houden met de voorgeschiedenis van de prijs en de voorrang hebben gegeven aan jonge promovendi of gepromoveerden. Zodoende willen we aan onze waardering ook een aanmoediging koppelen voor een onderzoeker die aan het begin staat van zijn of haar wetenschappelijke carrière. Maar dan nog bleven er drie studies over, waarvan we de verdiensten tegenover elkaar dienden af te wegen. Voor de laatste twee was er lange twijfel: ze waren, zoals men zegt, 'elkaar waard'.

Waarom heeft de jury dan uiteindelijk, unaniem, met een lichte voorkeur gekozen voor het proefschrift van Linde De Potter, *Elk zijn genre, elk zijn Claus. Hugo Claus en de populaire verhaalcultuur*, verdedigd in Gent in 2017. Promotor was Yves T'Sjoen, de belangrijke, volgens het dankwoord 'onovertroffen' leden van de begeleidingscommissie waren de Leuvense collega's Dirk De Geest en Bart Vervaeck. Om onze argumentatie te verduidelijken verwerk ik in het hierna volgende rapport de opmerkingen en aantekeningen van mijn collega's juryleden.

De dissertatie van Linde De Potter is een rijke, vernieuwende en inspirerende studie die ruimte creëert voor verder vergelijkbaar onderzoek en projecten in het onderwijs. Ze vormt een substantiële bijdrage tot de Clausstudie en excelleert door durf en originaliteit. In de Inleiding wordt gesteld dat in de Clausstudie tot dusver de nadruk werd gelegd op het raadselachtige van het oeuvre, dat door zijn sterk intertekstuele karakter moeilijk toegankelijk zou zijn voor de 'gewone' lezer en vooral voor erudiete lezers en intellectuele fijnproevers is geworden. De Potter maakt komaf met het algemeen aanvaarde, dominante Clausbeeld als dat van de hermetische Grote Intertekstueel en stelt een totaal andere benadering voor, die haar inspiratie put uit de populaire verhaalcultuur en Claus weer 'leesbaar' moet maken. Dit plan is zonder meer ambitieus, maar het wordt met bravoure uitgevoerd. Ze toont aan dat diverse populaire genres in de onderzochte teksten van Claus resoneren én een bewerking ondergaan: Claus herinnert aan de populaire genres maar ondervraagt ook de conventies ervan.

De populaire genres vormen niet alleen een focus, ze worden ook ingezet als interpretatief instrument of als 'leesbril'. Er werd gekozen voor vijf gevalstudies: *Omtrent Deedee* (1963) met als aanzet *De metsiers* (1950), Dorothea

van Male, *Schola nostra* (1971), *Het jaar van de kreeft* (1972) en *Onvoltooid verleden* (1998), respectievelijk geanalyseerd vanuit de ‘zoeklichten’ streekroman, meisjesboek, liefdesroman en misdaadroman. De corpuskeuze, de centrale concepten en de leesmethode worden zorgvuldig, stap voor stap toegelicht en verantwoord, zelfs gesitueerd in de geschiedenis van de methodes. Deze methodologische verantwoording is helder, vlot geschreven en daardoor zeer leesbaar, op het eerder saaie (korte) stuk na over genretheorieën in het algemeen.

De theoretische fundering van de hoofdstukken is dus zeer stevig. Ze zijn niet allemaal van hetzelfde niveau, maar ze geven wél allemaal een overtuigende analyse van Hugo Claus’ spel met of hantering van genreconventies. Ze getuigen van een doortastende greep op de stof. De juryleden bewonderen unaniem de spanning waarmee de hoofdstukken zijn opgebouwd en naar een afronding worden gevoerd. Volgens sommigen leest het boek zelfs als een detective, anderen wijzen vooral op de vele aanknopingspunten voor nieuwe opdrachten en verdere verkenningen.

Linde De Potter is ook een zeer zelfbewuste lezer. Ze ontwikkelt de idee van een literaire tekst als een proces van ‘circulatie’ en ‘onderhandeling’ met de lezer. Zelf neemt ze in deze zeer eigentijdse visie op literatuur een positie in als lezer die op reis gaat in Clausland of Clausitanië, waarbij ze nieuwe landschappen en streken verkent, geleid door een kompas dat een route uitprobeert. De voorstelling is poëtisch (hoewel niet door iedereen op dezelfde manier gewaardeerd, moet ik er aan toevoegen), maar tegenover het methodologische zelfbewustzijn waarmee ze duidelijk afstand neemt van sommige bekende specialisten (finaal ook zeker van de intertekstueel Paul Claes), staat ook – op andere plaatsen – een even nadrukkelijke bescheidenheid, ook en vooral tegenover gerenommeerde specialisten in het Claus-vak.

Hoe dan ook, de jury is tot de conclusie gekomen dat De Potter enkele interessante, verrassend nieuwe analyses presenteert, die bovendien telkens worden aangeboden in een uitgebreide dialoog met de eigentijdse én latere receptie van de werken. De analyses volgen een klassiek patroon (met tijd, ruimte, personages enz.) maar blijken uiteindelijk wel volgens een fundamenteel alternatieve leesmethode ontwikkeld te zijn.

Bijvoorbeeld: het historisch typologisch overzicht van het genre of de genrebenadering ‘misdaadroman’. Zeer spannend is de trapezedans om in balans te blijven tussen voyeurisme en onderzoek naar tekstgenese, tussen biografie en editietechniek, in het hoofdstuk over het *Kladboek* achter *Het jaar van de kreeft*. Alle juryleden waren ook zeer onder de indruk van de ontrafelingen

van het boek *Schola nostra* door Dorothea van Male, alias Hugo Claus, nog gevolgd door enkele genetisch-kritische verkenningen die de bevindingen uit de tekstanalyses versterken. De analyse van dit boek als een ‘hybride’ mystificatie, als een experimentele roman die gestructureerd is als manuscript- of editeursfictie, die dus niet een poëziebundel is maar een roman die een dichtbundel bevat (p.140), is een nog meer uitgediepte en bewerkte versie van een artikel dat al eerder, in 2015, de herschrijfp praktijk van Claus beschreef en werd gepubliceerd in het tijdschrift *Nederlandse letterkunde*.

Hebben wij ook dingen gemist? Jazeker, hier en daar kon nog een andere draad worden opgepakt, maar dat is dan ook het bewijs van de verrassende veelheid van wat hier wordt aangeboden. Dit is vooral een *rijke, veelbelovende studie*. Genregeschiedenis en -conventies, receptie, tekstgenese, paratekst, intertekstualiteit, biografie, de Clausstudie, het komt allemaal aan bod in goede dosering: een rijkdom die recht doet aan het rijke schrijverschap van Claus. We kunnen Claus nu ook anders gaan lezen.

8.6.2 DANKWOORD, UITGESPROKEN DOOR LINDE DE POTTER

Het is een eer en een bijzonder genoegen hier op de Open KANTL in deze indrukwekkende zaal te staan. Dat hangt niet alleen samen met de gelegenheid van vandaag, maar ook met heel wat mooie herinneringen. In deze ruimte gaf ik als student ooit mijn eerste presentatie – over Hugo Claus. Het is ook de plaats waar ik eind december 2017 mijn proefschrift verdedigde, getiteld *Elk zijn genre, elk zijn Claus. Hugo Claus en de populaire verhaalcultuur*.

Claus en de populaire verhaalcultuur – het is een combinatie die op het eerste gezicht niet erg voor de hand ligt. Het oeuvre van Claus staat immers bekend als ‘Literatuur met een grote L’ – literatuur die een centrale plaats inneemt in onze canon, zoals u allen weet – en de academische aandacht ervoor is overeenkomstig die canonicke status. De grote waardering voor Claus’ werk heeft veel te maken met de rijkdom aan betekenislagen erin. Die eigenschap heeft ervoor gezorgd dat het oeuvre een dankbare casus was voor het intertekstualiteitsonderzoek en hoofdzakelijk geïnterpreteerd is vanuit de klassieke mythologie, de bijbel en de wereldliteratuur. Claus is de geschiedenis ingegaan als een ‘devotissimus et doctissimus doctor’ (Jean Weisgerber) – ‘De Grote Intertekstueel’ (Geert Buelens).

De intertekstuele benadering van Claus’ oeuvre is heel vruchtbaar gebleken, maar ze heeft ook neveneffecten met zich meegebracht. Een belangrijk probleem is dat deze methode er, paradoxaal genoeg, toe heeft geleid dat het oeuvre steeds *complexer* werd. Zo kreeg Claus’ werk het imago van een raadsel voor ingewijden: een oeuvre dat zonder de sleutels van de *Mythe* en de

Canonieke Literatuur ontoegankelijk zou zijn. Zodoende werd het oeuvre in de praktijk steeds minder leesbaar en werd eruditie een handicap.

Exemplarisch is de volgende reactie van *De Morgen*-criticus Jos Borré bij de publicatie van *De zwaardvis*, het Boekenweekgeschenk 1989. Claus schreef het misdaadverhaal in opdracht, voor een breed publiek van literatuurliehebbers. Zo werd het echter niet opgevat door de recensent: 'Ik vrees dat het weer een klus voor [Clauskenner] Paul Claes zal zijn. Zonder zijn ontzaglijke voorkennis van de kleinste details uit de wereld van de myten en zijn bereidheid om lezen te beschouwen als een vorm van ontcijferen, kom je er niet'.

De indruk dat Claus' werk te moeilijk of ontoegankelijk zou zijn, leeft ook vandaag bij veel lezers. Nochtans heeft de literatuurgeschiedenis aangetoond dat zijn werk ook een breed publiek van literatuurliehebbers kon bekoren. Zo zijn verschillende romans van Claus echte verkoopsuccessen geworden, zoals *De Metsiers* (1950), *Het jaar van de kreeft* (1972) en *De geruchten* (1996). Titels als *De koele minnaar* (1956) en *Het verdriet van België* (1983) zijn zelfs als uitdrukkingen in het Nederlands terechtgekomen. Dat publieke succes geeft al aan dat Claus' oeuvre dus wel degelijk meer moet zijn dan een doorwrochte intertekstuele puzzel voor specialisten alleen.

Daarnaast staat Claus bekend als een speler, voor wie vormenrijkdom en generische grensoverschrijdingen en de vermenging van het hoogstaande en het banale eerder de norm dan de uitzondering zijn. Dat wordt ook duidelijk in uiteenlopende werken: *Het jaar van de kreeft* wordt geafficheerd als een roman- ce, de *Groene ridder*-verhalen (1973) herinneren aan het genre van het jongensboek en parodiëren genres als de western, het ridder- en het reisverhaal.

Claus zelf stelde ooit: 'Ik offereer niet één praline, maar een doos vol. De lezer kan kiezen welke hij de mooiste vindt.' In Claus' oeuvre is er kennelijk voor elk wat wils. 'Elk zijn genre', dus. En hoewel de Clausstudie de veelzijdigheid van het oeuvre en de aantrekkelijkheid ervan voor verschillende soorten lezers weliswaar heeft erkend, heeft ze er merkwaardig genoeg nauwelijks iets mee gedaan.

In mijn proefschrift heb ik daarom voor een alternatieve benadering gekozen. Ik ging niet op zoek naar specifieke erudiete interteksten, maar onderzocht wat het potentieel is van populaire verhaalgenres voor de analyse en interpretatie van Claus' romans. Daarvoor ben ik niet vertrokken van de traditionele visie op literatuur als een vorm van communicatie waarbij een auteur optreedt als zender van een monolithische boodschap, namelijk de literaire tekst, die dan door de ontvanger, met name de lezer, moet worden gedecodeerd. Ik geloof namelijk dat we literatuur beter kunnen beschouwen als een dynamisch systeem waarin culturele materialen, zoals literaire teksten, maar ook literaire genres, circuleren. Die culturele materialen zijn het object van een continue

onderhandeling tussen de lezer, de auteur, uiteraard de tekst zelf, en het veld waarin de onderhandeling plaatsvindt. De lezer krijgt in mijn benadering dus een veel actievere rol.

Die dynamische kijk op literatuur impliceert dat de populaire genres waarover ik spreek evenmin stabiele kaders zijn, maar wel open categorieën die constant onderhandeld worden. Ze zijn, in hun meest prototypische vorm, weliswaar sterker gebonden aan vaste formules en conventies – denk aan liefdesromans, misdaadromans, sciencefiction – maar dat maakt ze niet per se minder interessant of waardevol. Ik beschouw die populaire genres als dat deel van de literaire productie dat aansluiting zoekt bij de smaak van het brede publiek.

De populaire verhaalcultuur fungeert in mijn studie dus als focus maar ook als een leesbril, die het mogelijk maakt om voorheen onopgemerkte fenomenen voor het voetlicht te brengen. Twee grote vragen staan centraal. Ten eerste: wat levert het op om Claus' romans vanuit het perspectief van een populair genre te benaderen? En ten tweede: in hoeverre stelt dit populaire perspectief het begrip van Claus' romanoeuvre bij?

De romans in het corpus analyseerde ik volgens een beredeneerd gekozen leeskader. *Omtrent Deedee* (1963) las ik als een streekroman, waarbij *De Metsiers* (1950) als opstap fungeerde. Dorothea van Male, *Schola Nostra* (1971) verbond ik met het genre van het meisjesboek. *Het jaar van de kreeft* (1972) interpreteerde ik vanuit het perspectief van de liefdesroman en *Onvoltooid verleden* (1998) las ik als een misdaadverhaal. Die selectie laat al zien hoezeer variatie troef is in Claus' oeuvre – *Omtrent Deedee* is door de Clauskritiek als een typevoorbeeld van de auteurs' intertekstuele schriftuur bejubeld, terwijl *Schola Nostra* als een hermetische gedichtenbundel is weggezet. *Het jaar van de kreeft* is dan weer hoofdzakelijk beoordeeld als een banaal liefdesromanetje en *Onvoltooid verleden* is gelezen als een rechtlijnig misdaadfeuilleton.

Wat levert die methode nu eigenlijk op, vraagt u zich misschien af? Door voor het eerst de populaire dimensie van Claus' romans op een systematische manier te analyseren, brengt mijn proefschrift een belangrijke correctie aan op de Clausstudie. Het biedt een genuanceerder beeld van het oeuvre en de ontvangst ervan. Mijn studie verheldert daarnaast het fenomeen van de generische hybriditeit van Claus' romans die niet alleen tussen maar ook binnen teksten bestaat.

Bovenal echter presenteert mijn boek een reeks leesbrillen die voor veel lezers wel bekend en hanteerbaar zijn en opent het dus een alternatieve toegangsweg om Claus' romans – en die van andere auteurs – te lijf te gaan. Zo geef

ik Claus, hopelijk, een beetje terug aan zijn publiek. Ik geef u een summier voorbeeld uit *Schola Nostra*. Het luxueus uitgegeven boek lijkt op het eerste gezicht een wetenschappelijke editie van een reeks gedichten van het schoolmeisje Dorothea van Male, bezorgd en geannoteerd door Hugo Claus. De gedichten handelen over de kostschoolaangelegenheden van Dorothea en worden gevolgd door een reeks pikante tekeningen met een duidelijk lesbische en sadomasochistische insteek. Toen het boek in 1971 verscheen, wist de kritiek niet wat ermee te doen: men was het er grotendeels over eens dat achter Dorothea Claus zelf schuilging, maar daar bleef het bij en het boek werd weggezet als een curiositeitenkabinet. En dat was dat.

Het boek krijgt echter zin wanneer we het niet beschouwen als een poëzie-editie maar als een experimentele roman waarin het personage Hugo Claus een poëziemanuscript in handen krijgt van de jonge vrouwelijke dichter Dorothea van Male. Claus past hier dus de kunstgreep van de manuscriptfictie toe – een beproefd literair recept. In *Schola Nostra* fungeert de historie van het gevonden manuscript als een kader voor het verhaal dat in het manuscript zelf tot leven komt. Maar dan duikt een nieuw probleem op, want *Schola Nostra* bevat geen klassiek manuscript van een verhaal. Het is een bonte verzameling van gedichten en foto's, kladjes, briefjes en zo meer. Bovendien voegt de uitgever Hugo Claus een hele reeks dubieuze commentaren toe, waarmee hij het verhaal op allerlei manieren binnendringt. Hij geeft bijvoorbeeld de gedichten op eigen houtje titels en hij blijkt ook een heel eigen agenda te hebben. Zo verklaart hij eerst: 'het is beslist mijn bedoeling niet om een analyse of een interpretatie te geven van dit werk. [...] ik mis de kritisch-essayistische deugden die deze gedichten eer zouden aandoen'. Later weerhoudt die vaststelling hem er echter niet van om botte kritiek te geven: Dorothea's dichterlijke regels zijn volgens hem namelijk 'ontstaan uit complexiteit, fabulieren en zelfs slordigheid in de uitbeelding' (63) en haar 'rudimentaire kennis van een fenomeen' leiden tot 'arrogant-simplistische oordelen' die hem mateloos irriteren.

De uiteenlopende 'bronnen' in *Schola Nostra* zijn op zichzelf moeilijk te interpreteren. Wie het boek echter bekijkt door de leesbril van het meisjesboek, ziet, stukje bij beetje, het verhaal ontstaan waarin de *coming of age* van het kostschoolmeisje Dorothea wordt verteld. De gedichten, die titels dragen als 'Na het examen Duits', en 'Staatshuishoudkunde', laten zich lezen als episodes in een meisjesboek. In de gedichten beticht Dorothea haar vriendin van spieken en geplaag, elders gaat de bel, en nog elders noteert het kostschoolmeisje: 'Aan het groeten herkent men zowel een leerlingen van fijne vormen als van een gebrekkige opvoeding'.

Die thematiek herkennen veel lezers natuurlijk wel van de vele meisjesboeken die in de vorige eeuw verschenen zijn. Het zijn vaak verhalen over een charmante *tomboy*, een jongensachtig meisje, dat met vallen en opstaan uitgroeit tot een verstandige jonge vrouw die klaar is voor het burgerlijke huwelijksleven. Het is een patroon dat in erg veel verhalen zit, van *Sara Burgerhart* tot Maria Rosseels *Spiegelhelken* en de beroemde Nederlandse reeks over Joop ter Heul en haar vriendinnen, die een staalkaart biedt van de schoolmeisjestypen: het nuffige meisje, het brutale meisje met het gouden hart, enzovoort. Ook *Schola Nostra* voert zo een reeks typische personages op: een groep schoolmeisjes met uiteenlopende karakters, de obligate autoritaire schooldirecteur annex biechtvader Kanunnik C., enkele nonnen. Dorothea's verhaal ontwikkelt zich evenwel langs alternatieve paden, want het schoolmeisje weigert zich te conformeren aan het burgerlijke verhaalpatroon. Zo beproeft ze onder andere de lesbische liefde met haar vriendinnen, wat ze in het gedicht 'Handwerken' nogal plastisch en tegelijk hoogdravend omschrijft: 'haar handen vonden in mijn heimelijk knoopwerk hun spijs'. Voorts beschuldigt ze de Kanunnik, die ze karakteriseert als de 'meester van ons nat herbarium' uiteindelijk van grensoverschrijdend gedrag. Uiteindelijk wordt ze van de kostschool verwijderd en gaat ze een artistiek leven leiden, dat erg veel parallellen vertoont met dat van Claus zelf. En zo wordt *Dorothea van Male* * *Schola Nostra* ook een mystificatie waarin de lezer op elke bladzijde schimmen van de auteur Claus ziet opduiken.

Geachte leden van de jury, dames en heren,

Hugo Claus heeft zich op velerlei manieren beklagd over de gebrekkige receptie van zijn werk. Onsterfelijk is zijn poëtische klacht dat hij verzen schreef voor twaalf lezers en een snurkende recensent. En hoewel daar in Claus' geval niets van klopt, toont zijn klacht wel een herkenbare bekommernis.

Vandaag mag ik mij gelukkig prijzen dat mijn proefschrift enkele bijzonder eminente, en heel wakkere, lezers heeft gevonden. Ik wil de leden van de jury, Hugo Brems, Piet Couttenier, Arie-Jan Gelderblom en Anne Marie Musschoot, van ganser harte danken voor hun diepgaande lectuur van mijn proefschrift, voor deze prachtige bekroning en voor de aansporing om in de toekomst nieuwe literatuurwetenschappelijke wegen te verkennen. Ik kom nu niet meer zo onbeslagen aan de start als zes jaar geleden. Ik neem ontelbare zaken mee, die ik heb geleerd van heel wat mensen die van dichtbij bij mijn onderzoek betrokken waren, met name mijn promotor Yves T'Sjoen, Lars Bernaerts en Clausspecialist Georges Wildemeersch, en in het bijzonder de leden van de begeleidingscommissie Dirk De Geest en Bart Vervaeck, die ontzettend veel voor mijn onderzoek hebben betekend. Deze prijs is ook hun verdienste. Mijn grootste dank daarvoor.

Tot slot. Ik heb niet alleen erg veel geluk gehad met mijn lezers, mijn entourage in het onderzoek en daarbuiten, maar ongetwijfeld ook met mijn onderwerp. Ik keer nog steeds erg graag terug naar het onovertroffen Clausitanië, het universum van Claus. Want dan doemt ineens een nieuw landschap aan de horizon op, of blijkt een kronkelpaadje bij nader inzien een toegangspoort tot alweer een ander gewest dat is opgetrokken uit dat intrigerende, speelse Clausiaans. Er is steeds iets nieuws te ontdekken in Clausitanië, en elk vindt er zijn genre. Er is voor elk een Claus.

8.7 STANDPUNTEN EN MENINGSVORMING

8.7.1 STEUNBETUIGING AAN HONGAARSE ACADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

De KANTL betuigt haar steun aan de Hongaarse Academie van Wetenschappen (MTA). Ze drukt haar bezorgdheid uit omdat de Hongaarse regering de wetenschappelijke instellingen in Hongarije, en meer in het bijzonder de Hongaarse Academie van Wetenschappen, aan directe regeringscontrole probeert te onderwerpen.

De Hongaarse zusteracademie van de KANTL stond tijdens de voorbije decennia garant voor de kwaliteit en de vrijheid van het wetenschappelijk onderzoek in Hongarije. Plannen van de Hongaarse regering van Viktor Orbán dreigen de MTA nu te marginaliseren en haar onderzoeksinstituten te reduceren tot een speelbal van politieke willekeur.

De KANTL oordeelt dat die plannen een bedreiging vormen voor de vrijheid van het onderzoek, die nochtans de onmisbare motor van wetenschappelijke creativiteit is, en een essentieel onderdeel van een open samenleving.

De KANTL betuigt haar steun aan de MTA in een open brief aan László Lovász, voorzitter van de Hongaarse Academie van Wetenschappen. De tekst van de brief wordt hieronder weergegeven.

To the President of the Hungarian Academy of Sciences
Professor László Lovász

Ghent, 13th February 2019
Dear Professor Lovász,

The attempts of the Hungarian government to submit scientific institutions in Hungary – and the Hungarian Academy of Sciences in particular – to direct government control is the subject of increasing concern amongst the Royal Academy of Dutch Language and Literature.

Over the past decades your Academy has guaranteed and embodied the quality and freedom of scientific research in Hungary. As an autonomous institution led by excellent researchers, you assume(d) the management and quality of an impressive network of research institutes, harbouring many thousands of researchers covering a diverse array of disciplines and topics.

The plans of the Hungarian government threaten to marginalize the Academy, and its research institutes are at risk of falling prey to political arbitrariness. These plans are a threat to the freedom of research that is both the vital and indispensable driving force behind scientific creativity, as well as an essential prerequisite for an open society.

As an Academy for Language and Literature with linguists, literary scholars and authors in our ranks, we are particularly concerned about the future of the Humanities and academic freedom in your country.

On behalf of the Royal Academy of Dutch Language and Literature, we pledge our solidarity with your Academy in this difficult moment. We will do the utmost to draw attention in our country to your current important struggle.

Yours sincerely,

On behalf of the Royal Academy of Dutch Language and Literature

Leen van Dijck (President)

em. prof. dr. Frank Willaert (Vice President)

em. prof. dr. Willy Vandeweghe (Permanent Secretary)

prof. dr. Wim Vandenbussche (Member of the Board of Governors)

Erik Vlaminck (Member of the Board of Governors)

dr. Bert van Raemdonck (Director)

8.7.2 STANDPUNT N.A.V. DE AFSCHAFFING VAN ‘LITERATUUR EN SAMENLEVING: NEDERLANDS’ AAN DE VU AMSTERDAM

De Vrije Universiteit Amsterdam besliste om de bacheloropleiding Nederlands stop te zetten. De Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren is verbijsterd en verontwaardigd over deze beslissing.

De afdeling neerlandistiek aan de Vrije Universiteit Amsterdam droeg in bepalende mate bij tot de diversiteit van het vakgebied in de lage landen, maar wordt nu enkel en alleen op basis van economische argumenten opgeheven. Het is, zo heet het, ‘voor de faculteit financieel niet haalbaar om de afstudeer-richting nog langer in stand te houden.’

In haar publieke communicatie rond ‘profiel en missie’ beroept de Vrije Universiteit Amsterdam zich op ‘vrij zijn van commercie’, en op het verder kijken dan het eigenbelang. Hoe ze haar argumentatie om de bacheloropleiding Nederlands af te stoten daarmee rijmt, valt moeilijk te begrijpen.

Voor de KANTL is en blijft de afschaffing van een universitaire opleiding neerlandistiek in het Nederlandse taalgebied onaanvaardbaar. Kennisinstellingen hebben de plicht om hun maatschappelijke zending te bewaken en bewaren, en dat geldt onverminderd als het de studie van de eigen taal en cultuur betreft.

‘Alles van waarde is weerloos’ wist de dichter Lucebert. Dat studenten voortaan niet meer terecht kunnen op de Vrije Universiteit Amsterdam voor een diepere analyse van die regel, is intriest.

8.7.3 OPINIETEKST OVER DE ‘CRISIS’ IN DE NEERLANDISTIEK, VERSCHENEN IN
REKTO:VERSO, DOOR FRANK WILLAERT, ONDERVOORZITTER

De neergang van de neerlandistiek? De kranten staan er deze weken vol van. Vol van onheilstijdingen. Vanwaar zoveel crisisgevoel? In de praktijk bloeit de studie van het Nederlands als nooit tevoren. Nu het onderwijs nog ...

‘Het klopt dat leerlingen niet langer geïnteresseerd zijn in Vondel en in spelling’, aldus een leerkracht Nederlands in *De Standaard* van 26 februari. De spelling kan hij nog redden dankzij een *De Slimste Mens*-achtig format; Vondel komt in zijn verdere verhaal niet meer voor. Hopeloos verouderd allicht, niet van deze tijd.

Niet van deze tijd? Vondel, die voor de waarheid opkwam wanneer het verstandig was te zwijgen? ‘*Dies roemt men hem voor wijs, die vinger op den mond leit. O kon ik ook die kunst ...*’ Vondel, die godsdienstfanatici en hun heilsstaat de wacht aanzei? ‘*Wat meet gij u dan toe, o zotte leugen-preker! O gans verdwaald tiran! schijnheilig stof en slijk!*’ Hoezo, niet van deze tijd?

Ook een les over spelling kan aanleiding zijn tot reflectie over onze maatschappij. En natuurlijk kan het geen kwaad om leerlingen met een leuke quiz de regels van de spelling bij te brengen. Maar mag het iets meer zijn? Een beetje inzicht in de redenen waarom onze maatschappij zoveel belang hecht aan een letter meer of minder? Wat uitleg wanneer en waarom we volgens vaste regels zijn gaan spellen? De vraag stellen of een gedigitaliseerde wereld hier op den duur geen verandering in zal brengen?

Zo kan een les over spelling ook aanleiding zijn tot reflectie over onze maatschappij, en over de rol van de spelling daarin. Kritisch leren denken, dat is toch wat ons onderwijs hoort te doen?

Zo'n onderwijs vraagt natuurlijk om goed geschoolde leerkrachten, die vanuit hun surplus aan kennis inspirerend les kunnen geven. Leraren die op eigen kompas kunnen varen, en daar ook het vertrouwen voor moeten krijgen. Want voor elke goede leraar geldt dat hij of zij eigenlijk zelf het programma is.

Wie op een bepaald ogenblik het geluk heeft ervaren gefascineerd te raken door scheikunde, geschiedenis of Nederlands, herinnert zich bijna altijd die onderwijzer, die leraar, die op een beslissend moment de poort openduwde – nee, niet naar de eigen leefwereld, maar naar wat nog onbekend was, en nieuw.

Rijk onderzoek

Daarom is de tanende aantrekkingskracht van de neerlandistiek ook zo erg. Want het helpt zeker niet, zoals soms te horen is, om te roepen dat elke leraar ook een leraar Nederlands is. De neerlandistiek is een vak met een rijke traditie én met allerlei pas ontgonnen territoria en onvermoede passerelles naar andere wetenschapsgebieden, de exacte wetenschappen zeker niet uitgezonderd (zie Freek Vandevelde in *De Standaard* van 28/02).

Laten de neerlandici zichzelf en de gemeenschap niet aanpraten dat hun vak in crisis is. Integendeel, het bloeit als nooit tevoren. Nog maar pas leverde de neerlandistiek een prachtige literatuurgeschiedenis in tien delen af. Van weinig talen is de woordenschat en de zinsbouw grondiger beschreven dan van het Nederlands. Een zeer groot deel van de Nederlandse literatuur, van *Hebban olla uogala* tot heden, en heel veel onderzoek daaromheen, is gratis toegankelijk op de website van de Digitale Bibliotheek van Nederlandse Letteren.

Neerlandici en musicologen uit Noord en Zuid brachten in de Nederlandse Liederencbank ruim 175.000 Nederlandstalige liederen bijeen: wetenschappers, musici en belangstellenden doen er hun voordeel mee. Taalkundigen uit Nederland en Vlaanderen brachten onlangs nog een fascinerende atlas uit van de Nederlandse taal. En computerlinguïsten weten boodschappen van pedofielen op te vissen uit een oceaan van chatberichten.

Mijn eigen medewerkers verrasten me bij mijn afscheid met een ondertussen bekroonde en voor iedereen toegankelijke MOOC over onze middeleeuwse letterkunde. De Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren bericht op haar website onophoudelijk over alles wat er gebeurt rond de door haar samengestelde literaire canon. En zo kan ik nog even doorgaan. Hoezo, crisis?

Arm onderwijs

Maar al dat moois moet ook zijn weg vinden naar het publiek. En vooral: vertaald worden naar het onderwijs! En daar ligt wel wat werk op de plank. Zo verbaast en verontrust het mij dat nagenoeg niemand van mijn collega's die in de taal- of letterkunde werkzaam zijn, betrokken blijkt te zijn of zelfs maar op de hoogte is van de nieuwe leerplannen Nederlands. Ook moeten de geesteswetenschappers bevrijd worden van de enkel door financieringsregels ingegeven obsessie dat het schrijven van Engelstalige A1-artikelen het hoogste is waarnaar ze kunnen streven.

Er moet dringend veel meer overleg en samenwerking komen tussen taal- en letterkundigen, vakdidactici en – vooral – leraren. En wie in het onderwijs staat, moet de kans krijgen om zeer geregeld bijscholingen te volgen, niet alleen in de didactiek en nog minder in de finesses van de bureaucratie, maar vooral in de evoluties van zijn of haar vak. Leraren die wensen te doctoreren, moeten daar faciliteiten voor krijgen: zij kunnen een geest van onderzoek doen waaien binnen de schoolmuren.

En voor die bestuurders die menen dat dat allemaal niet zo nodig is en dat we het met wat Engels ook wel zullen rooien? Speciaal voor hen laten we nog één keer Vondel aan het woord: *'Onduitse pleiters zwijgt, gij hebt uw taal vergeeten. Gaat, haalt uw moeders tong en kakelt dan in 't hof.'*

8.7.4 STUDIEDAG NEERLANDISTIEK – SLOTBESCHOUWING MET ENKELE AANBEVELINGEN, DOOR FRANK WILLAERT, ONDERVOORZITTER

De Studiedag neerlandistiek die op 11 oktober 2019 in de KANTL plaatsvond, was bijzonder omdat wellicht voor het eerst in Vlaanderen – of in ieder geval voor het eerst sinds heel lang – universitaire neerlandici, vakdidactici en leraren Nederlands met elkaar in discussie traden over de toekomst van hun vak. Dat ze het na die ene dag niet meteen op alle punten roerend met elkaar eens waren, mag dan ook geen verbazing wekken. Zelfs over de vraag of er eigenlijk wel sprake is van een crisis in de neerlandistiek, werden tegenstrijdige antwoorden gegeven. Was de ene spreker van mening dat heil slechts kan komen van een tabula rasa van bestaande instellingen en de oprichting van iets helemaal nieuws en uiteraard veel beters, dan betoogde de andere spreker dat het binnen de huidige structuur mogelijk was om met 'relatief simpele ingrepen' de tanende belangstelling voor de neerlandistiek op te voeren. Pleitte de ene spreker voor een radicale opdeling en herverkaveling van de neerlandistiek over bredere vakken als 'taal', 'literatuur' en 'taalvaardigheid', dan beklemtoonde de andere spreker juist de eenheid van het vak door op het gemeen-

schappelijke object – het Nederlands – te wijzen en op het feit dat taalkundigen, letterkundigen en taalbeheersers allemaal vragen onderzoeken die vorm, betekenis, gebruikscontext betreffen en de onderlinge verbanden daartussen. Brak de ene spreker een lans voor een speciaal en lichter programma voor zijinstromers om op die manier het dreigende tekort aan leraren Nederlands op te vangen, dan waren anderen van oordeel dat vooral een ambitieuze invulling van het vak in het secundair onderwijs de aantrekkelijkheid van een loopbaan als leraar Nederlands zou verhogen. De discussie is dus zeker niet afgerond, het is noodzakelijk dat de gesprekken worden voortgezet. Vermoedelijk zullen die aan het licht brengen dat niet alle tegenstellingen even onoverbrugbaar zijn als ze hier zijn opgediend.

Hoe dan ook kwamen in de bijdragen en in de discussies een reeks standpunten en desiderata aan het licht, waarover wel een vrij grote consensus bestond. Ze worden hier geformuleerd in de vorm van aanbevelingen, omdat gesprekken uiteraard goed en wenselijk zijn, maar acties noodzakelijk.

1. Verrijk de inhoud van het vak Nederlands

Bijna alle sprekers waren het erover eens dat het vak Nederlands in het middelbaar onderwijs aantrekkelijker wordt wanneer het meer biedt dan lees- en taalvaardigheid, en dat de rijke inhoud van de neerlandistiek er in zoveel mogelijk dimensies aan bod moet komen: aandacht voor taal en literatuur in hun systemische, cognitieve, sociale en historische dimensies. Daarbij moet niet alleen kennis maar vooral reflectie over talige (bv. kinder- of tweede taalverwerving, taalregisters, taalverandering, huistaal en schooltaal ...) en literaire fenomenen (bv. canoniseringsprocessen, literatuur als toegang tot beleavingswerelden uit heden en verleden, als creatief of retorisch taalgebruik ...) centraal staan. Verder zou creatief schrijven, zowel in de middelbare school als aan de universiteit, de aantrekkelijkheid van het vak kunnen verhogen en de leerlingen op talig vlak inventiever en dus slagvaardiger maken. Tegelijk zou dit hun belangstelling voor taal speelsgewijs aanwakkeren.

2. Geef het vak Nederlands de ruimte en zorg voor leraren met ‘bagage’

De overgrote meerderheid van de aanwezigen was het erover eens dat een vak met ‘inhoud’ vereist dat er voldoende lestijd beschikbaar is en dat leraren over een stevige vakkennis beschikken. Een verdere reductie van het aantal lessen of minder aandacht voor het belang van vakkennis bij docenten in het middelbaar onderwijs zal immers onvermijdelijk leiden tot een verdere vervlakking van het vak Nederlands, geringere creativiteit bij onzekere docenten, die nochtans onderwijs moeten kunnen geven op de maat van al hun leerlingen, en

een verminderde belangstelling bij de leerlingen voor taal, taalvaardigheid en literatuur. Een van de gevolgen zal zijn dat een studie Nederlands nog minder aantrekkelijk wordt, en dat goede studenten zich nog minder aangesproken zullen voelen door een loopbaan als leraar Nederlands.

3. Versterk de samenwerking tussen de universitaire neerlandistiek en het middelbaar onderwijs

Om het vak Nederlands aantrekkelijker te maken en om leraren te ondersteunen is het noodzakelijk dat universiteit en school weer meer naar elkaar toegroeien. Dat betekent dat inspanningen van universitaire neerlandici om handboeken, MOOC's, websites, nascholingen, gastdocentschappen e.d. te verzorgen door de universitaire overheid als nuttig, waardevol en noodzakelijk worden beschouwd en bijgevolg positief worden gewaardeerd. Hetzelfde geldt voor publicaties, lezingen e.d. die gericht zijn op een breed publiek. Leraren moeten de mogelijkheid krijgen om desiderata te formuleren, mee didactisch materiaal te ontwikkelen en zich bij te scholen.

4. Maak middelen vrij voor een voor leraren en leerlingen gebruiksvriendelijk en steeds weer geactualiseerd platform

Initiatieven van universitaire neerlandici en wetenschappelijke instellingen die relevant zijn voor docenten, hun leerlingen en het brede publiek zijn op het ogenblik te zeer versnipperd en daardoor vaak onbekend. Daarom zouden er middelen ter beschikking moeten komen voor de inrichting en het onderhoud van een platform – noem het 'Nedflix' (Johan De Caluwe) – waarop leraren en belangstellenden op een gebruiksvriendelijke wijze doorverwezen worden naar relevante websites, MOOC's, publicaties, nascholingsactiviteiten e.d. Om een en ander in goede banen te leiden is het wenselijk dat er een regieorgaan komt waarin neerlandici, didactici en leraren vertegenwoordigd zijn.

5. Versterk de samenwerking tussen Vlaamse, Nederlandse en 'extramurale' initiatieven die relevant zijn voor het onderwijs

Een dergelijk platform moet ook de toegang vergemakkelijken tot buitenlandse, zowel Nederlandse als 'extramurale' initiatieven die voor de Vlaamse neerlandistiek in het algemeen en voor het schoolvak Nederlands in het bijzonder van belang zijn. Samenwerking met buitenlandse collega's bij de ontwikkeling van leermiddelen dient te worden aangemoedigd, al zal het ook nodig zijn specifieke initiatieven te ontwikkelen die op de Vlaamse situatie zijn afgestemd. Internationale samenwerking is ook aangewezen omdat de confrontatie met een buitenlandse blik de reflectie van zowel docenten als leerlingen op eigen taal en literatuur kan bevorderen.

8.7.5 BRIEF M.B.T. DE PRECAIRE ACADEMISCHE VRIJHEID IN HONGARIJE

Met een nieuwe brief aan de bevoegde overheden vroeg de KANTL aandacht voor een recente beslissing van het Hongaarse parlement om academisch onderzoek voortaan onder rechtstreekse controle van de overheid te plaatsen. Die maatregel wordt beschouwd als een nieuwe poging om de vrijheid van onderzoek en wetenschap in Hongarije ongedaan te maken.

De brief van de KANTL wordt hieronder weergegeven.

Gent, 15 juli 2019

Aan de Minister-President van Vlaanderen
Aan de Vlaamse Minister voor Onderwijs
Aan de Vlaamse Minister voor Werk, Economie, Innovatie en Sport, bevoegd voor het beleidsdomein wetenschap

Aan de Eerste Minister van België
Aan de Minister van Buitenlandse en Europese Zaken
Aan de Minister van Begroting en van Ambtenarenzaken, belast met de Nationale Loterij en Wetenschapsbeleid

Waarde excellenties

Met dit schrijven vragen we uw aandacht voor de preciaire academische vrijheid in Hongarije, die zowel in de universiteiten als in de onderzoeksinstituten aldaar onder druk staat.

De koepelorganisatie van alle Europese academies ALLEA heeft in een recente brief aan al haar leden nogmaals haar grote bezorgdheid uitgedrukt over de aanhoudende en voortschrijdende aantasting van de vrijheid van onderwijs en onderzoek in Hongarije.

Als lid van ALLEA staan we erop die informatie met u te delen. U vindt het standpunt van ALLEA hier als bijlage bij deze brief.

De Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren (KANTL) nam in dit debat zelf ook al duidelijk stelling, naar aanleiding van zorgwekkende hervormingen binnen onze Hongaarse zusteracademie. Ook van dat standpunt voegen we een kopie bij deze brief.

Mogen wij u met aandrang vragen om op alle fronten waar deze materie besproken wordt, het belang van het vrijwaren van de academische vrijheid in Hongarije te verdedigen?

Met beleefde groeten

Namens de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren

Willy Vandeweghe - Vaste Secretaris

Leen Van Dijck - Voorzitter

Frank Willaert - Ondervoorzitter

Wim Vandenbussche - Bestuurder

Erik Vlaminck - Bestuurder

Bert Van Raemdonck - Directeur

8.7.6 REACTIE VAN HET BOEKENOVERLEG OP DE AANGEKONDIGDE BESPARINGEN BINNEN DE CULTURELE EN KUNSTENSECTOR

Het BoekenOverleg, waarvan ook de KANTL deel uitmaakt, reageert op de aangekondigde besparingen binnen de culturele en kunstensector. De verschillende organisaties tonen zich solidair met de eisen en acties van de sector.

Het BoekenOverleg neemt met verbazing kennis van de voorgestelde besparingen van Vlaams minister voor Cultuur Jan Jambon. Zeker de besparingen van 60% op de projectbeurzen ontnemen veel kansen voor beginnende en gevorderde kunstenaars die willen bouwen aan hún verhaal over Vlaanderen, Europa en de wereld. Na jaren van teruggang brengt ook de nieuwe ronde van generieke besparingen de toch al preciaire toestand van de kunsten gevaarlijk aan het wankelen.

De besparingen bij de kunstinstellingen treffen ook de auteurs die immers hun inkomen uit vele bronnen (moeten) samenstellen. Bovendien melden (ook literaire) organisatoren al jaren dat door het niet-indexeren van de toelagen een steeds groter deel van de artistieke budgetten wordt opgegeten door de stijgende personeelskosten.

Het BoekenOverleg ijvert al geruime tijd voor een rijk en divers literair landschap met een ruim en inclusief aanbod. Het hecht veel belang aan de samenwerking met de ganse culturele sector, aan het over beleidsdomeinen en grenzen heen kijken en aan de ondersteuning van de kunstenaar, i.c. de schrijver, zodat die een menswaardig bestaan en een oeuvre kan opbouwen.

Wie echter de evolutie van de financiële middelen bekijkt die de afgelopen twintig jaar door de Vlaamse overheid aan het letterenbeleid zijn besteed, krijgt een ontvenderend beeld. Want procentueel gezien ging er in 2019 minder geld naar de letteren dan bij de oprichting van het Vlaams Fonds voor de Letteren (nu ‘Literatuur Vlaanderen’) in 1999.

Om de aanwezige groeikansen en noodzakelijke dynamiek te kunnen ondersteunen is een adequate financiering van de hele cultuur- en kunstensector onontbeerlijk.

Zonder ondersteuning van schrijverstalent is er geen boeiende boekensector. Zonder ondersteuning van kunstenaars krijgt vernieuwende creatie minder kans. Zonder ondersteuning van een zinderend cultureel landschap dreigt een verschraving van Vlaanderen.

8.8 LEVENSBERICHTEN EN IN MEMORIAMS

Dit in memoriam voor Willem Pieter Gerritsen werd uitgesproken door Frank Willaert op de vergadering van 20 november 2019.

Willem Pieter Gerritsen is op 12 augustus 1935 te Utrecht geboren. Zijn vader was – niet geheel verrassend voor wie Wim zelf heeft gekend – een gedreven onderwijzer van socialistische snit in de traditie van Theo Thijssen. Zijn middelbaar onderwijs volgde hij aan het Utrechts Stedelijk Gymnasium, waar de latere hoogleraar in de Vergelijkende Literatuurwetenschap J.C. Brandt Corstius zijn belangstelling voor de Nederlandse literatuur wist te wekken. Toen Gerritsen Nederlandse taal- en letterkunde ging studeren aan de universiteit in dezelfde stad, was het vak daar toen in handen van de hoogleraren W.A.P. Smit voor letterkunde en C.B. van Haeringen voor taalkunde. Maar zijn belangrijkste leermeester was ongetwijfeld de lector, weldra hoogleraar keltologie Maartje Draak, bij wie hij alle mogelijke colleges volgde en die hem liefde wist bij te brengen voor de middeleeuwse letterkunde. Toen Smit oordeelde dat er in Utrecht ook iets aan de middeleeuwen moest worden gedaan – hijzelf doceerde nagenoeg uitsluitend over Vondel en Hooft, de Middelnederlandse literatuur leerde je als student vooral via een imposante leeslijst kennen – koos hij voor de jonge Gerritsen en stuurde hem voor twee jaar naar Parijs. Daar liep hij onder meer college bij grootheden als Jean Frappier, Félix Lecoy en Robert Marichal. Daar ontmoette hij ook, en wel in de Bibliothèque Nationale, zijn latere echtgenote, de Duitse historica Gisela Geywitz. Samen met haar

zou hij een bloeiend en gastvrij gezin met drie kinderen stichten. In de loop der jaren zou Gisela zich onder leiding van hun goede vriend, de Leidse codicoloog en paleograaf Peter Gumbert, ontpoppen tot een voortreffelijk kenner van het laatmiddeleeuwse boek, in het bijzonder van het penwerk in laatmiddeleeuwse handschriften en incunabelen.

In 1963 promoveerde Wim Gerritsen, die ondertussen tot wetenschappelijk ambtenaar bij de Utrechtse afdeling Nederlands was benoemd, bij Maartje Draak tot doctor in de letteren met een tweedelig proefschrift over *Die Wrake van Ragisel*. Dat is een slechts in fragmenten bewaarde dertiende-eeuwse Vlaamse bewerking van de Oudfranse Arturroman *La Vengeance Raguidel*, een bewerking die omstreeks 1320/'30, vermoedelijk door de Brabantse dichter Lodewijk van Velthem, in verkorte vorm in de Haagse *Lancelotcompilatie* is opgenomen. Gerritsens onderzoek naar de bewerkingstechniek van de beide Middelnederlandse dichters, vergezeld van een modeeditie van beide bewerkingen, werd alom zeer positief ontvangen: de Leidse mediëvist Gerard Lieftinck bijvoorbeeld had het over 'een boek in twee delen van samen 485 blz., waarvan er geen enkele gemist kan worden en dat de lezer een intense voldoening en de vreugde van werkelijk belanghebbende lectuur verschaft.' Slechts uit Leuven klonk een kritische stem: de eveneens pas gepromoveerde Norbert De Paepe wees er in twee uitvoerige artikelen in *Leuvense Bijdragen* op dat de jonge Utrechtse doctor, bij alle lof die zijn voortreffelijke werk verdiende, te weinig oog had gehad voor de dieper liggende betekenis, zeg maar de *sensus allegoricus*, van de middeleeuwse tekst, die een verklaring kon bieden voor schijnbare fouten en tegenstrijdigheden op het niveau van de handeling in de Franse roman. In gesprekken die ik naderhand met Gerritsen heb gevoerd, heeft hij ruitelijk toegegeven dat De Paepe op dat punt gelijk had. Dit laat overigens onverlet dat Gerritsens dissertatie als een pilot kan worden beschouwd voor talrijke onderzoeksprojecten van hemzelf en van zijn leerlingen, zodat men zonder overdrijving kan zeggen dat het onderzoek naar de bewerkingstechnieken van Middelnederlandse epische auteurs en de editie van hun werk tot echte Utrechtse superspecialismen binnen de medioneerlandistiek zijn uitgegroeid.

In 1966 werd Gerritsen benoemd tot lector in de Middelnederlandse letterkunde en kort daarna, in 1968, op drieëndertigjarige leeftijd, tot hoogleraar. Zelf hoorde ik voor de eerste keer over Gerritsen spreken in 1970 door Piet Paardekooper, in mijn eerste jaar Germaanse filologie aan de KULAK. Paardekooper, die toen pas in Kortrijk tot hoogleraar Nederlandse taalkunde was benoemd, had de gewoonte om in het universiteitsrestaurant tussen ons, zijn studenten, zijn brooddoos aan te spreken en ons tegelijk te onderhouden over de grote maar ook wel de 'petites histoires' van ons vak. In Utrecht, vertel-

de hij ons, was er nu een nieuwe hoogleraar, die het onderwijs op een totaal vernieuwende manier aanpakte. Eén jaar later, tijdens een rondreis die onze tweede kandidatuur naar Nijmegen, Utrecht en Leiden bracht, zouden we die hoogleraar leren kennen. In het Academiegebouw te Utrecht zagen we een jonge, bebrilde geleerde, die er achter de tafel waarop twee reusachtige luidsprekers en een enorme bandopnamer opgesteld stonden nog kleiner en frêler uitzag dan hij eigenlijk was. Hij sprak ons over een compleet kapotgezongen en dus nagenoeg onbegrijpelijk lied uit het Antwerps Liedboek, waaraan hij toch een coherente interpretatie probeerde te geven. Daarbij speurde hij systematisch allerlei mogelijke verklaringen af, daarbij ook op socratische wijze steeds naar onze opinies vragend, wat bij ons, schuchtere West-Vlamingen, niet altijd goed lukte. Zo zagen wij hem zoekend en tastend bezig, waarbij hij alle suggesties die hij te langan leste van ons loskreeg, ook degene die onzinig leken, serieus nam, wikte en woog en op hun merites beoordeelde. Nadat hij tot een min of meer bevredigende interpretatie van het lied was gekomen legde hij uit hoe zijn vriend en collega, de musicoloog Kees Vellekoop, door onderzoek naar de contrafactuur de niet overgeleverde melodie had weten terug te vinden. Aan het eind van het college schalde de stem van zangeres en studente musicologie Ingrid Smit Duyzentkunst door de luidsprekers.

In dat ene uur college traden principes aan het licht, die Gerritsens hooglerarschap blijvend zouden kenmerken: een voortdurende bereidheid om over de grenzen van het vak samenwerking met andere disciplines aan te gaan én om studenten actief betrekken bij het onderzoek. Van dat laatste kregen we weer een staaltje te zien toen we weer een jaar later, nu als Leuvense licentiestudenten, onder leiding van professor Rombauts een door Gerritsen, zijn medewerkers en studenten samengestelde tentoonstelling over de *Reynaert* onder het dakgebinte van het Instituut de Vooys in de Emmalaan gingen bezoeken. Wat een contrast was dat tussen Utrecht, waar onderzoekers en studenten zelf de toenmalige stand van zaken op creatieve wijze hadden weten te veraanschouwelijken, en Leuven, waar wij de hypothesen en interpretaties van Muller, Stracke, Van Mierlo of Hellinga zo goed als maar mogelijk was braafjes uit het hoofd leerden. ‘Ze weten heel veel’, hoorde ik Gerritsens assistent tegen zijn hoogleraar fluisteren.

Wie Gerritsens bibliografie overloopt, staat versteld over het grote aantal publicaties dat in samenwerking met anderen, zeer vaak studenten, tot stand is gekomen. Wie ze leest, herkent onmiddellijk de heldere en uiterst verzorgde stijl van de leermeester. Het valt bij benadering niet te schatten hoeveel kostbare uren Gerritsen aan de eindredactie van al die studentenvlijt heeft besteed. Verschillende van die publicaties zijn klassiekers geworden en wisten een publiek te bereiken dat ruimer was dan alleen de vakspecialisten: de uitga-

ve van het meermaals herdrukte toneelstuk *Truwanten* uit het handschrift-Van Hulthem b.v. (1976, 1978² 19873), een project waar Utrechtse én Brusselse studenten aan deelnamen, was tegelijk een op beginnelingen gerichte inleiding in de teksteditie; het bulkboek *Vensters naar vroeger* (1984, 19852) liet middelbare scholieren 21 hedendaagse schoolvakken kennen in een verrassend, want middeleeuws perspectief, van Aardrijkskunde tot Wiskunde; een derde voorbeeld van een project waarbij studenten betrokken werden, was de editie en vertaling, door Willem Wilmink, van *De reis van Sint Brandaan*, een boek dat het begin zou vormen van een hele reeks aantrekkelijk vormgegeven en zorgvuldig toegelichte tekstedities van Nederlandse klassieken met literaire vertalingen van Willem Wilmink of andere jeugdauteurs zoals Karel Eykman of Imme Dros.

Geen wonder dat Gerritsens benadering heel wat getalenteerde studenten wist te winnen voor de Middelnederlandse letterkunde. In totaal heeft hij meer dan dertig doctorale dissertaties begeleid. De namen van de gepromoveerden staan allemaal gegraveerd in een wisselbeker, waarvan ik aanneem dat hij nu ten huize Gerritsen te pronk staat. Al die promovendi en promoti werden daar twee keer per jaar uitgenodigd op de zogenaamde ‘Foire du Lendit’, waar ze onder het genot van ecologisch verantwoorde hapjes en drankjes kennis namen van elkaars onderzoek en van de laatste prestaties en voorvallen in het vakgebied. Bij wie, zoals in de jaren zeventig nog vaak het geval was, wellicht in vrijheid, maar zeker in eenzaamheid zijn of haar eerste aarzelende stappen in de wetenschap had gezet, wekte de vrolijke groep padvindende rond Gerritsen onvermijdelijk enige afgunst op. Het kostte mij in ieder geval enige tijd om tot het inzicht te komen dat Gerritsens begeleiding ook haar prijs had. Toen ik op een gegeven ogenblik een gesprek tussen hem en een beginnende promovendus mocht bijwonen, werd tot mijn verbijstering zowat elke zin van een nochtans niet onverdienstelijk hoofdstuk op een gouden schaalte gewogen, aandachtig beklopt en niet zelden verworpen, zodat we die ene avond hooguit drie bladzijden ver kwamen.

Kortom, de Utrechtse medioneerlandistiek mocht in de ogen van buitenstaanders een aardige vriendenclub zijn – wat ze heel zeker ook was – zodra het om de zaak zelf ging, was ze ook een strenge leerschool. Maar iedereen wist ook dat Gerritsen de allerhoogste eisen in de eerste plaats aan zichzelf stelde. Het schrijven was bij hem een moeizaam proces van steeds opnieuw beginnen, corrigeren, herschrijven, overschrijven en nogmaals corrigeren, een niet aflatende strijd tegen voortdurend overschreden, en soms ook wel eens niet gehaalde deadlines. Wie ooit een autograaf van Willem Elsschot zag, begrijpt Gerritsens grote, op affiniteit berustende bewondering voor de Antwerpse schrijver. Dat hij dan toch een omvangrijk en ook zeer divers oeuvre heeft nagelaten, is enkel te danken aan

het fenomenale aantal uren dat hij aan zijn werk besteedde. Die vele uren resulteerden in puntgaaf, glashelder en zeldzaam spannend wetenschappelijk proza. Talrijk zijn de zinnen en metaforen die in het geheugen van de lezer blijven hangen: de in zichzelf gekeerde neerlandicus als zelfkazer, Knuvelders literatuurgeschiedenis als een in de negentiende eeuw opgetrokken Potemkindorp, de *in rebus navigationis* blunderende schrijver van de Brandaan als landrot, of zijn voorstel aan het geleerde publiek van zijn diesrede om na afloop bij wijze van wetenschappelijk experiment gezamenlijk op het Domplein een gat te graven tot aan de andere kant van de aardbol en door dat gat een bal te gooien enzovoort: het zijn beelden van een ernstige en toch speelse geest die verrassen, charmeren en begerig verder doen lezen. Als we ooit voor onze studenten een bloemlezing zouden maken van het belangrijkste maar ook elegantste wetenschappelijke proza dat in de neerlandistiek verschenen is, dan lijkt het geen twijfel dat Gerritsen daar een centrale plaats in moet krijgen.

Knap is hoe hij zijn fascinatie voor een middeleeuws fenomeen, of het nu om de verklaring van een natuurverschijnsel gaat, een legendarisch dier, een onleesbaar opschrift of een incoherent lied, weet over te dragen op zijn lezer. Eenmaal zover nodigt hij deze uit, als ware hij een student-assistent, om met hem op onderzoek te gaan. Verschillende verklaringen worden uitgetoetst en tegen elkaar afgewogen. Samen met hem volgen we het spoor van de geheimzinnige viervoetige locusta. Of samen met hem zien we toe hoe een handschriftenconservator een opgeplakt strookje zeer voorzichtig losweekt en zie [citaat] ‘daar verschenen voor onze verbaasde ogen de volgende woorden: “Dit boec hoert totten reguliren buten schoenhoven inden hem... Een verheugende ontdekking met tantaliserende aspecten.”’ [einde citaat] Waarna onze onverzadigbare Tantalus zijn zoektocht verder zet.

Gerritsens kritische geest, zijn zin voor uiterste nauwkeurigheid, zijn onafgebroken zoeken naar het juiste woord, zijn neiging tot wikken en wegen, zijn afkeer van grootscheepse constructies, dat alles maakte dat hij zich lange tijd eerder toelegde op de analyse dan op de synthese, eerder op de annotatie dan op de grote greep, eerder op de editie dan op de monografie. Typerend voor zijn wetenschappelijk streven zijn de monumentale en zwaar opgetuigde edities die onder zijn leiding in de reeks ‘Middelnederlandse Lancelotromans’ zijn verschenen. Subliem in de Kantiaanse betekenis van het woord is zijn eigen bijdrage aan de reeks, de uitgave van de overblijfselen van de *Lantsloot vander haghedochte*: bij lectuur van deze ontzagwekkende editie voelt men hoe over elk onderdeel, elk detail, elke beslissing grondig is nagedacht. Een graad van perfectie werd bereikt die onvermijdelijk de vraag deed rijzen of de medioneerlandistiek op deze manier niet dreigde vast te lopen in een amper nog te financieren superspecialistendom.

Op 1 september 2000 nam Gerritsen afscheid als hoogleraar Middelnederlandse letterkunde met een rede onder de titel ‘Wat doen de burenen?’

De vraag alleen al typeert zijn niet aflatende nieuwsgierigheid naar wat in de belendende percelen gebeurde. In deze rede gaat het over de buurtfilologieën (anglistiek, romanistiek en germanistiek) maar meer in het algemeen was hij er altijd op uit om inzichten uit andere vakgebieden dienstbaar te maken voor het eigen onderzoek. In 1979, in volle tijd van de opkomst van de receptie-esthetica en het mecenaatsonderzoek stelde hij de vraag: ‘Wat voor boeken zou Floris V gelezen hebben?’. In 1981 probeerde hij hier, in deze Academie, uit te zoeken of het mogelijk was het Middelnederlandse vers te beschrijven aan de hand van taalkundige modellen uit de generatieve metriek. In een fundamenteel artikel uit 1992 probeerde hij de orale overlevering van middeleeuwse ballades in kaart te brengen vanuit de cognitieve psychologie. En deze voorbeelden kunnen moeiteloos vermenigvuldigd worden.

De wijze waarop Gerritsen zijn vak beoefende, bracht met zich mee dat hij pas na zijn emeritaat tijd had voor het schrijven van boeken. In 2011 verscheen van hem *In het spoor van de eenhoorn. De geschiedenis van een dier dat niet bestaat*, een prachtig geïllustreerde cultuurgeschiedenis van de eenhoornmythe van de prehistorie op het Indische subcontinent tot het sciëntisme van de negentiende eeuw. Het boek werd, ten onrechte, slechts weinig opgemerkt, en dat heeft hem wel teleurgesteld. Deze zomer verscheen dan de biografie van zijn leermeesteres Maartje Draak. De positieve ontvangst in de Nederlandse pers heeft hij jammer genoeg niet meer meegemaakt.

Gerritsen werd herhaaldelijk onderscheiden. In 1978 werd hij lid van de Koninklijke Academie van Wetenschappen, tussen 1993 en 1999 was hij voorzitter van haar Afdeling Letterkunde en van 1996 tot 1999 vervulde hij tevens het vice-presidentschap. Hij was ook lid van het Institute of Germanic Studies te Londen en Korresponderendes Mitglied van de Nordrhein-Westfälische Akademie der Wissenschaften te Düsseldorf. In 1997 verleende de Universiteit Antwerpen hem een eredoctoraat en in 1999 kende de Maatschappij voor Nederlandse Letterkunde te Leiden hem de Prijs voor Meesterschap voor zijn hele oeuvre toe. Van 2002 tot 2007 bekleedde hij de Scaliger-leerstoel te Leiden. En uiteraard was hij, sinds 1983, buitenlands erelid van ons genootschap.

Op 6 oktober schreef ik hem naar aanleiding van zijn pas verschenen biografie van Maartje Draak onder meer het volgende: ‘uit haar levensverhaal werd me weer eens duidelijk hoe belangrijk contacten en samenwerking, appreciatie en steun zijn voor de voortgang van ons vak en het succes van zijn beoefenaren.’ In zijn antwoord schreef hij mij dat precies dit een van de aspecten was waar het hem om te doen was geweest. Ik ben geneigd in dit zijn laatste werk in filigraan ook een zelfportret van de biograaf te zien. Als geen ander wist hij veeleisendheid in de wetenschap te verbinden met vriendschap onder vakgenoten. In dat opzicht was hij meer dan enkel een hoogleraar: hij was een leraar – om nu enkele woorden aan een van zijn leermeesters, Gerard Lieftinck, te ontlelen – ‘in de oude en eerbiedwaardige ruime betekenis van het woord.’

Inhoud Jaarboek 2019

Hoofdstuk 1: Administratieve gegevens

1.1 Wetten en decreten	1
1.2 Statuten	1
1.3 Interne reglementen	2
1.3.1 Huishoudelijk Reglement van de Academie	2
1.3.2 Reglement literaire en wetenschappelijke prijzen.....	2
1.4 Staat van de Academie op 1 januari 2020	3
1.4.1 Beschermer	3
1.4.2 Bestuur en Raad van Bestuur	3
1.4.2.1. Bestuur en Raad van Bestuur 2019	3
1.4.2.2. Bestuursverkiezingen voor 2020	3
1.4.3 Leden, naar anciënniteit	3
1.4.4 Ereleden, naar anciënniteit	4
1.4.5 Commissies	5
1.4.5.1 Werkingscommissie.....	5
1.4.5.2 Canoncommissie	5
1.4.5.3 Vaste commissies bibliotheek, archief en publicatiebeleid ..	5
1.5 Fondsen, legaten en prijzen.....	6
1.5.1 Historisch overzicht fondsen	6
1.5.2 Prijzen toegekend in 2019	6
1.5.3 Jury's voor de prijzen in 2019	6
1.5.3.1 Literaire prijzen.....	6
1.5.3.2 Wetenschappelijke prijzen.....	6
1.6 Personeel	7
1.6.1 Personeelsformatie	7
1.6.2 Overzicht en personeelsbewegingen	7

Hoofdstuk 2: Het verhaal van de Academie in 2019

Het verhaal van de Academie in 2019	9
---	---

Hoofdstuk 3: Verslag van de ledenwerking in 2019

3.1 De ledenvergaderingen in 2019	13
3.1.1 Overdracht van het voorzitterschap	13
3.1.2 Herdenkingen en in memoriams	13
3.1.3 Lezingen en literaire salons tijdens de maandelijkse vergaderingen in 2019	13
3.1.3.1 Chronologisch overzicht	13
3.1.3.2 Alfabetisch overzicht met abstracts van lezingen	15
3.1.3.3 Literaire salons	19
3.1.4 Openbare vergadering Beauvoorde, 3 juli 2019	19
3.1.5 Plechtige openingsvergadering, datum 16 oktober 2019	20
3.2 Installatievergaderingen	20
3.3. Wetenschappelijke en literaire prijzen: verslagen	21
3.3.1 Wetenschappelijke prijs van de KANTL	21
3.3.2 Literaire prijs van de KANTL	22
3.4 Interacademische partnerschappen	22
3.4.1 KVAB	22
3.4.1.1 Commissie NBW	22
3.4.1.2 Jonge Academie (JA)	23
3.4.1.3 VLAST	23
3.4.1.4 ACF	23
3.4.2 ALL European Academies (ALLEA)	23
3.4.3 Platform voor de neerlandistiek	24
3.5 Auteursgenootschappen	25
3.5.1 Algemeen	25

Hoofdstuk 4: Resultaten van de wetenschappelijke werking in 2019

4.1 Periodieke publicaties van de Academie.....	27
4.1.1 Jaarboek van de KANTL.....	27
4.1.2 <i>Verslagen en Mededelingen</i>	27
4.2 Monografieën en verzamelwerken.....	28
4.2.1 Ruben Mantels en Hans Vandevoorde: ‘Ik denk nog het best met een pen in de hand’ – Het dagboek 1939-1944 van August Vermeylen	28
4.2.2 Chris De Wulf: Klankatlas van het veertiende-eeuwse Middelnederlands - Het dialectvocalisme in de spelling van lokale oorkonden	29
4.3 De werking van het KANTL-onderzoekscentrum CTB in 2019	30
4.3.1 Teksteditie	30
4.3.2 Bronnenstudie.....	32
4.3.3 Interne dienstverlening	33
4.3.3.1 Websites en digitale platformen	33
4.3.3.2 ICT-ondersteuning.....	34
4.3.4 Medewerking aan wetenschappelijke tijdschriften	35
4.4 Bibliotheek en archief.....	35
4.4.1 Bibliografie van de Literaire Tijdschriften in Vlaanderen en Nederland	35
4.4.2 Reorganisatie Archief en Bibliotheek.....	36
4.4.3 Werking bibliotheek 2019	37

Hoofdstuk 5: Evenementen

5.1 Studiedagen.....	39
5.1.1 Studiemiddag Rouw & Poëzie (7 mei 2019).....	39
5.1.2 Studiemiddag Stijn Streuvels (29 mei 2019).....	39
5.1.3 Studiedag neerlandistiek (11 oktober 2019).....	40
5.2 Lezingen.....	42
5.2.1 Vierdelige reeks lezingen over de toekomst van de Nederlandse taal en taalkunde	42
5.2.2 Vierdelige reeks over de literaire canon	44
5.2.3 Lezingen in samenwerking met partnerorganisaties	44
5.3 Literaire festivals	45
5.3.1 KANTeLing 2019: ‘Kun je misschien wat harder fluisteren?’ – over engagement in de letteren (3 juli 2019)	45
5.3.2 Reeks aperitiefgesprekken ‘Literair Zomerlief’ tijdens de Gentse Feesten (21-28 juli 2019).....	45
5.3.3 Nacht van de Canon (19 oktober 2019)	46
5.4 Canonwerking.....	47
5.5 Boekvoorstellingen van eigen uitgaven.....	47
5.6 Boekenverkoop	47

Hoofdstuk 6: Het canonproject

6.1 Inleiding.....	49
6.2 Canonwerking gericht op publieksparticipatie	49
6.3 Canonwerking gericht op (secundair) onderwijs	50
6.4 Canonwerking gericht op diversiteit.....	51
6.5 Canonwerking gericht op duurzaamheid	51

Hoofdstuk 7: Culturele werking en dienstverlening voor derden

7.1 Boekpresentaties	53
7.1.1 <i>Het lied van Eva</i> , Charles Van Lerberghe, vertaald door Stefaan van den Brecht.....	53
7.1.2 <i>Die storie van Afrikaans</i> door Wannie Carstens	53
7.2. Schrijverswerkplekken.....	54
7.2.1 Het ‘Toren paviljoen’	54
7.2.2 Het schrijversverblijf in Beauvoorde (zie website kasteel Beauvoorde)	54
7.3 Concertreeksen Gentse Feesten 2019	54
7.4 Zaalgebruik door derden	55

Hoofdstuk 8: Berichten, toespraken en standpunten

8.1 Toespraak bij de overdracht van het voorzitterschap, 16 januari 2019	59
8.1.1 Toespraak van Frank Willaert, scheidend voorzitter	59
8.1.2 Toespraak van Leen van Dijck, aantredend voorzitter	61
8.2 Toespraak van de vaste secretaris op de openbare oktobervergadering, 16 oktober 2019	64
8.3 Toespraken bij de installatie van nieuwe leden, 18 december 2019 ...	67
8.3.1 Begroeting van Veerle Fraeters als werkend lid, door Frank Willaert, ondervoorzitter	67
8.3.2 Huldeadres door Veerle Fraeters aan een voorganger, Jozef van Mierlo	70
8.3.3 Begroeting van Jacques Van Keymeulen als werkend lid, door Willy Vandeweghe, vaste secretaris	77
8.3.4 Huldeadres door Jacques Van Keymeulen aan een voorganger, Jozef Vercoullie, eerste dialectoloog aan de Gentse Universiteit	80
8.3.5 Begroeting van Dirk De Geest als werkend lid, door Marcel De Smedt.....	84
8.3.6 Huldeadres door Dirk De Geest aan een voorganger, Maurice Gilliams	86

8.4 Toespraken bij het afscheid van Willy Vandeweghe, vaste secretaris, 20 november 2019	91
8.4.1 Toespraak door Peter Theunynck, aantredend vaste secretaris	91
8.4.2 Toespraak door Karel Velle, algemeen directeur van het Rijksarchief; voorzitter van de KVAB.....	93
8.4.3 Toespraak door Willy Vandeweghe, scheidend vaste secretaris	97
8.5 Toespraken bij de uitreiking van de Prijs van de KANTL voor Poëzie 2019	101
8.5.1 Laudatio, uitgesproken door Miriam Van hee, juryvoorzitter.	101
8.5.2 Dankwoord, uitgesproken door Ester Naomi Perquin	102
8.6 Toespraken bij de uitreiking van de Prijs van de KANTL voor Literatuurstudie 2019	104
8.6.1 Laudatio, uitgesproken door Anne Marie Musschoot, juryvoorzitter	104
8.6.2 Dankwoord, uitgesproken door Linde De Potter	107
8.7 Standpunten en meningsvorming	112
8.7.1 Steunbetuiging aan Hongaarse Academie van Wetenschappen	112
8.7.2 Standpunt n.a.v. de afschaffing van ‘Literatuur en Samenleving: Nederlands’ aan de VU Amsterdam.....	113
8.7.3 Opinietekst over de ‘crisis’ in de neerlandistiek, verschenen in rekto:verso, door Frank Willaert, ondervoorzitter	114
8.7.4 Studiedag neerlandistiek – slotbeschouwing met enkele aanbevelingen, door Frank Willaert, ondervoorzitter	116
8.7.5 Brief m.b.t. de preciaire academische vrijheid in Hongarije....	119
8.7.6 Reactie van het BoekenOverleg op de aangekondigde besparingen binnen de culturele en kunstensector.....	120
8.8 Levensberichten en in memoriams	121